LIFE

OF

QUEEN VICTORIA.

(ILLUSTRATED).

BY
RAJA, M. BHUJANGAI
ELLORE.

వసంత కుసుమము.

శ్రీమద్విక్టోరియా మహారాజ్ఞీ చారిత్రము.

ఇది

శివపురాణాది బహు కావ్యనాటక

గ్రంథకర్తలగు

అష్టావధాని, శ్రీరాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు

బహద్దరు జమీందారుగారి ప్రణీతము.

రెండవ కూర్పు.

1907.

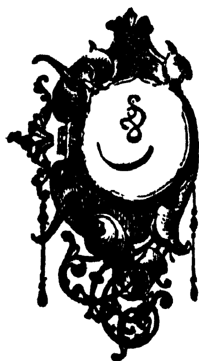
మంజువాణీ ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కండేయేశ్వరాయనమః.

వసంతకుసుమము.

మిహికాధరాత్మజను బ్రేమమునన్ విడఁజాల కై
ల్లెడన్, సాము మెయిన్ సహించుటను జంద్రశి
లల్ సురరాజరత్నముల్, గో మెసగంగ నేరుపు
నఁ గూర్చిన యచ్చెరుసంపువిగ్రహం, బైమది గో
చరించెడు శివాకృతి మాకిడు నిష్టసిద్ధులన్. 1

క. కొండలరాయనికూఁతుం
గుండలిరాడ్భూషణాఢ్యు కూరిమిచెలి నా
ఖండలదారాదులచే
మెండుగ వరవుడముఁగాంచు మెలఁతంగొలతున్. 2

ఉ. వారణవక్త్రుఁడాదిగల వంద్యసుపర్వుల కెల్ల మ్రొక్కి కై
వారము తల్లిదండ్రుల కవారితభక్తి దలిర్పఁ జేసి బృం
దారకభాష నాంధ్రమున ధారుణిఁ గావ్యములన్ రచించి రె
వ్వారలు వారి కెల్లరకు వందన మే నొనరింతు నమ్రతన్. 3

క. నాకృతి కుకవికి దుష్కా
వ్యాకలనప్రియున కహిత మగు నీఁగ భువిం
గైకొనును పుంటివాసనఁ
గైకొను నే యుత్తరువుల ఘన గంధంబుల్. 4

వ. ఇట్లు వందనీయాభి వందనంబును నిందనీయాభి నిందనంబునుం గావించి యొక్క నవీన సచ్చరిత్రం బను సుపఘ్నంబున మత్కవితాలతం బ్రాకించువాఁడ నై దానికిం గుదురగు మద్వంశక్రమంబు వక్కాణించెద.

చ. సిరి తన నున్దొడల్ నినిచి చేతుఁల బాదములొత్తుచుండఁగాఁ
గరునలితిండి పెల్ బరుపు గ్రమ్మచు మేనిరుచుల్ వెలుంగ ని
ద్దురఁ గొని మేలుకాంచిన యధోక్షజు నాభిసరోరుహంబు మ
ధ్యరజము ముద్ద యై యెసఁగు ధాత జగంబుల కెల్లఁ గర్తయై. 6

క. ఆతఁడు తపఃప్రభావ
ఖ్యాతుల నిఖిలార్థసృష్టి కాద్యుల జ్ఞానో
పేతుల మునుల న్మనమున
నాతతగతిఁ గాంచె నందు హరితుం డలరున్. 7

క. ఆప్రాజ్ఞునిగోత్రంబు బ
హుప్రకార వితతశాఖ లొందెడు నందున్
సుప్రథితం బగుచున్ మం
త్రిప్రెగడాన్వయము వెలుఁగు దీపమ్మగుచున్. 8

ఉ. వారిప్రధానతం దెలుపు వారిది యా నుపనామ మిమ్మడిన్
హారిగుణాఢ్య మంత్రిప్రెగ డాన్వయ సంభవు లైనవారలన్
వారిని వీరిఁ బోలెఁ దలపం దగ దిబ్భువి నాలువేలవా
రారయ నెంద లేనిఁ గల రందును మామకపూర్వు లింత లే. 9

క. అందుం గులప్రతిష్ఠల
నొందుం గుత్తా జనంగ నురుశివపూజా
నందుఁడు విందులపాలిఁటి
మందారమహీరుహంబ మందయశుం డై. 10

మ. అతఁ డేలూరుపురాన శైవులట తా మర్చించినం గాని ము
న్నితరుల్ శంభునిఁ బూజసేయ వలదం చేర్పాటుగా దేవతా
యతనం బడ్డఁగ నాగ్రహించి యపుడే యన్యాలయంబున్ లస
ద్గతిఁ గట్టించి ప్రతిష్ఠఁ జేసె నల మార్కండేయగంగాధరున్. 11

క. గురురాజసదృశుఁ డని నలు
గురు రాజద్బుద్ధిఁ గీర్తిఁ గొనియాడంగా
గురురాజస మడఁగించుచు
గురురాజ సమాహ్వయుండు కొమ రొందె నిలన్. 12

గీ. ఆమహామహుసద్వంశ మందుఁ గీర్తి
రాశి యైనట్టి యప్పల రాజమంత్రి
శేఖరుం డుదయించె నశేషసుగుణ
భూషణుం డాశ్రితోరగ భూషణుండు. 13

ఉ. అయతకీర్తి వాక్పటిమ యందును భూభరణప్రశస్తియం
దా యురగేశ్వరుం డితని కౌను సమానుఁ డటంచు వెల్లడిం
జేయు భుజంగరాయఁడను శ్రీకరనామముఁ దాల్చి రామయాం
బాయతనేత్రయం దొదవె నాత్మజుఁ డప్పలరాజమంత్రికిన్. 14

ఉ. అప్పలరాజనందనుఁ డ పార్వతితేజుఁ డమేయవైభవం
బుప్పతిలంగ లక్కవర ముఖ్యపుటూళ్ళ జమీనుదారుఁడై
డెప్పర మైనకీర్తిఁ బ్రకటించె దిగంతములందు నీతఁ డ
ప్పప్ప తగండె శ్రీపతి యటంచును భూపతి యంచుఁ జెప్పఁగన్. 1

క. రాజా యన బహదూ రన
రాజద్బిరుదములు దెచ్చి రాజిల్లె నతం
డీజగమున నతనికి ద్విజ
రాజే సరి గాక యన్య రాజులు సరియే 16

సీ. నైలింపసైంధవ నవనవపరిఫుల్ల
సారసపఙ్క్తితో సరస మాడి
మందరాహార్యనిర్మథితదుగ్ధపయోధి
డిండీరకాండంబు డిందుపఱచి
పూర్ణిమాచంద్రికాస్ఫూర్తివిస్ఫుటతర
కైరవసారంబుఁ గేరడించి
రాజతగిరిచరద్రాజశేఖరగాత్ర
కమనీయకాంతులఁ గలఁతపఱచి

గీ. దశదిశాభిత్తికాసుధా దశ వహించి
రాజిలు భుజంగరాయ నిర్మలయశంబు
గనులఁ గాంచిన ముదమందఁ గల్గుఁ గాక
దాని వాక్రుమ్చ్వనంత మేధావి గలఁ డె. 17

సీ. చిన్నమాదేవితోఁ జిన్నారి పొన్నారి
చిన్నెలు జూపెను చిన్ననాఁడు
శేషమాదేవి కశేషవిలాసవి
శేషముల్ జూపె విశేషవృత్తి
సీతమాదేవిఁ గా శీతలవాహినీ
శీతభోగంబుల చేతఁ దనిపె
రంగమాదేవిని రంగారుపాసాద
రంగబులం దల రంగఁ జేసె

నిట చతుర్వర్గలక్ష్ముల నెనసినట్లు
నల్గురింతులతోడ మనంబు దనియ
భోగదేవేంద్రుఁ డనఁగను బొలుపు మీఱె
నితని సామాన్యవిభునిఁగా నెంచ వశమె. 18

శా. ఆలించె న్బహుసత్పురాణముల నార్యశ్రేణి బోధింపఁగాఁ
గీలించె న్మదివామదేవుపదపంకేజాతము ల్భక్తిచే
లాలించె న్ననుఁబ్రేమ మీఱఁగను బాల్యంబాదిగా దీనులం
దేలించెన్ ధనవృద్ధి నింతులు మహీ న్నేపాంబకు న్సాటియే. 19

వ. ఇట్లు జాయాచతుష్టయ సంయుక్తుఁడై పంచమజాయయై పరఁగు విశ్వంభరాదేవి నతిప్రయత్నంబునఁ బాలించుచుండ. 20

గీ. అగ్రమహిషికి నుదయించె నాత్మజుండు
మల్లికార్జునరావు రామమ్మ సుతయు
శేషమాంబకు సుబ్బమ శేషమ యనఁ
గలిగెఁ జాతుర్యయుతకన్యకాద్వయంబు. 21

సీ. అఖిలవిపశ్చిజ్జనావళి కెడయక
కాంక్షితార్థము లిచ్చుకల్పశాఖి
బహుతరప్రత్యర్థిబంభరసమితికి
బృథుపుష్పభరితచాంపేయశాఖి
దారిద్ర్యసంతాపతప్తార్థులకుఁబత్త్రి
గురుభరం బైన న్యగ్రోధశాఖి
యమితఫలంబుల నాశ్రితులకు నిచ్చు
సురుచిరవాసంత చూతశాఖి
గీ. చిత్రము భుజంగరాయఁ డీచెట్టునందు
మల్లికార్జునపుష్పమతల్లి గల్గి
ధన్యమంత్రిప్రెగడవంశవనము నెల్ల
వాసిమీఱంగ వాసింపఁజేసె నహహ. 22

మ. ఒనరం దానము లొక్కచేత నిడవే లుండుం గదే మల్లికా
ర్జునరాయండు భుజాసహస్రకముచే శోభిల్లునో కార్తవీ
ర్యునిపోల్కెఁ దగ దానవేళ నిది యే యూహింప నా వాని య
ర్జునసంజ్ఞాపద మిట్టిదర్థమును సంసూచించు నం డ్రెల్లరున్. 23

క. వేయించెను సత్రమ్ములు
వ్రాయించెఁ భూరిదానపత్త్రము లరులం
ద్రోయించెఁ సత్క్రియలం
జేయించె నితండు రాజశేఖరుఁ డౌచుఁ. 24

క. ఏలూరున మార్కండే
యాలయమున వీరభద్రు నతిభక్తిమదిం
గీలించి ప్రతిష్ఠించెం
బాలించె న్వెల్ల యనఁగఁ బరఁగినవీటిఁ. 25

గీ. విజయలక్ష్మి యె సాంగ యై వెలసె ననఁగ
విజయలక్ష్మి యనం దగు వెలఁదిమిన్న
తనకు నిష్టోపభోగసంధాత్రి యాచు
విలసదర్ధాంగలక్ష్మి యై వెలయ నొప్పె. 26

గీ. విజయలక్ష్మిద్వయంబుతో విహృతి సల్పు
మల్లికార్జునరాయని మహిజనమ్ము
లేకపత్నీవ్రతస్థుఁ డం చెంచుచుందు
రామహోమహు వర్ణింప నలవి యగునె. 27

ఉ. ఆమహితాత్మనందనుఁడ నైతిని నేను మృకండునందనా
ఖ్యామహితేశ్వరాంఘ్రియుగకంజమరందరసప్రవాహపా
నామలితాంతరంగకుఁడ నస్మదీయపితామహోల్లస
న్నామవిభాసమానుఁడ గణంగినవాఁడఁ గృతిఁ రచింపఁగఁ. 28

సీ. నాకుఁగల్గెను పద్మనాభదుర్గామల్లి
కార్జునరావను నగ్రసుతుఁడు
అతఁడు తన్నామమం దమరుదేవతల క
రుణచేత నాయురారోగ్యములను
నైశ్వర్యమును గల్గి యభివృద్ధిఁ జెందుఁ గా
కిటుపైని మద్వంశ్యు లెల్లవృద్ధిఁ
దనరుదు రాచంద్రతారకంబుగ ధర్మ
మార్గానువృత్తులై మహితరీతి

గీ. సరగ విక్టోరియారాజ్ఞి సచ్చరితము
నేను రచియింపఁ గంటి నేకోనవింశ
శతతమం బగుక్రీస్తువర్షంబునందు
నిందుదయతోడ బుధులు మన్నింత్రు గాక.

సీ. కవిత నా నున్మాదకల్ప మీయది గల్గ
సాఁగించ కుండంగ శక్య మగునె
యది నాకు విద్యల నభ్యసించుచు నుండఁ
గల్గి బాల్యంబుతోఁ గలసి కొంతఁ
గననీయ కుంట శృంగారరసప్రవా
హిని నలనాటకమును మొదలగు
గ్రంథముల్ రచియించి కాలాంతరమున స
త్కావికావ్యరత్నముల్ గాంచి యందు

దుర్గా మల్లికార్జునరావు, తల్లి.   8.

గీ. ధ్వనిరసచమత్క్రియాదులు మనము నంటి
నాయపాండితి రసవిహీనత మొద లగు
లోపము లెఱింగి గ్రంథవిలోకన మ్మై
కష్టముగఁ గొంతకాలము గడపి మఱియు. 30

గీ. సంస్కృతాంధ్రకృతుల్ గొన్ని చదువఁజదువ
వానియం దభిలాష మనూన మగుట
ఘనత మంజువాణీపత్త్రికాముఖమునఁ
బ్రకట మొనరించుచుంటిని వానిఁ బిదప. 31

ఆ. చిఱుతతనమునందుఁ జేసినకృతుల లోట
వానియందుఁ బ్రీతి వదలలేక
యప్పుడప్పు డెల్ల నచ్చునొత్తించుట
నప్పుడపు డొనర్చినట్లు దోఁచు. 32

సీ. లోకానుకారసమాకలితంబు గా
నలవరించితి రాజహంసి యొకటి
కమనీయమృదుకథారమణీయ మై యుండ
రచియించితిని మనోరమ యొకండు
వారనారీదుష్టభావంబు లెఱుఁగింపఁ
గావించితిని వారకాంత యొకటి
కల్మషంబుల నెల్లఁ గడకొత్తఁగా రచిం
చితిని మార్కండేయశతక మొకటి

గీ. అమరఁ దారావళులును బ్రహసనములును
జేసి యష్టావధానంబుఁ జేసి వేడ్క
మఱియు విక్టోరియారాజ్ఞిమహితచరిత
చంపువును జేయ గడఁగితి నింపుగుల్క. 33

మ. ధరణిం బూర్వమహీశసత్కథల పెద్దల్ కావ్యము ల్సేయుటన్
విరచింపం దొరఁకొంటి నే నిపుడు శ్రీవిక్టోరియారాజ్ఞి స
చ్చరితం బాధునికావనీపతులలోఁ జర్చింపఁగా నీమెకున్
సరి యేవారు లభించు ట బ్బురము శశ్వత్కీర్తిసంపత్తులన్. 34

శా. ఆరాజ్ఞీమణిసచ్చరిత్రమును గావ్యంబున్ రచింపంగ నే
నారంభించితి సాహసించితి గదా హా సాస్పదం బౌదునో
గౌరీనాథుఁడు వంశదైవతము మార్కండేయశంభుండు నా
కారాధ్యుం డయి యుండ బెగ్గిలఁగ నేలా యిందు మున్మున్నుగాన్.

వ. మాకులదైవంబును నాకుం గవితాధోరణీప్రదుండును నైన మార్కండే
యేశ్వరు నీకృతికన్యారత్నంబునకుం బరిగ్రహీతఁ గాఁ బ్రార్థించితిం
గాన నిది సర్వజనహృద్యం బై యుండుం గాదె. 36

షష్ఠ్యంతములు

క. శ్రీభూమీధరవరక
న్యాభాస్వరవామభాగునకు నురగాధీ
శాభరణున కనవద్య
ప్రాభవజితపురనిశాచరశ్రీకునకున్. 37

మార్కండేయేశ్వరునకు. కృతినిచ్చుట. 10.

క. కర్కశమానసభయదున
కర్కాంబుజవైరిపావకాక్షున కమృతో
దర్కనిజదర్శనునకుఁ
మార్కండేయేశ్వరునకు మారహరునకుఁ. 38

క. శర్వునకుఁ బాదవినతసు
పర్వునకుఁ విశదగాత్రభద్రాధిపగం
ధర్వునకు హతనిశాచర
గర్వున కస్త్రాయమానగరుడార్వునకుఁ. 39

క. శైలాధిపబాలామృదు
హేలావివశీకృతాచ్ఛహృదయాబ్జునకుఁ
ధీలాలితశీలాన్వృత
హేలాపురపాలునకును హృదయాలునకుఁ. 40

క. శశిఖండశిఖండునకుఁ
వశిమానసహంసమునకు వరహైమవతీ
దశనచ్ఛదమధురసుధా
వశసంచరదంతరంగబంభరమణికిఁ. 41

క. దర్పకదర్పఘ్నునకు న
హర్పతితారాధిరాడ్ధాంగునకు దయా
తర్పితనిజభక్తునకుం
గర్పూరవిభాసమానకాయచ్ఛవికిఁ. 42

కథాప్రారంభము

వ. సమర్పణముగా నా యొనర్పం బూనిన వసంతకుసుమం బను విక్టోరి
యారాజ్ఞీచరిత్రంబునకుం గథాక్రమం బెట్టెదనిన. 43

శా. భూగోళంబున విస్తృతిం దనరుచుం బూర్వార్ధ మై యొప్పవీ
భాగం బెన్నఁ ద్రిఖండభాజితము గా బ్రాచీనపుండీవిసా
బాగా వార్ధిచతుష్కమధ్యమున నాభాగంబునన్ శైత్యసం
యోగాధిక్యము గల్గి చెన్నుమిగులున్ యూరోపుఖండం బొగిన్.

క. ఈఖండము శైత్యగుణ
శ్రీఖండ మనేకచిత్రశిల్పకృతవిశే
షాఖండము గా రాజిలు
నాఖండలభోగములకు నాస్పదమగుచున్. 45

ఉ. చల్లనివారు భూస్థితిఁ బ్రసన్నమనోగతిఁ జంద్రుపోలికం
దెల్లనివారు మైరుచుల నిర్మలకీర్తులఁ గాలయాపనం
బొల్లనివారు గావున మహోన్నతవైభవు లందు మానవుల్
దెల్లనివారుసంపువొర దివ్యుల నిట్లు సృజించె నేమొకో. 46

ఉ. కంటికి నింపు నింపు నల ఖండము వాయువుప్రక్కయందు న
ట్లాంటికువార్ధిలోపలఁ జెలంగు బ్రిటీషుసమాఖ్య నొంది యొం
డొంటిని నొత్తుదీవులు కడున్ సిరు లొప్పఁగ వార్ధికన్య పు
ట్టింటను బాల్యవేళ రచియించిన కన్నెలప్రోవు లో యనన్. 47

సీ. ఒకయోర మున్నీట నోలలాడుచు నుండు
గజరాజబృందంబు కరణిఁ దోఁచు
నొకచోట వారాశి నుద్వృత్తిఁ దేలిన
గ్రాహమత్స్యాదుల కరణిఁ దోఁచు
నొకవంక వాతాహతోదన్వదుల్లోల
కల్లోలజాలంబు కరణిఁ దోఁచు
నొకప్రక్క వాణిజ్య యుక్తిగతాగత
తరణిసందోహంబు కరణిఁ దోఁచు

గీ. నీటులఁ జలనిధిధుత విశంకటతరంగ
వాతనిర్ధూతజలకణ జాతసతత
శీతలితకూలశైలప్రపాత మగుచు
ద్వీపసముదయ మింపుగాఁ దేజరిల్లు. 48

గీ. అందు నిర్మలమృత్స్నామయంబు లైన
కూటములచేత నెంతయుఁ గొమరు మిగిలి
లచ్చి కిర వొచుఁ దనరు నింగ్లాండనంగ
ద్వీపవర్యంబు జగదేక దీప మగుచు. 49

శా. శ్వేతద్వీపము సేయఁ జాల నొకఁడౌ శ్రీనాథుశుద్ధాత్ము నే
భాతిం గౌరవమందఁ గల్గు ననుచుం బంతంబు మీరంగ నీ
శ్వేతద్వీపము నిర్మలాత్మకము గాఁ జేయుంగదాసాశ్రిత
వ్రాతంబుం దగు నిట్టిపేరు వినరింపం దీని కే రూఢమై. 50

ఉ. అక్కడిరాజవంశ మల రాయను సన్నుతిపాత్ర మౌచు బ
న్నివ్వక్కను పేర నందుఁ గలవీరవరేణ్యులు సుప్రసిద్ధిఁ జే
రుక్కనఁ గీర్తిసంపద సముచ్ఛ్రితతేజమునన్ సమున్నతిం
దిక్కరి ధిక్కరించి గడి దేరెతెమల్ల సమర్థు లెంతయున్ 51

సీ. కోరిక లెన్నేనిఁ గొదుకక యిడి స్వల్ప
మిచ్చితి మని సంశయించువారు
పెరవారి యిక్కట్టు దొరఁగింపఁ బ్రాణమ్ము
లేనియు ముదముతో నిచ్చువారు
జముఁడైన దురమునఁ జక్కఁగ నిలచిన
నెడమకేలిచ పేట నడఁచువారు
ధర్మమార్గము చొప్పుఁ దప్పి వర్తించినఁ
దనయునితలనైనఁ దరుగువారు
గీ. వీరు లనఁ దగువారలు వీరుగాక
వారి వీరిని నెల్లను వీరు లనుచు
గారవించుటఁ గన నేతి బీరకాయ
సార మంచును మువ్వూరుఁ జాటవచ్చు 52

క. హరాణులు కృతదీనజన
తాణులు ధర్మైకరతులు రక్షితసుజన
శ్రేణులు సంతతసత్యధు
రీణులు రిపుహరణ పర విశృంఖలబాణుల్. 53

మూడవ జార్జి. 15.

శా. ఆహాంగ్లప్రభుసర్వమండలములో నాల్ఫ్రెడ్డుదిగ్రేటనం
గాహారంబులలోన నాయక మనం గణ్యత్వముం గాంచు పే
రోహో యంచు జనుల్ నుతింతు మను దన్నుత్క్రాంతతోఁ జూడఁగా
బాహానిర్జితవైరివీరుఁ డవనిం బాలించె ధర్మస్థితిన్. 54

క. గర్జాతతగుణరాశి వి
నిర్జితదుర్మదసపత్ననివహుఁడు సతతో
పార్జితయశుఁడగు మూఁడవ
జార్జి యతనివంశమందు జాతుం డయ్యెన్. 55

శా. ఈజార్జిప్రభుసర్వుఁ డాఱుపదు లేం డ్లిష్టుల్ బుధుల్ ప్రెగ్గడల్
రాజుల్ గొల్వఁగ దుష్టమానవకథాలౌల్యంబు వర్జించుచున్
భూజానిత్వముఁ బూనె నార్యులకు నేపాచ్ఛెంబు లే కుండఁగా
వేజాడల్ పచరించుకూళగమి నువ్వెత్తుం దొలంగించుచున్ 56

మ. పరపీడల్ పరదేశపుందెఱవులం బట్టైం బొజుంగుందనం
బరిగెం గట్టును బుట్టఁ బట్టుకొని చౌర్యంబుల్ గమిం గూడి జా
తర కేగె న్నిలువంగఁ జాలక యసత్యం బెందునో డాఁగె రూ
పఱె దుశ్శీలము జార్జిభూవిభుఁడు రాజ్యంబుం బ్రశాసింపఁగన్. 57

క. మది మోదవార్ధి తరగిలు
పొదలుచు నానాట వెలికిఁ బొంరె ననంగాఁ
బదునేవురు సుతు లతనికి
నుదయించి రశేషజనులయుల్లము లలరన్, 58

క. కళల న్వేర్వే ఱగుచు
క్కలదొరలో వీర నంగఁ గమనీయసితాం
గులు పదియేనుగు రగురా
జులు వెలసిరి తండ్రిచెంత సురుచిరలీలన్. 59

సీ. ఆయపత్యములలో నాద్యుఁ డౌనాల్గవ
జార్జికిఁ గల్గె నత్యూర్జితముగ
చార్లొట్టి యనునట్టి చక్కనికూఁతు రా
భామ లియోపోల్డు ప్రభువరుండు
పత్ని గాఁ జేకొనిభావించె నిక్కాంత
తాతతండ్రులయనంతరమునందు
రాణించి యింగ్లాండు రాణిగా కుండు నే
యన్యులు గల రె రాజ్యార్హు లింక

గీ. నట్టిమగువకు నేఁ బతి నైతి నెంత
భాగ్య మొదవెను కల రె నాపాటివారు
భోగసంపద లెల్ల నాభాగ మయ్యె
మున్నొనర్చితి నోయెన్ని పున్నెములను. 60

మ. చరియింతుం గద పుష్పితోపవనముల్ చార్లొట్టితోఁ గూడి నే
ఖరియింతుం గద యర్థులన్ విబుధులం బంట్లన్ ధనం బిచ్చుచున్
విరియింతుం గద కీర్తిమండలము దిగ్వీధిం బ్రకాశింపఁగా
స్మరియింతుం గద యిట్లు లుండు ననుచున్ స్వర్గాదిభోగంబులన్.

నాల్గవ జార్జి. 16.

ప్రిన్సు లియోపాల్డు ప్రభువు. 17.

వ. అని మఱియు నిట్లా లియోఫాల్డు విభుండు మనోరథం బెక్కి తిరుగుచుఁ జూడం గూడని విషయంబులం జూచుచుండె నెక్కం గూడని యున్నతస్థలంబు లెక్కుచుండెఁ బొందం గూడనిమహాభోగంబులం బొందుచుండె నద్దిరా! వస్తుదారిద్ర్యంబు గలదు గాని సంకల్పదారిద్ర్యం బెవ్వరికిని లే దనుట నిశ్చితం బై యుండె. 62

గీ. దైవగతి యెవ్వనికి నైనఁ దలఁప వశమె
ముందుఁ గాఁ గలదానికి మోద మంద
వలవ దంచును బెద్దలు దెలుపుచుంద్రు
గాన నిది యెన్నఁటికి నైనఁ గల్ల యగు నె. 63

శా. ఆహా! దైవము పిన్నరాజునకు నెం తారాటముం దెచ్చె నో
హాహా! సుందరి సుందరీ నను విడన్ న్యాయం బటే యంచు స
మ్మోహంపుంజలరాశి నాతఁడు వడి న్మగ్నంగ నొక్కప్పు డా
నీహారాంశుముఖీవతంస ముడిగెన్ దేహంబు ధాత్రీస్థలిన్. 64

వ. ఇట్లాసతీరత్నంబు లోకాంతరం బలంకరింపఁ గన్నీరు మున్నీరు గా నమ్మన్నెకాఁడు వలవంత యంతరంగంబున నిలుపం జాలక బేలతనంబున ని ట్లని యాక్రోశింపం దొడంగె. 65

క. ఎన్నెన్ని కోరికలనో
యెన్నుచు నే యుంటిఁ గాని ఏహృదయంబున నో
కన్నియ కలలో నైన
న్మ న్నెప్పుడుఁ దలఁప నిట్లు మునుఁగు న టంచున్. 66

శా. ఏలా జర్మనిదేశ మందుఁ గల నన్నీదవ్వులం దెచ్చితో
యేలా నాకు లభింప రాని సిరులన్ హెచ్చించితో యింతలో
నేలా నేలఁ బడంగ నన్నడఁచితో యీరీతిగా నక్కటా!
యే లాభం బొనఁగూడె నీ కిటుఁ గృపాహీనాత్మకా దైవమా. 67

క. అని యీ గతి నాతండును
జననీజనకులును వగిసఁ జను నగు హితులం
దను వగు నుడువుల నల్లనఁ
దనుపం దిరపడి యథాయథంబు గ నుండన్. 68

గీ. అట్టి ముయ్యేగు రైన రాపట్టిమిన్న
లందును ద్వితీయుఁ డై నట్టి యాప్కినకును
బొందఁగా రాని దయ్యె సత్పుత్రనక్త్ర
పంకజవిలోకనోత్సవభాగ్యగరిమ. 69

సీ. కాలవశంబునఁ గన్పట్టు సుఖమును
దుఃఖంబు వల దని త్రోయ వశమె
తన పుత్త్రు ముగ్ధలతనయ భూతలమును
విడచినవర్షంబు గడపు చుండి
మూఁడవజార్జియు మూఁడవకొమరుఁ డౌ
క్లేరెన్సు నేలు విల్లియమునకును
ఎడిలెయి డను నట్టి పడఁతుక దేవిఁగా
గీల్కొల్పి వఃజియును కెంటుకీ భుత

విల్లియముమ్ 4. డ్యూకు ఆఫ్ క్లేరెన్సు. 18.

విక్టోరియారాణిగారితండ్రి డ్యూకు కెంటుప్రభువు. ఎడ్వర్డు. 19.

గీ. వరలు నాల్గవతనయుఁ డెడ్వర్డునకును
జాయ విక్టోరియా మేరీలూయిసాఖ్యఁ
గాఁగ నిరువురి కొక్క లగ్నంబు నందుఁ
బరిణయంబుల నొనరించె భవ్యరీతి. 70

ఉ. పెండిలి మీఁదు నుత్సవము పృథ్విని లేదఁట యందు సర్వభూ
మండలనాథునందనులు మాన్యులు పెండ్లికొమారు లంట యం
దొండును గాక రెండఁట మహోత్సవసంపద లెన్న నెట్టుగా
నుండునొ కన్ను లున్న ఫల మొందఁగ లెన్నుడువంగ నల్పమే. 71

క. ఆర్యజనవినుత సద్గుణ
ధుర్య లియోపాల్డు సేనితోఁ బుట్టెవు వి
క్టోర్యా మేరీలూయిస
చర్యల కెడ్వర్డు మదిని సంతస మొందున్. 72

సీ. ఒకనాఁడు జవనాశ్వశకట మారోహించి
యామెతోఁ గూడి వయ్యాళి కేగు
నొకవేళఁ గల్కితో నుప్పొంగి చెలరేఁగి
పచ్చికనేలల బంతు లాడు
నొక్కచల్లనివేళ నొండొరు కే లూని
తోరంపుపువ్వులతోఁట కేగు
నొక్కెడ నిద్దంపుటుప్పరిగల నింతి
మనసురంజిలుకథల్ వినఁగఁ జేయు

గీ. మఱి యుఁ బెక్కు తెలుంగులఁ దెలుపఁ గూడి
చతురలీలావిశేషముల్ జరుపు చుండు
నిట్టు లారాచకోమరుఁ డనేకగతుల
నుల్లము ప్రమోదగరిమచేఁ బల్లవింప. 73

క. తా నెంత లిడుమ లంది యు
దీనజనావనమునందు దీక్ష గలిగి య
మ్మానవవరుఁ డెడ సేయక
దానంబుల నెల్లవారిఁ దనుపుచు నుండుణ్. 74

క. సైన్యపతి యైనయప్పుడు
జన్యమ్ముల కర్షము లగుసంస్కారమ్ముల్
మాన్యగతిం జేసి యసా
మాన్యప్రజ్ఞుఁడను కీర్తి మహిపై నెఱపెణ్. 75

ఉ. ధైర్యము వానియింటఁ గొని దాఁచినయట్టిమహాపదార్థమా
శౌర్యసమృద్ధి వాని విడఁ జాలక వచ్చి వరించుకన్నె స
త్కార్యపరత్వ మో జనవకాలము మున్నుగ ముఖ్యమిత్ర మా
దార్యగుణంబు నవ్విభునిదాసుఁడుగా నగు నెంచిచూడఁగణ్. 76

వ. మఱి యు సర్వజనోపకార ప్రయోజనంబు గా సంస్థాపితంబు లైన
యరువదిరెండు సమాజంబులయం దధ్యక్షుం డై తత్కార్యంబుల ని
ర్వహింపుచు సత్యవ్రతుం డనం బ్రసిద్ధిఁ గాంచిన యొడ్వర్డు ప్రభువ
రుం డొక్కనాఁడు తనమనంబున. 77

విక్టోరియారాజ్ఞిగారితల్లి కెంటుప్రభ్వి. 20.

విక్టోరియారాజ్ఞీగారి తల్లి   కెంటుప్రభ్వి.   20.

మ. అకటా! నాతలిదండ్రు లీసుఁ గొని న న్నన్యున్ వలెం జూతురే
మొకదా వారియనుజ్ఞ మీఱుటకు నే నొల్ల న్నిజం బింత మా
మకచారిత్రము విన్నకన్న జనముల్ మన్నింతు రిట్లుండ పి
రకి విద్వేషము గల్గుకారణము నేరీతిం గనుంగొందు నో. 78

చ. విషమఁ గఁ జాల ఘర్మపదవిన్ విడి యుంద మటన్న నప్పుడ
య్యిడుమలఁ బొందువారిఁ గని యించుక యోర్వఁగ లేనియుల్ల మే
పదువున నిల్పువాఁడ నిఁక వారికి నాపయి నెట్టు లైనఁ బ్రే
ముడి యుడిగెం గదా యమకఁ బోలునె త్రుంచినతీవ యేరికిన్. 79

ఉ. తల్లినిఁ దండ్రి నెల్లపుడు దైవము లంచుఁ దలంచు చుంటి నా
యుల్లమునందు వారి కుపయుక్తకృతుల్ రచియించు చుంటి న
న్నొల్లక నిర్దయాత్ము లయి యెవ్వనివానిఁ గఁ జూతు రయ్యయో
పల్లటిలం గఁ జాల వొకో వారిమనంబులు నన్నుఁ జూచినన్. 80

క. కావున నీయెడ నిలుపం
గా నల దెట కైన నేగి కాలముఁ బుచ్చన్
దైవము గల దటపై నని
దేవేరిం గూడి తనదు దేశము వెడలెన్. 81

సీ. మనల బిడ్డలఁ బోలెఁ గనుఁగొను నెడ్వడ్డు
ద వ్వేగు నని ధృతిఁ దరుగువారు
నలశాక్సి కోబర్గు నర్మిలికూఁతురు
కడగండ్లఁ బడె నని యడలువారు

కన్నవారల కెంత గట్టిడెందము వీరి
  నెపఁజేసి రని వెతఁ గుడుచువారు
పలుగురు కొమరులు గల రని యీతనిఁ
  దొలఁగించి రే యని దూఱువారు

గీ. పాడి దప్పని మేటికిఁ బాడుదయ్య
మెట్టిబాముల నిడె నని తిట్టువారు
నితనియార్జన మే కదా యింతదెచ్చె
నని నగుచువారు నై రప్పు డచటిజనులు 82

వ. ఇట్లు బయలువెడలి మితపరివారంబుతోఁ గతిపయదినసప్రయాణంబుల నల్లనల్లనఁ దత్తద్దేశోచితయానంబుల నారోహించుచు రమణీమణి నతిప్రయత్నంబునం గాపాడుచుఁ జనిచని. 83

ఉ. అత్తరుణీలలామ కతఁ డందము మీఱుపురంబులు న్మహీ
ధ్రోత్తమముల్ నదు ల్సరసు లుత్కటపుష్పలసద్వనంబులుం
గ్రొత్తకుతూహలంబు మదిఁ గూర్పఁ గఁ జూపుచుఁ బ్రాగ్దిగంతమం
దుత్తరవార్ధిశాఖఁ గని యుత్సుకుఁ డై చెలిఁ జూచి యి ట్లనున్. 84

ఉత్సాహము.

వారిరాశిభూరివీచిబాహు లొంటి నొంటితోఁ
జేరఁ బారఁ జూచుచు న్విజృంభితాంగుఁ డై వడిం
దీరభూమి గారవించి నేర్పుమీఱఁ గౌఁగిఁటం
జేరఁబట్టెఁ గంటివే కృశీభవద్వలగ్నరో. 85

క. నీరమ్ము నురువుగమిచేఁ
దీరము సైకతముచేతఁ దెల్లని వౌచుణ్
వారాశినీరతీరము
లేరుపరుప రావు వారి జేక్షణ కంటే. 86

క. నీమోముఁ గాంచిరాకా
సోముఁ డనుచు బ్రమసె నే మొ సుదతీ తటినీ
కాముకుఁ డుప్పొంగెడు గతి
వేమారు మహోర్మిజాల విలసితుఁ డయ్యెణ్. 87

శా. ఈవారాశితరంగము ల్కడునడిణ్ హెచ్చుచు నంతంతకుణ్
గ్రావంబు ల్వలె నున్నతంబు లగుచుం గాన్పించి యుద్వేష్టనం
బోవుం జిందరనంద రై చెలి దురాత్ముల్గాంద జాకస్మిక
శ్రీ వాటిల్లఁగఁ గ్రిందు మీఁదెఱుఁగ కీరీతిం దుదం గ్రుంగ రే. 88

క. తెర యెత్తినగతి మీను
ల్వెరలేఁగుట గడలియలలఁ బె ల్లెగసిన తుం
పురుగుత్తులమొత్తం బని
కరము మదిం దోఁచుచుండెఁ గంటె వె యబలా. 89

సీ. ఘుమఘుమరావంబు లమరంగఁ జెలఁరేఁగి
కోలాట మాడెడుకొమరుఁ జూపుఁ
బుట ముబ్బి యంతలోఁ దటుకున నణఁగుచుఁ
గుప్పిగంతులు వేయునొప్పుఁ జూపుఁ

దీరంబు చెంతకుఁ జేరుచు మరలుచుఁ
జెడుగుడి యాడెడువడువుఁ జూపు
గిరగిర సుడినడఁ దిరుగు లాడుచుఁ గుప్ప
తిరుగుడి యాడెడి తీరుఁ జూపుఁ

గీ. గసిమసఁగి నురువుముద్దలు విసరు చుండి
సఖులతో బంతు లాడెడు సౌరుఁ జూపు
మాటిమాటికి నిప్పు డీ యేటిమగఁడు
బాలలీలలఁ గ్రీడించు భాతి దోఁచు. 90

గీ. వీచిబాహా విలాసంబు విస్తరించ
మూలములతోడ దరినున్న భూరుహములఁ
బెల్లగించెను వార్ధి గాంభీర్యఘనుఁడు
దరికిఁ జేరినకుజనులఁ దాళఁగలఁడె. 91

చ. చలునకుఁ బుట్టినిల్లు మణి సంపద కాకరముం గభీరతా
కలనకు తావు జంతువులు కాపుర ముండు పురంబు భూరి ని
ర్మలతకు నిక్క యం చసము రాజిలఁ జేసియుఁ జేయఁ డక్కటా!
నలున కొకింత రుచ్యతను నా కని యంబుధి యేడ్చుఁ గాంచితే. 92

చ. కలకలకంఠకంఠి యదె కౌతుకముం బొసఁగించె నంబుధిం
గలకలముల్ వణిగ్వరులుఁ గట్టిన టెక్కెములం జెలంగుటం
గలకలరావ మొప్ప విహంగంబులు వచ్చుచుఁ బోవు చుంట నా
కులగతి వేలు సేయుట కగోచర మయ్యెను మింటిచెంగటన్. 93

వ. అని యనేకవిధంబుల వక్కాణించుచు నమ్ముదితను ముదితం గాఁ
జేయుచుఁ గైదండ యొసంగి పారావార తటంబునం గొంతనడి
సంచరించునంత వారిరాక యెఱింగి యొక్క నావికుం డొనఁగూర్చిన
నావపై నమ్మగువం గూర్చుండంజేసి యనంతరం బాజాబ్ధిపుత్త్రిం
డారోహించె నంత. 94

చ. తరణి యొకింత తెమ్మెరకుఁ దాక నరిత్రముఁ ద్రిప్పి మెల్లనం
దెరలనుగర్ణధారుఁ డెగఁ దీయఁ గఁ జేయఁ గ నంతలోపలం
దరగలపైకి నెక్కుచును దగ్గుచు నేగెను జంతుకోటి కీ
కరణి సుఖంబుదుఃఖమును గల్గు నఁటం చెఱిగించునో యనన్. 95

ఉ. ఒక్కొకచోట సుళ్ళువడు నొక్కొకచో నిరుపాయ లౌను వే
ఱొక్కెడ నిమ్న మౌను బుట ముబ్బు మఱొక్కెడ వేణియాకృతిం
గ్రక్కునఁ దోఁచు నొక్కయెడ రాజపథంబును బోలు నొక్కచో
నొక్కట భంగముల్ వడుఁ బయోనిధినీరము నావ యేగుచోన్.96

క. ఇటు లేగి యేగి యవ్వలి
తటముం దరియంగ న వ్వదాన్యునిచేయుం
గుట మూఁతఁగాఁగఁ గొని యా
కుటిలాలక డిగియె దరవికుంచిత తను వై. 97

వ. తదనంతరంబున. 98

ఉ. ఏకరథోత్తమంబు నపు డిద్దరు నెక్కి బవేరియా యనం
బ్రాకట మైనదేశమున రమ్యతరంబని గణ్య మైయుమ
ర్బాకనునట్టిపట్టణవరంబున కొండొకనాఁటి కేగి సు
శ్లోకులు వార లందు మనుజు ల్ముద మంద భాసించి రొప్పఁగన్. 99

క. ఆదంపతు లట వారల
చే దేవిని దేవుఁ బోలి సేవితు లౌచున్
మోదించు చుండి రర్థుల
కాదరముల్ లేనిదేశ మనఁగ గల దే. 100

సీ. పెండ్లికై యొక పేదవాఁ డడిగినఁ
గరమున నున్న రొక్కం బొసంగు
నాకొని కృశియించి యాచించుభిక్షున
కరసి హస్తాంగుళీయక మొసంగు
ధర్మకార్యమునకుఁ దగువారు గోరిన
నప్పుఁ దీసి యొసంగు నంతలోన
నాటపాటలవార లాశించి వచ్చినఁ
దనకట్టుపుట్టముల్ దడయ కిచ్చు
గీ. మర్వి నెద్వర్డుసరి వదాన్యుండు గలఁడె
యితని కిహలోకబంధువు లెల్ల దూర
మైనఁ బరలోకబంధువు లంటి వెంటఁ
దగిలి రిలఁ దేగకానికిఁ దర మె డాఁగ. 101

వ. ఇవ్విధంబున నం దుండి సాధుజనులమైత్రిచే నిల్లు మఱచి వారిం దమ
వారికంటె నధికబంధువులు గాఁ దలంచుచుఁ గాలంబుం గడపుచు
న్నంత. 102

క. ఎన్నె న్ని స్వాదువస్తువు
లున్నం గడ కొత్తుఁ గాని యొక్కించుక నా
ల్కన్నినిచి యొకిలించును
కన్నెకు నన్నంబుఁ దినుట గడ్డై తోఁచెన్. 103

మత్తకోకిల.

వాలుచూపుల మేలిమాటల వాసి తగ్గఁ గ్రమంబు గాఁ
గేలికాననయానముల్ మదికి న్భరంబు గఁ దోఁచె న
య్యాళి యు న్వగ లై తనర్చె నయారె యాసతి నాధుకెం
గేలియూఁతను వీడి మూఁపునఁ గేలుఁ జేర్చె శ్రమంబునన్. 104

ఆ. మంద మైననడక మందతరం బయ్యె
ధవళ మైనమోము ధవళతరము
నర్థ మింత వట్టు నత్యల్ప మొక్కటి
సూక్ష్మ మైనకొను స్థూల మయ్యె. 105

ఉ. అంగము లెల్ల లాఁ వయినయప్పుడు కొను గ్రహించె నిప్పు డ
య్యంగము లెల్లఁ జిక్కఁగ మహత్త్వముఁ జెందెను గాను చిత్ర మ
య్యంగనమేను కొనులకు నబ్జభవుండు సృజించువేళ నే
భంగినిఁ గీలొనర్చె నొకొ పద్మజుచేత యొఱుంగ శక్య మే. 106

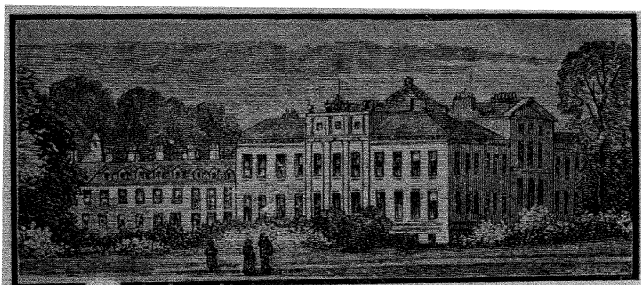
ఉ. ఒత్తినకౌనుదీవ పసు నో యనినేర్పున మేలుతీఁగల
న్హత్తి బిగించి మధ్య మిపు డల్లనఁ బెంపు వహించుచుంటచే
నొత్తిగిలంగఁ జేసి రొ ప్రయోజనశూన్యత నన్నయట్లు గా
నత్తరి ముత్తరు ల్విడచె నంబుజపత్రవిశాలనేత్రకున్. 10

ఆ. మగునయూరుతీగ యొగి సాఁగుచుండంగ
మగని కోర్కె తీగ సెగడి సాఁగె
సతికి గర్భభరము వితత మగుచుండంగఁ
బతికి మోదభరము వితతమయ్యె. 108

ఉ. ఎన్నఁడు నోటఁ బెట్టనివి యిష్టము లై మదిఁ దోఁచి భర్తతో
విన్నప మాచరించుటకు వేడ్క వహింపదు నాన నానియా
సన్న యెఱింగి యాతఁ డవి చక్కటిదెచ్చినఁ జేతఁ బూని యా
చిన్నది నాకు నై శ్రమముఁ జెందునో నాథుఁ డటంచుఁ జింతిలున్.

శా. రాజీవప్రియుగర్భమందుఁ గొను నాపార్గ్నికున్బోలె నీ
రాజీవాయతనేత్ర చూడ బెడఁ గై రాజిల్లు చున్నట్టిస
త్తేజంబున్ ధరియించుచుండెఁ గద యాతిగ్మాంశునిం బోలె నిం
దే జంతూత్తమ ముండెనో యనుచుఁ దా నెద్వద్ధ భావించెదున్.

వ. ఇవ్విధంబున విక్టోరియామేరీ లూయిసాదేవి దౌర్హృదంబు నిస్తరించి క్రమంబునం బరిపుష్టాంగి యై కళాసంపూర్ణయైన చంద్రమూర్తియుం బోలె మనోజ్ఞాంగియై నిండుమాసలై యుండ నాకెంటుప్రభువర్యుండు నాకుం బ్రథమాపత్యం బన్యదేశంబునం గలుగుట యనర్హం బని తలంచి యొక్కనాఁడు. 111

కెన్సిగుటన్ నగరము. రాజ్ఞిగారు జన్మించిన గృహము. 29.

చ. అరదముపైఁ బొలంతి నిడి యశ్వపువాగెలఁ దానె పూని నా
గరికులు కొంతదూర మరుగన్ విడఁ జాలక పీడి యామెముం
గురు లోకయింతదూరఁగఁ గనుగొంచు హయంబుల మెల్లమెల్లనం
జరపుచు నుత్తరాంబునిధి శాఖఁ గనెం దడవేగి వేడ్కతోన్. 112

క. కాండధని దాటి మరలం
గొండొకదవ్వేగి రాచకోలమునఁగలవా
రుండఁగ నుచితం బగు నిం
ట్లాండునఁ గన్నింట్ల ననునగరమునకేగెన్. 113

క. అందు వసింపఁగ భామిని
కిం దొమ్మిదినెలలు నిండెఁ గన్నింట్లనులో
సుందరులు పొద్దుపొద్దుం
బొందుగఁ గనిపెట్టి నచ్చి పోదురు నెమ్మిన్. 114

గీ. సతికి నీళ్ళాడుపొద్దులు జరుగుచుండ
నామెపైఁ బ్రీతి యంతంత కతిశయించి
ఫలముగర్భమునంగలకలమలక్ష్మి
బోలెఁ గాందుచు ముదమునఁ బొదలె నతఁడు. 115

సీ. యువజనంబుల నెల్ల నురుతరసంమోహ
మగ్నులఁ గావించు మాంత్రికుండు
ప్రబలజిహ్వాదోష బాధితకోకిల
వాగ్బంధ ముడిపెడు వైద్యవరుఁడు

దూపిల్లి యప్పటఁ దూలుతేంట్లకు రస
దానం బొనర్చెడు ధర్మశాలి
శాఖిలతాగుల్మ శైలూషులకు మంచి
పాత్రముల్ నియమించు సూత్రధారుఁ

గీ. డగుచుఁ బాగ డొందియొకక్రొత్త సొగసు నొసఁగి
లోకముల నెల్ల నవు డన్య ధాకరించు
శక్తిచే మించుచుండు వసంతసమయ
మఖిలదేశంబు గొబ్బున నావరించె. 116

క. ధరణీరుహములు తామొం
డొరుతో నిక్కార్య మిట్టు లొకకాలమునన్
జరుపుద మనుకొని చేసిన
కరణిన్ సొరుగాకులెల్లఁ గ్రక్కున రాల్చెన్. 117

సీ. తొలు దొల్త మోసులై తోఁచిమ్రాఁకులనంటి
కోయిలకన్నుల కొమరుమిగులుఁ
దల యెత్తి మెల్లన మొలకలై కాన్పించి
పికిలికుచ్చులరీతిఁ బెంపుఁ జూపు
నంతంత రెక్కొని యా కేరుపడునంతఁ
గృకవాకుశిఖలను గ్రేణిసేయుఁ
గొనసాఁగి తీవలై మొనఁ జూపు చున్నంత
గరుడపక్షంబుల మురువుఁ జూపుఁ

గీ. గాచి సాఁగింపు మరుని చేకత్తు లనఁగ
వేళవేళకు నొకవింత డాలుఁ బూని
మంజిమంబున కెర వైన కెంజివురులు
మెల్లమెల్లన మ్రాఁకుల నల్లసిల్లె. 118

గీ. వృద్ధులకు నత్తరినిఁ జిత్తవృత్తి గలఁగెఁ
దరుణజనముల నేఁకఁ జెప్పఁ దలఁప నేల
మొరడుమ్రాఁకులు చక్కనిమొలక లెత్తె
నింక నెలమ్రాఁకులను వచియింప నేల. 119

క. ప్రసవించె నెల్లవల్లులుఁ
గుసుమముల వసంతవేళఁ గోమలరీతిం
బ్రసవించెడు నీగతి నొక
కుసుమము నెద్వడ్డ్విభుని కోమలి యనఁగన్. 120

క. నాయంతటిదియేలిక యీ
చాయం బ్రభవించు నంను సకుతూహలుఁడై
పాయక కనుఁగొనుటకు నన
ఛాయాప్రియుఁ డుత్తరమునఁ జనఁగఁదొడంగెన్. 121

చ. త్వర పడి కర్జముల్ జరపి వచ్చె\ 'వారు ను వచ్చి క్రమ్మరన్
జరుపుదు మన్నవారలు ను జయ్యన నిండ్లకు వచ్చి కార్యముల్
జెరచెడు వారు నైరి పెరసీమల కేగినకార్యతత్పరుల్
దరుణులఁ జూచువేడ్క యెడదం బెరరేఁచఁగ నట్టియామనిన్ 122

ఉ. ఓయెలనాగలార! వినుఁ డోతరుణోత్తములార! యిట్లు పం
చాయుధునాజ్ఞ యొండొరుల నామనివేళల వీడ కుండుఁ డో
హో యని యెల్లవారు విన నుచ్ఛ్రితదీర్ఘకలస్వనంబుతోఁ
గోయిలపిండు నల్దెసలఁ గ్రుమ్మరి చాటఁ దొడంగ నయ్యెడన్. 123

క. తుమ్మెదలు స్వాదుమకరం
దమ్ములు తనియంగఁ గ్రోలి తరుణులతోడన్
సమ్మద ముప్పతిలం గా
నమ్ములు సేయం దొడంగె నవనవఫణితిన్. 124

గీ. నిర్మలుల కుపకృతియు ననిర్మలులకు
నపకృతియుఁ జేయు నేలిక యవతరించు
ననుచుఁ బ్రకటించుకరణి నయ్యవసరమున
నహము లభివృద్ధిని వహించె నణఁగె నిశలు. 125

గీ. దిశలు నీహారమును బాసి తెల్వి మీఱె
నాకసం బభ్రశూన్య మై యమల మయ్యెఁ
బుష్పితారామలసిత యై పుడమి యొసఁగెఁ
బ్రజలు భాసిల్లి రపుడు నీరుజత గాంచి. 126

ఉ. అట్టివినిర్మలంపుసమయంబున నెమ్మదిఁ గొంటు కోనికిం
దొట్టినమోదవార్ధి వెలి దొల్కఁగ నెచ్చెలిపిండుకన్దోవల్
నెట్టన నుల్లసిల్ల రమణీమణి యా మెరిలూయిసాఖ్యకుం
బుట్టె సుపుత్త్రి శుభ్రరుచిఁ బూర్వదిగంగన కిందురేఖ నాన్. 127

క. పదునెనిమిదిశతములపైఁ
బదితొమ్మిదియైనక్రీస్తుశకవత్సరమునం ద
ర్వదినాల్గవమెయినెలనిశ
నుదయించెం జతుర్థఘంట నుత్సవ మలరన్. 128

చ. అనుపమహృత్ప్రమోదఘటనాసదృశం బగునట్టిపుత్త్రికా
జననశుభప్రవృత్తిని వెస న్వినిపించినసత్ప్రియాసఖీ
జనమునకుం బ్రతిప్రియ మొసంగుటకుం దగినట్టివస్తువుం
గనుఁగొన లేక చిత్తమునఁ గల్గినచింత యణంచె మోదమున్. 129

ఉ. దాదులగుంపు బాలికకుఁ దానముఁజేసి కవోష్ణవారిచే
మోదము మీఱఁ గాఁ గుబుసముం దొడి పొత్తుల నించె శుక్తిగ
ర్భోదిత మైనమౌక్తికము నొప్పుగఁ బుల్గడిగించి నేర్పునన్
గేదఁగిరేకుసంపుటము గీల్కొనఁ జేసినభాతి మీఱఁగన్. 130

క. తల్లి యయి నప్పుడు గడురం
జిల్లెను బాలామణీవిశేషితరుచి యై
వల్లిక విస్ఫుటసుమనో
వల్లరిచే వాసి మీఱువైఖరి దోఁపన్. 131

క. చల్లనికమ్మనితెమ్మెర
యెల్లెడల న్వీచె లోకహితవార్తం దా
నుల్లాసంబున జనులకుఁ
దెల్లము సేయంగఁ గోరి తిరుగు నవం గాన్. 132

గీ. ఇట్టిశుభవార్త నగరమం దెల్లఁ బ్రాఁకి
శయ్యపై నున్నవారలసరస కేగి
శ్రుతిపుటంబుల నమృత మై సోఁకి యపుడు
మేలు నేఁడ ని నిద్దుర మేలుకొల్పె. 133

ఆ. భాగ్యలక్షణములు ప్రచ్ఛన్నదశ నున్నఁ
గన్నవారి కెల్లఁ గనులవిందు
విన్నవారి కెల్ల వీనులవిం దయ్యె
బాల పుట్టినాఁ డె మేలి దేచు. 134

ఉ. ఇంత గదమ్మ కన్గవ నిశేశ్వరుఁ డమ్మ మొగంబు వానిలోఁ
గొంత గదమ్మ సెన్నుదురు కోమలదేహము వానికాంతితోఁ
బంతము లాఁడు నమ్మ యవిభావిత మాఁ గద యమ్మ కౌను బల్
వింత గద మ్మ రూపు కనువిందని పల్కిరి చాన లక్కొమన్. 135

ఉ. అంతట లోకరక్షణపరాయణ రాణి జనించుటన్శచీ
కాంతుఁడు మోమున న్నగవు గ్రమ్మ పయిం బయి వెల్లిఁగొల్పఁగా
సంతస మందుచుండె నన జక్కనితె ల్వదయించెఁ బ్రాగ్దిశో
పాంతమునందుఁ బొల్చె నటుపై నరుణత్వము కొంతవేళకున్. 136

మ. ప్రమదారత్నము కెంటుభూధవుకళత్రం బార్యచారిత్ర యా
కొమరిం గాంచె నటంచు నీడజము లుద్ఘోషించుచో దిక్కులం
గమలంబు ల్వికసించె సాధుజనసత్తోంబు ల్వాలెన్ హృద్యతం
గముదంబు ల్ముకుళించె దుర్జనులయత్నుల్బోలె నిశ్శ్రీకతన్. 137

సీ. వెలవెలఁబారెఁ దివ్వెలు దవ్వపాఁగిన
కరముల నంతంతఁ గిరము ముడిచి
తెలతెలవారె దిక్కులు చూడఁజూడంగ
నిరులమొత్తమ్ములఁ దఱిమివైచి
కలకల లాఁడె జక్కవలు మక్కువ మీఱి
విరహసంతాపంబు వెడల నడఁచి
మలమల లాఁడె వెన్నెలపుల్గు లాఁకటఁ
వాఁతిచెంగటికూడు వాసి పోవ
గీ. శోభితు లశోభు లౌదు రశోభు లధిక
శోభు లౌదురు దుఃఖితుల్ సుఖితు లౌదు
రాత్తసుఖులును దుఃఖితు లౌదు రహహ!
కాలమహిమంబు వర్ణింపఁ గలరె యేరు. 138

చ. కలువల కేఁడు డిందుపడెఁ గాంతివిహీనము లయ్యె నెల్లరి
క్కలు వల కేఁడు జేయుపనిఁ గానక చేవిలు నమ్మి లోక్కడం
దొలఁగఁగవైచె దీపములు దుర్గిగె నినుం డుదయింపఁ దేజముల్
గలప్రభు వుల్లసిల్ల నిలఁ గాంతురె యన్యులు వైభవోన్నతిన్. 139

సీ. నను నిద్రవేళ నేలినదేవుఁడీపవ
లేలెడు ననుచుఁ బ్రార్థింపువారు
వింటిమి గద నేఁటివేకునఁ దొలుదొల్త
మేలివార్త యటంచు మెచ్చువారు

తొలినాఁటి నరఁ జేసి నిలపినకార్యముల్
క్రమ్మరఁ జేయంగఁ గడఁగువారు
కాఁగింటిలో నున్న కాంతను విడ లేక
విడచి కేళిగృహంబు వెడలువారు

గీ. రేపకడ మోడ్చి విచ్చి నిర్నిద్రరక్త
నేత్రయుగళముఁ జేతుల నిమిరికొనుచు
నావులించుచు శయ్యపై నటమటించు
వారు నై రెల్లవారుఁ బ్రభాతవేళ 140

శా. ఆబాలామణి పుట్టినట్టిదినమం దాబాలగోపాలముం
బూబంతుల్ దగఁబూని చిమ్ముచును గోపుల్ వేయువా రింపుగా
బాబామొత్తము నెక్కి చిత్రగతులం బాటించువారున్ రస
ప్రాబల్యంబునఁ బాడువారు నయి రప్పౌరుల్ దృఢోత్సాహులై.

క. అందంగ రానికౌతుక
మందుచు నెడ్వర్డు సిరికి నధికతరముగా
విందు లొనరించె విందుల
కుం దగువారలకుఁ జెలులకున్ సరసులకున్. 142

సీ. ఆజార్జిపౌత్త్రిక నమర రక్షాచక్ర
వర్తిపే రాదని వరలు చుండ
జనయిత్రినామంబు నొనఁగూర్చి గురుముఖ్య
ముఖ్యబంధువు లెల్ల సఖ్యగరిమ

సలలితంబుగ నలగ్జాండ్రినావిక్టోరి
యా యను పే రిడి రపుడు మఱియు
మేలివసంతర్తువేళ జనించుట
గుసుమకోమలదేహాలసిత యౌట

గీ. సుగుణసౌరభ్యవాసిత యగుటయుఁ దగ
నారసి వసంతకుసుమమం చాఖ్య యొసఁగి
రహహ॰ యబ్బాల కనురూప మైననామ
మిడినవారల వైదగ్ధ్య మెన్న నరిది. 143

ఆ. గడియ కొక్క కరణిఁ గౌతుక మొనఁగూర్చెఁ
దన్ని కయ్యపత్యదర్శనంబు
కూఁతురూపు గడియక్రొత్తది యౌ నొకో
మాతచూపు గడియ మారు నొక్కొ. 144

సీ. కరములు పాదముల్ గదలంగఁ బలుమారు
నూకొనునపు డొకయొరపు నెరపు
బోర్లాడి పిమ్మటఁ బొత్తుల నుత్తాన
శాయిని యై యొకసౌరుమీఱుఁ
బాలు ద్రావెడువేళఁ బలుగప్పఁ జుబుకంబు
గంపించునపు డొకసొంపు బెంపుఁ
గనుబొమల్ వాతెర యొనరంగ విరచుచు
నేడుచుచో నొకయింపునింపు

గీ. న గ్గిడెడువేళ దాపులు బుగ్గిమీట
ఘుటఘుటరవంబుతో నొకకొమరుఁ జూపు
నట్టిముద్దులుగులెక్కడుపట్టి నహహా!
కన్నయెలనాగ దే భాగ్యగరిమగాదె. 145

ఉ. ముంగురు లింపు మీరుమను మోమునఁ దుంపెసలారఁ గాంచి యం
స్తాంగుళిపల్లవాగ్రముల నక్కలి నజ్జనయిత్రి వేడ్కతో
జంగున బొలుబుగ్గలను జారుగతి న్నిమురంగ నంతలోఁ
బొంగుచు నవ్వునాశిశువు ముద్దుఁగొనుం గద పుణ్యమెట్టిదో. 146

క. ఒడయుల కొడయఁడ నైనా
పిడికిటఁ నీపుడమి నెల్లఁ బెట్టెద నంచుం
బడిబడినిఁ జిన్నిముద్దుల
పడఁతుక పిడికిళ్ళ నపుడు బట్టఁగ సాఁగెన్. 147

క. ఏకాలంబున నెద్వ
ద్ఁకడ కేగినను జిత్త మెడయక తనయా
లోకనకౌతూహలముం
జేకొనుట న్మరల మరలఁ జెందుం గృహముల్. 148

మ. తనయుం జేతుల నెత్తి ముద్దుఁ గొని యంతన్ డించి యింకొక్కము
ద్దు నొసంగంగదె తల్లి యంచు మరలం దోడ్తోడ నే ముద్దుఁ గై
కొని యేతెంచుచు మళ్ళిమళ్ళి పదవిం గూర్మిన్ విలోకించుచుం
జని యెక్కించుక కర్జపుందెరపి నిచ్చన్ వచ్చు నాతం డొగిన్.

శా. నానాదోహదసంస్క్రియాపరిలసన్నైపుణ్యసంయుక్తి ను
ద్యానాంతస్ఫుటవల్లికల్ వలె నవంధ్యశ్రీ విరాజిల్లఁ గా
నానాటం బరిపుష్టిఁ జెందె బిసినీనాళోల్లసద్వాలికా
సూనాంగంబులు చూడఁ జూడఁ జననీయుక్తోపచారంబులన్. 150

మ. అసితాబ్జేక్షణబాహువల్లరుల దుర్యం బైనమాసంబునం
గసుగందంగఁ జికిత్సకుం డిడినటీకా లుల్లసిల్లెం గడున్
బిసకాండంబుల హంసచంచునిహతుల్ వెల్గొందుచందంబునన్
బొసఁగం దీవలఁ గంటకక్షతము లొప్పుల్ మీఱుతీ రొప్పఁ గన్.

మ. అహహా! యాశిశుజన్మవర్షమున నన్యోన్యోపఘాతంబులన్
బహుబాధల్ బడువారు భూమిపతులం బాటింప కిచ్ఛాగతిన్
విహరింపం గఁ గడంగువారుఁ గరమున్ నిష్ప్రచ్ఛరంబుల్ హతా
న్నిహతుల్ హెచ్చఁ గ నేగువారు నగుచు న్నిర్విణ్ణు లై రెల్లరున్.

మ. సకలోర్వీతల మేలఁ జాలినభవిష్యద్రాజ్ఞి జన్మింపఁ గాఁ
బ్రకటం బొప్పఁగ నిట్టిక్షోభ ముదయింపన్ సాఁగె మున్మున్న గా
నకలంకాత్ములు తేజరిల్లుటకు మున్నా నిట్టియిక్కట్లు పా
వకునిం గ్రమ్మవె ధూమజాలములు పై పై జ్వాలకు న్మున్న గాన్.

ఉ. ఉన్నియతోడ బుష్పముల నొప్పు దలిర్పఁ గఁ జేసి తల్లి యా
కన్నె కలంకరింప నది గాంచి యకృత్రిమనిత్యదీప్తిసం
పన్నిధి యావసంతకుసుమంబునకుం గుసుమంబు లేల యం
చు న్నెలఁతల్ తదీయముఖచుంబనముం బొనరింత్రు నవ్వుచున్.

క. తన కిం పసుభూషణముం
జనకుం డిడఁ దనకు నిం పొసంగెడుతోడవుం
జనని యిడు నయ్యపత్య
మ్మునకున్ వాత్సల్యగరిమ ముచ్చటఁ బెనుపన్. 155

శా. సంతోషంబున నొక్కనాఁ డొకమతాచార్యుండు ప్రస్తావనన్
సంతానం బొనఁగూడినందులకుఁ బుంసంతాన మే యైన నిం
కింతై యుండును సంతసం బనుచుఁ బ్రిన్సెడ్వర్డుతోఁ బల్కఁ ధీ
మంతుం డాతఁ డశేషసాధుజనసంమాన్యోక్తిచే నిట్లనున్. 156

క. అయ్యా మీ రిటు లానతి
యియ్యం గాఁ దగు నె దూర మెఱిఁగినవా రా
దయ్యం బొసఁగినసంతతి
వెయ్యారులు ధనము గాదవే ఱొకఁ డేలా. 157

ఉ. ఎట్టికులప్రతిష్ఠలు వహింపఁగ నున్న దో యెట్టి కీర్తికై
పుట్టెనో యెట్టివైభవముఁ బొందునో యెట్టిగుణాఢ్య యౌనో యీ
పట్టి వెలంది యంచు వెడవాటుగఁ జూడఁగ నచ్చునయ్య మీ
యట్టి రటంచుఁ బల్కె సుతయం దతఁ డెంతటివత్సలుం డొకో. 158

వ. ఇట్లు కెన్సింగ్టను పురంబున నయ్యలగ్జాండ్రి నావిక్టోరియా కుమారి
కామణికి మాసపంచకంబు సుఖంబునం జరుగ నొక్కనాఁ డాదంప
తులు హృద్యం బగుపురంబున నివసించువేడుక బొడమ వసంతకుసు
మాలంకృతు లై నిర్గమించి యింగ్లండుదేశంబున దక్షిణసముద్రతీరం
బున కలంకారం బైన సిడ్మౌతు నాఁ బరఁగు వీఁటం బ్రవేశించి యుం
డిరంత. 159

ఆ. అన్వసంతకుసుమ మామోదమును బెంపఁ
దత్పరైకవృత్తిఁ దవిలి యందు
వారిచిత్తభృంగ వరయుగళ మొక్క
క్షణముఁ బాసి యుండఁ జాల దయ్యె. 160

సీ. తండ్రియౌరాజాజ్ఞభూధవుఁడు నిరర్గళ
వృత్తిమై రాజ్యంబు నేలు చుండ
నతనిపరోక్షంబు నందుఁ బీఠమునకుఁ
దనముగ్గు రన్నలు నోనరియుండ
వారికి సంతతి వరలె నేనియు నది
యేలిక యరాటకుఁ జాలి యుండ
దైవయోగంబునఁ దనకునుఁ గొమరులు
బుట్టినవారలు పొసఁగి యుండ
గీ. నౌర యొడ్వర్డు తనకూఁతు నాప్తులకును
జూపు నింగ్లండురాణి యంచును ముదమున
నిన్నిసోపానములు దాటి యున్నతపద
మొందు నని యెంచు నే దైవయోగ మెటులో. 161

ఆ. వేఁడి యింత సోఁకి వాడు సూపక యుండఁ
బలువురికరములను నలఁగ కుండఁ
గరువలి యును దాఁకి పరువంబు జెడ కుండ
నెసఁగె నన్వసంతకుసుమ మెలమి. 162

క. ఒకయుపమాత గవాక్ష
మ్మొకడ నల్జ్గాంచెడిన్ సముత్సుకమున నె
త్తికొని వినోదంబునకై
యొక ప్రాఙ్గణ సంచరించు చుండఁగ నంతన్. 163

శా. బాలుం డొక్కరుఁ డొక్కపక్షి నిడలం బారం గడబ్బాటుగా
నాలోకించి తుపాకివ్రేటు గురి సేయం దప్పి విక్టోరియా
ఫాలపాళింతము నొత్తి పోయినక్రియం బారెం దదాకస్మికా
భీలత్వంబున ఘూర్ల్లు మం చటజనుల్ భీతిల్లి రొక్కుమ్మడిన్. 164

గీ. అట్టియాపద యాసన్న మై తొలఁగుట
నామె చిరజీవిని యనంగ ననువు పడియె
నాపదలఁ బట్టి పడగెంటు నాయు నను దు
నెల్లవారలుఁ బల్కుట కల్ల యగునె. 165

క. అవ్వేఁటకానిఁ గొందలు
చివ్వన నెడ్వడ్డచెంతఁ జేర్చఁ గ నతఁడున్
దవ్వుల కేగఁ గ వలెఁ గా
కివ్విగ్రహమునఁ జేయ వచ్చు నే యని విడచెన్. 166

ఉ. ప్రాణసమాన యైన తనపట్టికి జీవితమున్ హరింప నా
హాని యొనర్పఁ గాఁ గడఁగునంతటిబాలిశు నొవ్వ నాడఁ గా
నైనఁ దలంప కూరక యె యన్నినయంతటిసాధు వృందము నే
యానరవర్యసచ్చరిత మాతని కే తగుఁ గాక యెంచఁ గన్. 167

క. ఈకరణి నతఁడు పుణ్య
శ్లోకుం డై తనదువిహితశుభచరిత్రలచే
లోకుల నెల్లం దనకున్
లోకునఁ గాఁ జేసె నపు డనుద్ధతిమీఱన్. 168

క. అయ్యెడ్వ గ్డోకయప్పుడు
నయ్యాళి యొనర్ప గ్రామబాహ్యస్థలియం
దొయ్యనఁ జరించి మరలం
జయ్యన హిమసిక్తసిచయచయుఁ డై వచ్చెన్. 169

చ. పరగఁగ బుద్ధికర్మ నెడఁబాయ దటుందురు గా దె యాత డ
ప్పురుసున వచ్చి వేగఁ దడిబట్టలు వీడక ము న్నె ముంగిటన్
గరవుడపుంబొలంతి యలబాలను లాలన జేయు చుండఁ గాఁ
గరములఁ బట్టి యెత్తికొని కౌఁగిటఁ జేర్చుచు ముద్దు సేయుచున్.

క. తడ వీగతిఁ దడిపుట్టము
విడువక వాత్సల్యరసము వెల్లిఁ గొనం గా
బుడుతతమి నున్నయతనికిఁ
బొడమెన్ శైత్యాతిరేకమున వేకి మెయిన్. 171

ఉ. వెజ్జులు వచ్చి మందులును వేళ్ళకషాయము లెన్ని యిచ్చినన్
న జ్జ్వధికంబు గాఁ దొడఁగె నాడులు దొ త్రిలె నాడునాటికిన్
సెజ్జపయిం దివానిశముఁ జేర్చినయంగము స్రుక్కె నన్నముం
బజ్జ విడం బ్రసక్తియును బాసె నికేమన గంటు జేనికిన్. 172

చ. పడఁతుక దుఃఖవారినిధిపా లొనరించి యు ముద్దుపట్టికిం
బడయక యుండఁ జేసి పితృపాలనసౌఖ్యము గన్నతల్లికిం
గడుపున వెత్తిఁ జేసిగుణగణ్యులసంఖ్యకు లోటుఁ జేసిపై
నుడున నశక్య మాదశను నోట నచింపఁగ నెట్టు గా నగున్. 173

ఉ. అక్కట! యన్యదేశమున నా మెఱుఁగాయిస మాడఁ జుట్టముల్
మ్రొక్కఁగ దైవముం గనక రోజెడు నప్పసిపాప నయ్యెడం
జక్కటిఁ దీసికొంచు నతిసాంద్రవినిర్గళితాశ్రుధారయై
పెక్కుతెఱంగులన్ విభునిఁ బేర్కొని పొక్కఁగ సాఁగె నంతయున్

ఉ. హా సుగుణాఢ్య! నన్ను విడనాడితె హా సరజాక్షిపుత్త్రి! నేఁ
జేసిన నేర మేమి యిటు జేయఁగ హా కులదీపకా! నను౦
బాసి చనంగ నా నె చిఱుపాపఁ గరంబులఁ బట్టి డగ్గరం
దీసుక ప్రేమ నిష్టములఁ దేల్చెడువా రిఁక నెవ్వ రయ్యయో. 175

క. ఇటు వనరుచు నాసతి చెం
గటిహితు లోదార్చఁ గొంత గాంచెఁ బ్రకృతి నం
తటిలోన లియోఫా ల్డ
చ్చటికిం జనుదెంచి యపుడు సైదోడునకున్ 176

గీ. సాంత్వవాదములను దుఃఖశాంతిఁ జేసి
యామె నత్తింట నుంచుట యర్హ మనుచు
మేనఁగోడలితో రాజధాని యైన
పుడమి తొడవగులండనుపురముఁ జేర్చె. 177

ఉ. ఎన్నఁగఁ గోరుచుట్టుపయి నే పడె రోకటిదెబ్బ యన్న య
ట్లన్న యుఁ జెల్లెలున్ శిశువు నన్నగరంబును జెందునాఁడె యా
పన్నత నొందె రాజ్యపదపాలుఁడు మూఁడవజార్జి యక్కటా !
యన్నిసు వెన్నికష్టముల నందఁ దగె న్నెల లేదు దాఁటఁగన్. 178

వ. ఇల్లలగ్జాండ్రినా విక్టోరియా బాలికకుం దండ్రి తాతలు నామమా
త్రశేషు లౌటం జేసి మాతులుం డయిన లియోఫాల్డు తన చెల్లెలిం
గోడలిం గ్లేర్మంటు నాఁ బరఁగుతనవీఁటికి నప్పు డప్పుడు గొంపో
వుచుం దనవిత్తంబు నం దించించుక వారలకుం బుచ్చుచుఁ దన కా
ర్యంబు లందు ముఖ్యంతుగా వారి యోగక్షేమంబు లరయుట యె
ప్రధానంబు జేసికొని జాగరూకుం డై యుండె నంత. 179

ఉ. మెండుగ భూరిసంపదల మేటి యనం దనరారి చూడఁగ
న్పండువ యౌసిరిం దనరి బ్రిన్స్వికువంశపురాజధాని యిం
గ్లండున కెన్నఁ గాఁ దగినలాంఛన మై విలసిల్లు నెంత యున్
లండనునామధేయమున లక్ష్మి నసించెడుతెల్లదమ్మి నాన్. 180

సీ. ఆపురంబున నుంకు గోపురంబులు లక్ష్మి
కాపురం బున్నట్టు లేపుఁజూపు
నావీఁట దనరుపవనీవాటములు పూల
చే వాటమగు నొప్పుచేత నొప్పు
నాపట్టణంబునఁ జూపట్టుఁగడిమికిఁ
జేపట్టు గా మించుసేన లెలమి
నానగరంబునఁ గానఁగ రాఁ డొకఁ
డైన గరా సెంత యారసినను

గీ. కన్నుదోయికి దృశ్యంబు గాదుగాన
వేలుపులపోలు మిక్కిలి మేలి దనుచుఁ
గవిసరులు బల్కు చుందురి వాక్ప్రశంస
దీన లేనట్టిసొబగు లెం దేనిఁ గల వె. 181

శా. ప్రాకారం బతిచిత్ర మప్పురిని స్థైర్యం బూన కిచ్చాగతిం
గైకొం చొప్పి శతఘ్నికాశతవినిర్గచ్ఛన్మహాగోళదీ
ప్రాకారంబున వైరులం జదుపఁ దా నై యోధముఖ్యుం డనం
డీకో జాలు ననేకయంత్రములవేడిం బైపయిం జిమ్ముచున్. 182

క. దారవలోహమయప్రా
కారంబు సచేతనంబు కరణిం దానే
దోరింపం జాలం గా
వైరుల వణఁకుచుఁ కు వేటు వలయు నె జోదుల్. 183

ఉ. అచ్చట వాడుచుండెద రనంతము లైనసువర్ణముద్రికల్
బచ్చుల కిచ్చి పుచ్చుకొను పట్లను భృత్యుల వేతనంబులన్
వెచ్చముఁ దెచ్చువేళలను వెండిని రాగి నొనర్చునాణెముల్
మచ్చున కైన లేవు విడిమట్టు గదా నగరంబు లచ్చికిన్. 184

సీ. బలవద్బలీవర్దబలసమాకృష్ట మా
బండ్లగుం పొకయొరఁ బరచు చుండ
వానికన్నను జవవంతము లౌనశ్వ
శకటంబు లొక వంక జరుగు చుండ

వానికివానికిఁ బై నేగురయమునఁ
ద్రొక్కుడుబం ట్లొక్కయిక్కఁ బోవ
వాని వానిని వాని వంచించి పరచెడు
పానబంట్లు నొకయెడం బొలుచుచుండ

గీ. నప్పురీమణి చక్రమయంబు గాఁ గ
యంత్రశాలవిపణంబున హరువు మీఱఁ
బెక్కురవముల బధిరితదిక్క మాచు
మాటిమాటికిఁ గడలికి మారుమ్రోయు. 185

క. అరిజనులకు దుస్తరము మ
కరముఖజంతునిలయము నగాధము కృతకే
తరము ను నావికసైనిక
భరితము నగుపరిఖ దనరుఁ బట్టణమునకున్. 186

ఉ. ఎల్లపురీవరంబులకు నేలిక యిప్పురి యంచుఁ జక్కఁ గాఁ
దెల్లము సేయ నెన్నుదుటఁ దీర్చినమేల్ శశికాంతపట్ట మై
తెల్లనియాకృతిం దనరి థేమ్సుసమాఖ్యనదీలలామ ము
త్ఫుల్లతరంగరంగ మయి పొల్పు వహించును దక్షిణంబునన్. 187

ఉ. ఓడలబారుల న్నది మహోన్నతిఁ జూపుల కింపు నింపఁ గా
మేడలబారు లొడ్డునకు మేలివిభూషణ మై యొసంగఁ గాఁ
జూడఁగ వింతవారలకుఁ జోద్యము గా విభజింప రాక యు
ర్వ్యాడలు నిర్ణయింపఁబడు నుచ్ఛ్రితవీచివిలోలితంబు లై. 188

మ. అచట న్మేటిగృహస్థు లుచ్చతర మాహార్మ్యాళిపైఁ గేతువుల్
రచియింపంగ దదంతరాళమున జంత్రంపుంబూవల్ మింటిపైఁ
బచరించుం గద హవ్యవాహుఁడు పురీ వాస్తవ్యసంపారి యై
ప్రచురంబై తగఁ దాను గొన్నిపడగల్ భాస్వద్గతి న్నిల్పె నాన్.

గీ. వేవెలుంగులవేలుపు వీటిభటుల
తేజమున కోసరిల్లిన తెలుఁగు దోపఁ
బహుసమయములఁ గన రాక పట్టపగఁటఁ
దొంగిచూచుచు నల్లనఁ దొలఁగి చనును. 190

శా. కాంతుల్ గాంతలఁ గూడి థేమ్సుతటినీ కంజాతవాతమ్ము త
త్ప్రాంతోద్యానలతానికుంజముల మందప్రక్రియం బ్రాఁకుచున్
శ్రాంతిం దీర్ప సుధాయమానవిలసత్సల్లాపులై యందు ఘ
ప్రాంతంబందుఁ జరించు చుందురు గృహీతాన్యోన్యహస్తాగ్రులై.

చ. అట వినువాకపోల్కి శుచి యై రుచిరాంబుసమృద్ధ యైనయ
త్తటిని యొకానొక ప్లవము దట్టముగాఁ గురియంగ నీరు మి
క్కుటముగ గడ్డ కట్టి పథికుల్ పదచారమునం జరింపఁ గాఁ
బటికపుకుట్టిమంబుక్రియ భాసిలు నిద్దపు కాంతులొప్పఁగన్. 192

గీ. చావొకటి మరలఁగఁ జేయుశక్తి లేదు
లండనుపురీపరంబున నుండువారి
కనెదునపకీర్తి యును దెల్ల నొచుఁ దోఁచె
నన్యవస్తువు లిఁకఁ దెల్ల నొట యురు దె 193

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినం బుడమి యీనినచాడ్పునఁ బౌరమానవుల్
పెక్కుగృహాంబులన్ విపణి వీథులఁ బంచల రచ్చపట్టులం
గ్రిక్కిరియంగ నుండి పరికింపఁగ విస్తృత మైనవీఁట నొ
క్కొక్కెడఁ బట్టు చాలక యొయుందురు నావల శ్రేమ్మునిమ్మగన్.

సీ. ఏదేశవాసుల నెఱుఁగఁ దలంచిన
నాపట్టణంబున నరయ వలయు
నేచిత్రశిల్పంబు లీక్షింత మనికొన్న
నాపట్టణంబున నరయ వలయు
నెట్టిదుర్లభవస్తు వెంచి చూచెద మన్న
నాపట్టణంబున నరయవలయు
నెట్టివిన్నాణముల్ పట్టి యెంచెద మన్న
నాపట్టణంబున నరయవలయు

గీ. నచటిసొబగుల నింపుగా నరయువాఁడు
మదిని వైరాగ్యవృత్తిచే మరలుఁ గాక
యెన్నటికి నైనఁ దృప్తిజనింపఁ గలదె
పదులు నూఱులు వేలు ను బలుకు లేల. 195

శా. ఆలంకన్నురరాజ్యపీఠమున ముఖ్యామాత్యు లున్ నైగముల్
శీలశ్రేష్ఠులుఁ గూడి నాలుగనజాజ్ఞ న్నిల్పఁ గా నాతఁడుం
బాలించె న్మహిమండలంబు బగఱ న్మర్దించి సామంతభూ
పాలున్ దా మఱిగాపు లై కొలచి కప్పంబుల్ పదుల్ కో ట్లిడన్

గీ. అతఁడు దండ్రికి నీడు గా నవని నేల
నెల్లవారికి ముదము సంధిల్లెఁ గాని
జారచోరులకును సత్యదూరులకును
కూళలకు నింత సుఖము చేకూర దయ్యె. 197

ఆ. పతివియోగదుఃఖవతి యైనతనతల్లి
నూరడింప వచ్చి యున్నతనదు
తండ్రిఁ బోలుపెద్దతండ్రి యతా యార్కు-ను
కూఁతు రవ్వసంతకుసుమ మరసి. 198

చ. జనకుఁ డటంచుఁ జేతులను జాఁచి పయిం బడ యార్కు-రేఁడు న
త్తనయను ముద్దుఁ బెట్టుకొని దగ్గరఁ దీయుచుఁ దండ్రిఁ బోలె దా
ననుపమవత్సలత్వమున నామెకు నిష్టము లైనవస్తువుల్
బనిపడి తెచ్చి యిచ్చి తనపట్టినలెం గిను చుండు నిచ్చలున్. 199

ఉ. తక్కి-న యట్టిపెద్దపినతండ్రు లనాదరణంబు సేయఁ గా
నక్కొ-మిరెం దయం బెనుచు చమ్మెరెలూయిస యించు కించు కే
రొక్క-ము న్యాయసాంఘికవరుల్ దమ కియ్యఁ గఁ జాలిచాలమిం
బొక్కు-చు నెట్టకేని దినముల్ వెడలించుచు నుండె నీక్రియన్.

సీ. కాలుసేతులు మోపి నేలఁబాఁకుచు నుండ
నొత్తె నేమో యని తత్తఁల్లు
విద్దెములో సేయుచు దద్దరిల్లి పడంగ
నొచ్చె నేమో యని నొచ్చుకొనుచు

నగ వొప్పఁ దప్పటడుగు లిడి తూలంగఁ
బడు నేమొకో యని పట్టి యెత్తు
గునుకుపర్వున వచ్చి తనపైనిఁ బడు చుండ
నలసె నేమో యని యక్కుఁ జేర్చు

గీ. బువ్వ దినువేళ నించుక పారక వార
నెదఁ గిరంబునఁ జమురుచు బెదరి చూచి
బిడ్డతోఁ బుట్టి పెరిగెడు ప్రేమ మిగుల
కన్నవారలచిత్తముల్ గలఁత పరచు. 201

వ. అంత నొక్కదినంబున నొకదాది లీలావిహారార్థంబు గాఁ ద్రివర్ష ప్రాయంబునం గలయెడ్వర్డుతనూజ నొక్క జవనాశ్వంబులం బూన్చినపుష్పరథంబుపై నునిచి ధారాళవాతసంచారరమ్యంబు లగు తావులం ద్రిప్పుచుండ నొకసారమేయంబు హయపాదంబులం దాఁక నది బెదరి సారథి కవశం బై తూలిన నబ్బాలిక చక్రద్వయాంతరాళంబునం బడిన నొక్కసైనికుండు తదీయచేలాంచలంబుఁ బట్టి యాకర్షించి తనకరంబుల నెత్తి యట్టియాపదం దొలంగించె నిర్దేశంబుల కెల్ల సుఖపరిపాలనంబుఁ జేయు నేలికసాని నంతేకయం స్తంబువలన నాకర్షించి యిచ్చినయాధర్మశీలుని శీలంబుఁ గొనియాడ నశక్యం బై యుండుం దదనంతరంబ. 202

మ. పలువన్నెల్ గలపావడల్ దొడుగుచుం బల్వన్నెలౌకుప్పసం
బులు పెక్కుల్ సవరించుచు న్నునుకచంబుల్ వేణిగా దిద్దుచున్
వలకొప్పున్ రచియించుచున్ వెనుకకున్ వక్రంబులై వ్రేలఁగాఁ
గలయ న్విప్పుచు వేళ కొక్కొకయలంకారం బిడుం బుత్త్రికిన్.

క. హితపథ్యాహారమ్ము ని
యతకాలపునిద్దురయును నర్హులపొందున్
మిత మగునాటలవేడుక
జతనంబునఁ దల్లి గొమకు జరుపుచు నుండెన్. 204

చ. తొడవుల కెల్లఁ బల్తొడవు తోరపువిద్య యె పూరుషాళికిం
బడఁతుల కద్ది నేరుచుట మంచి దటంచును బాల కష్టు క
ట్టడిమెయి విద్య నేర్పుటకు డాక్టరుడేవిసు దత్సహాయఁ గా
నడరఁగ బేరనెస్లెహీజ నన్దొరసాని నొనర్చి రొజ్జలన్. 205

శా. ఆబాలామణి వారియాజ్ఞలకు లో నై వారిశిక్షాగతి
ప్రాబల్యంబు స్వబుద్ధిశక్తిఁ బెరరేఁపం జెచ్చెరన్ మారుత
ప్రాబల్యంబుఁ బొనఁగూడి నానఁ బెరరేఁపన్ వారిధిం బోలె వి
ద్యాబాహుళ్యము సంతరించఁ గొడఁగెన్ స్వల్పప్రయత్నంబునన్.

ఉ. విత్తునఁ జక్కఁగా నడఁగి వృక్షము నీ రొనఁగూడునంత మో
సెత్తినభంగి బాలమది నిమ్మగ నెక్కొని యున్న సత్యసం
పత్తి దయానువృత్తి యును బాడి యు సద్గురుబోధనంబుచే
సత్తువఁ బూని పైపయిని సాఁగ దొడంగెఁ గ్రమక్రమంబునన్. 207

క. శంకర విను వివరించెద
నంకురదశ నున్నయట్టి యచ్చెలి గుణముల్
పొంకంబుగఁ బ్రకటించుట
కంకంబులు గాఁగఁ గొన్ని యభినవచేష్టల్. 208

క. ఆయెడ్వర్డుసుత యుపా
ధ్యాయి తనకు విద్య గఱపునవసరమందుం
జేయక చేయక యొకనాఁ
డేయెఱుఁగమి నో యొనర్చె నించుకతప్పున్. 209

ఉ. ఆమెడ దైవయోగమున నాత్మజసర్తన మారయ న్మెరీ
లూయిస వచ్చి యీయబల లోఁబడి యుండు నె విద్య చింతనల్
సేయు నె మీకు మార్గము సేయదు గా యన నామె నయ్యుపా
ధ్యాయియుఁ జూచి నేఁడవినయ మ్మొనరించె నొకండు నావుఁడున్.

చ. కరమున గుర్విమై నిమిరి కన్నియ యిట్లనుఁ గాదు కాదు వి
స్మరణముఁ జెంది తమ్మ యినుమా రొనరించితిఁ దప్పు లేను వి
స్మరణముఁ జెంద సు మ్మెరుక మాలినకార్య మటంచు సత్యసం
గరమతిఁ బల్కె వార లతికౌతుక మందిరి బాలచేష్టకున్. 211

ఉ. ఆయము మీఱినట్టివ్యయ మప్పులు సేయుట నింద్య మం చుపా
ధ్యాయులు బాలికామణికి నప్పట నప్పట బాల్య మాది గాఁ
బాయక చెప్పు చుండి నిరపాయము గా నడపించు చుంటచే
నాయమ యిష్టవస్తుసముపార్జనతుష్టికి నుండు దవ్వులన్. 212

ఉ. అంగట నున్న ఖేలనపదార్థముపై మది గల్గి నేఁడు నీ
కుం గొఱ యయ్యె రొక్క మొనఁగూడినయప్పుడు నేను వచ్చి దీ
నిం గొని పోదు నాకు నయి నిల్పు మటంచును బేరి వేఁడి య
య్యంగన తత్ప్రకారము నొకప్పు డొనర్చును సత్యకీర్తియై. 213

క. ఇచ్చ మెయిం బాలామణి
మెచ్చం బొనరించుకొనఁ గ విత్తము మితిగా
నచ్చటినయసాంఘికజను
లిచ్చుచు నుండెదరు కాలభృతి నపు డపుడున్. 214

గీ. ఒజ్జసానితోడ నొకనాఁటు నంగటుఁ
దన కభీష్టవస్తుతతిని విలిచి
చెలియ కొక్క పేటి విలుచు నోఁ దగ్గుర్వ
నసువు లేమిఁ దెల్పి పొసఁగ మాన్పె. 215

క. మనమున మఱువక యాసతి
తనచేతన్ రొక్కమున్న తటి మరలం గాఁ
జని యొకనాఁ డప్పేటికఁ
గొని యమ్మిత్రమున కిచ్చెఁ గూర్మి దలిర్పన్. 216

ఉ. అమ్మ యుఁ దాను బండిపయి నాపణవీధికి నేగి యచ్చటం
బొమ్మల గొంచి యందు నొకపుత్తళికం గొని ఖేలనార్థమై
యి మ్మనఁ జేత నున్న ధన మెల్ల వ్యయం బయి పోయె నొక్క ప
క్షమ్మునఁ గాని రాదు గద కన్నెరొ నీభరణమ్ము నావుఁడున్. 217

క. సదనమున విన్న దన మపు
డుదయింపఁ గఁ జింత జేసి యొక్కించుక యా
సుదతీమణి వెర వొదవఁ గఁ
బదఁపడి తనజనని కిట్లు బల్కె వెరమున్. 218

క. పదియేనుదినము లన్యుల
కిది యమ్మక యుంచి తేని నేఁ గొని పోదుం
బిడప నని వణిజుఁ బ్రార్థిం
చెడ ననవల్లె యని తల్లి జెప్పఁ గ నంతన్. 219

చ. శకటము డిగ్గి యవ్వణిజుసన్నిధి కేగి యథోక్తరీతి బా
లిక నుండునంగ నాతఁ డమలీమసతేజము గల్గినట్టిరా
జకులకిశోరి యటా టెఱిఁగి సమ్మతి సేయఁ గ సమ్మదించి త
ల్లికి నెఱిఁగించి యిర్వురును లీల గృహంబున కేగి రయ్యెడన్. 220

శా. మాసాంతంబున భోగభాగమును సంప్రాపించి వేవేగ ము
ల్లాసం బొప్పఁ గఁ బణ్యవీధికిని బాలారత్న మేతెంచి వి
న్యాసప్రక్రియ నున్నపుత్త్రికకు నర్హంబైనమూల్యంబు వి
శ్వాసం బొప్పఁగ నిచ్చి మళ్ళి విలసత్పాంచాలికాహస్తయై. 221

వ. అట్లు మరలి నిజనివాసంబున కరుగుచు మధ్యేమార్గంబున. 222

సీ. దారిద్ర్యదేవతా తనువిలాసస్ఫూర్తి
కాటపట్టయిన దేహంబువాని
ఘనతరక్షుద్బల గాఢసమాశ్లేష
వివశీకృతాత్ముఁ డై వెలయువాని
కృశతానిరంతర కేళీవనాయిత
మంజుప్రతీక సంపత్తివాని
నత్యంతదీనతా నృత్యకళారూఢి
రంగాయమాణ వక్త్రంబువాని

గీ. పరిముహళారసనాగ్ర విప్రసరసిచ్య
మానసంచలదోష్ఠ యుగ్మంబువానిఁ
నేమొకో చెప్పటకు నిచ్ఛయించువానిఁ
గనియె నొక్కని గురుకృపాకలిత యగుచు. 223

చ. కని దఱి కేగి యెవ్వఁడవు గాఢకృశీభవదంగకుండ వై
యునికికి హేతు వేమి నను నోపనిచూపులఁ జూచుచుండఁ గాఁ
బని యది యేమి యెద్ది యొకొ పల్కఁ దలంచినవానిఁ బోలుచుం
గనఁబడె దేమి సంశయముఁ గైకొన కింత యుఁదెల్పు నావుఁడున్.

గీ. చిట్టితల్లిరో నీకడఁ జెప్ప కుండ
దాఁచి యే మాదు నీముఖతామరసముఁ
గాంచునంత నె నిను వేఁడు మంచు నన్ను
బలిమిచేఁద్రోచె నాఁకఁటిబాధ మిగుల. 225

మ. అనఁ గా నెద్ది యుఁ బల్క నోపక యె విత్తాభావచింతాకులా
నన యై యుంట యెఱింగి యాతఁడు ను దండం బమ్మ నేఁబోయివ
త్తును నాదుర్విధి దప్పి పోదు గద యిందు న్నీవు చింతింప నే
మనుచుం దా మరలెం బటచ్చరముచే నశ్రూద్గమం బొత్తుచున్

క. ఆకంట నీరు విడుచుట
నాఁకంటం ద్రొట్టుపడుట సరయుచుఁ గరుణా
వ్యాకులితస్వాంతముతో
నాకొండిక నిమిష మాగు మని సగ పాదసన్. 227

ఉ. ఆపణవీధి కాతతరయం బమర న్మరలం గ నేగి యున్
నాపయిఁ బ్రేమతో మరల నాల్గుదినమ్ములు బొమ్మ నుంచఁగా
నోపు దె యంచు నవ్వణిజు నొద్దిక వేఁడఁ గ మందహాససం
దీపితుఁడౌచు మూల్యమును దీసెద నే మరలంగ నావుఁడున్. 228

క. దయ నొసఁగిన దీనంబు
న్నియ మొక్కింమక లభించు నీకు నటంచుం
ప్రియధనము బుత్త్రికావిని
మయమునఁగొనివేగ నరిగె మరలఁ గ నటకున్. 229

శా. దీనన్ నీత్సుధఁ దీర్చుకొమ్మనుచుఁ దద్దీనావళీపాలనా
ధీనప్రీతి వసంతపుష్ప మపు డద్దీనాత్ము హస్తంబునం
దీనారంబు నొసంగ నాతఁడు నమందీభూతసంమోదముం
బూనెం గన్నుల నైన నంతటిధనమ్ము న్మన్ను వీక్షింపమిన్. 230

ఉ. ఎద్ది యొ పల్కఁ గాఁ దివురు నే పటి యూరక నుండు నాత్మలో
నద్దిర యింతసొ మ్మనుచు నచ్చెరు వందును మోదవార్ధిలో
గ్రద్దన మున్గి తేరు మఱి ప్రత్యయ మేగతిఁ జూపువాఁడ ని
మ్మద్దియ కంచుఁ జింతిలును భోరన ప్రాన్పుడు నాతఁ డంతలోన్.

వ. ఈతెరంగున నలబ్ధచరనసులాభ సంభూతవైవశ్యసమాకులితచేతస్కుం
డై కొంత దడ వెం దేని యుం బోయినచిత్తంబు గలవాఁడుం బోలె
నుండి యెట్టకేలకుం బ్రతిపన్నచైతన్యుం డై గద్గదకంఠంబులో ని
ట్లనియె. 232

క. అమ్మా యీపుడమికి దై
వమ్ము మహారాజ్ఞిఁ జేసి వైభవ మిడినన్
సమ్మతి నీచేసెడుధ
ర్మమ్మున కయ్యది యు నీడు గాదు గదమ్మా. 233

చ. అని మఱి యెద్ది యో పలుక నాయిత మాట యెఱింగి బాల యా
తనిఁ గని యాత్మసంస్తుతివిధానపరాఙ్ముఖి యౌచు ని ట్లనెం
గొని తిను మెద్ది యేని యిఁక గొబ్బున నాఁకఁటఁ గుందు చుంటి వే
చను మని యందు నిల్వక వెస న్నిజమందిరసీమకుం జనెన్. 234

ఉ. తల్లికి నీసమస్తము యథాస్థితి గా నెఱిగించి యమ్మ నే
నుల్లము గట్టి సేయుటకు నోపక నాకరమందుఁ గల్గుస్వా
మ్మెల్ల నొసంగి యుంటి నిది యొ గ్గొకొ ల గ్గొకొ తెల్పు మన్న నా
తల్లిరొ నీవు సేసినది త ప్పన నో రెటు లాడు నే యనన్. 235

క. అమ్మా నాచేతం గల
సొమ్ము నొసఁగి వచ్చునపుడు శుభదాశీర్వా
దమ్ముల నిడి యాదీనుఁడు
క్రమ్మరఁ బరితోషితాంతరంగుం డగుచున్. 236

ఉ. నీమది నెన్ను దోఁచు జననీ యలబీద వచించినట్టిప
ల్కేమిటిలెక్క యంచు వచియింతు వొ నావుఁడుఁ గాదు కాదు బా
లామణి. తెస్స గా మదిఁ దలంచి వచించెద రేని బాలకుల్
ధీమహితాత్మ లర్థులు న దెప్పుడువాక్కులు పోవు రిత్తలై. 237

ఆ. అతనిపల్కు చిత్ర మై తోఁచుచున్నది
యేది యెట్టు లౌ నొ యెఱుఁగ నళ మె
రాణి వౌదు వేని రాజగ్గుణంబుల
పట్టుగొమ్మ వగుచుఁ బ్రబలు మమ్మ. 238

క. ఈరీతి బీద లెంద ఱొ
ధారుణి నేలునపు డుంద్రు తత్తదుచితము
ఖ్యారాధన మొనరింపక
కారుణ్యము నెఱప కుంట గాదు సుమమ్మా. 239

ఉ. నావుఁడు నేను రాణి నయినన్ విధియుక్తినిఁ గాక యుండినం
బాసనధర్మశీలము నభంగురసూనృతవాదముం బుధా
సేవ యు దుర్విధావనవిశేషసమాదరణంబు నెప్పు డున్
నే విడ కుందు నాకు నిది నిశ్చలితవ్రత మమ్మ నమ్ము మా. 240

వ. ఇ ట్లలగ్జాండ్రినావిక్టోరియాకుమారికామణి వాక్రుచ్చు పలుకులకు నం
తస్సంభూతప్రభూతసమ్మద యయ్యు నవ్విక్టోరియామెరీలూయిసా
రమణీరత్నంబు కూఁతునకు వికత్థనత్వంబు శంకించి సంతోషచిహ్నం
బుల వెలిఁబుచ్చక యంతర్గతదీప యగు ఘటియుఁ బోలె నుండిగోష్ఠ్యం
తరంబుఁ బ్రస్తావించు చుండె నంత. 241

సీ. అరజాముప్రొద్దున నంబచెంగట మంచి
దుగ్ధముల్ ఫలములు దోసె మెసవు
ఘృతమనోరథు లౌట ద్రుత మనోగత లౌచు
నిర్వురు వయస్యాళి కేగి పిదప

నీడఁ ద్రొక్కెడువేళ నెఱిఁ బాఠ మావృత్తి
సలిపి యాటల వేడ్క జరిపి బాల
ప్రొద్దింత వ్రాలంగ భోజనకృత్యంబుఁ
గావించి గురునితోఁ గఱచి విద్య
ఆ. చల్లప్రొద్దువేళఁ దల్లియు బిడ్డయు
నధిగతోరుచక్రయాన లౌచు
నాప్తదర్శనమున కైన వయ్యాళికి
నైన నేగుచుందు రనుదినంబు. 242

ఉ. చల్లనివేళ నొక్కకలశంబును జేఁగొని బాల గంధసం
పల్లలితంబు లౌచు సుమభారవినమ్రము లైనవృక్షముల్
వల్లులు నల్లిక్రొన్ననవాటి కొ కించుకసేపు నీరముల్
జల్లు నొకప్పు డంగమునఁ జక్కనిస్వేదకణంబు లూరఁగన్. 243

సీ. నీరంబు చెలు వగునీరంబుతీవల
నింపుకేళాకూళి నింపుచుండు
రోజాలవెంట శిరోజాలి చలియింప
మడమలచేఁ ద్రొక్కి మడప లెత్తుఁ
జనఁటిఁదోయంపుసాం పనఁటిబోదుల గ్రమ్మ
పారఁ గా వేడ్క లింపార నించు
గన్నేరులకుఁ దీరుగ న్నేరుపున నీరి
దొనకు నొక్కింత సం దొనరఁ జేయుఁ

గీ. ప్రొద్దుగ్రుంకంగ జనయిత్రియొద్ద నిష్ట
భోజన మొనర్చి దాదియుఁ బొత్తుకత్తె
లెలమి గూడంగ నాటల మెలఁగి రేయి
యామ మరుఁగంగ నిదురించు నంబచెంత. 244

క. మేరీలూయిసచెంతం
బారనెసు లెహీజ ననునుపాధ్యాయకడం
గారాబముతో బాలిక
వారలశిక్షావిధమున వర్తిలుచుండెన్. 245

ఉ. ఆయరవిందపత్త్రవిమలాయతనేత్రకుఁ బంచవత్సర
ప్రాయము వచ్చునప్పు డలపారలమెంటను పేరుగల్గునై
యాయికసభ్యులెల్లఁ బ్రతిహాయన మర్వదివేలరూప్యముల్
దేయము లంచు విద్దెకయి తీర్పొనరించిరి రాజ్యపద్ధతిన్. 246

క. డాక్టరుడేవిసుశిక్షల
విక్టోర్యాబాల స్వమతవిద్యల నెన్నో
యాక్టుల భాషల నెన్నొక
రెక్టుగఁ దా నభ్యసించెఁ బృథుతరబుద్ధిన్. 247

సీ. ఐరోపుఖండమం దాది యాలాటిను
భాషలోఁ బాండిత్యపటిమఁ గాంచె
సాహిత్యము ను ధర్మశాస్త్రముల్ గణితశా
స్త్రములు ను నిజదేశచరితములు ను

న్యాతివిద్య యును సంగీతన ర్తనకళ
లా లేఖ్యచాపవిద్యానిరూ ఢి
వృక్షశా స్త్రంబుఁ బ్రకృతిశా స్త్రము ను గ్రీకు
భాష యిటాలియాభాష మరియు
గీ. జర్మనీపార్సు దేశభాషలు ను నాలు
వత్సరంబులలోన నద్వత్స రమ్య
వ క్త్రమునఁ దేఁటిపదుపులు వారిజమునఁ
బోలె నహమహమికతోడఁ బొసఁగఁ జొచ్చె. 248

క. నెలనెలకు గుర్వి తన్మా
తులుఁడు లియోఫాల్డునకును దోరఁపువిద్యా
విలసనముఁ దెలియఁ జేయఁగ
నలరెందద్వృద్ధి కాతఁ డబ్బురపడుచున్. 249

ఉ. ఇష్టులు తండ్రి తాత దివి కేగిన కాలమునందు బాల క
ష్టమ్ము లయ్యెదుఃఖములు బాల్యఁపు పేర్మిని నట్టు లుండఁ గా
నష్టమవర్ష మం దిదుమ లందఁ గ బ్రాఁతతఁ గాంచె నక్కటా!
కష్టము తండ్రిఁ బోలెఁ దను గాంచెడుయార్కు విడెన్ మహీస్థలిన్.

వ. అప్పుడు. 251

ఉ. కన్నతఁ డెట్టివాఁ డొ యెఱుఁగం గలవున్నె ము లే ద యాతనిం
గన్నతఁ డట్టి డయ్యె నను గాఢతరం బగుపేర్మి మీఱఁ గాఁ
గన్నతఁ డిట్టు లయ్యెఁ గృపఁ గాంచదు దైవము న న్నటంచు న
కన్నియ యెంతయుం బొగులఁ గాఁదోడఁగె న్సఖు లూరడించఁగన్.

శా. ఆబాలామణి పెద్దతండ్రి యగునయ్యార్యక్ప్రభు న్నిత్యముం
బూబంతుల్ రచియించి యిచ్చి ముదముం బొందించుచో స్వర్గయా
త్రాబద్ధోద్యముఁ డైననాఁ డిడినవిభ్రాజ్గుళుచ్ఛం బదెం
తేబత్తెంబును బోలె నాత్మ కొసఁగె న్నిర్వాణసంధానమున్. 253

క. విల్లియముభార్య యాపెద
తల్లి యెడిలెయిడ్డురాణి తనగర్భజ యా
పిల్లనలె మఱఁదికూతుం
బల్లవితప్రేమ యాచుఁ బరఁగం జూచున్. 254

ఉ. ఆయెడిలెడ్డ్యురాణి తనయాత్మజ లిద్దఱు శైశవంబునం
దాయువుఁ బాయుటన్ నగవు నాగుచుఁ జిత్తమునందుఁ జెల్లెలా
నాయమ మీఱ నీసుత యె నాసుత సు మ్మని యాత యామెరీ
లూయిసచెంత కంచె నవిలోలతఁ గమ్మను వ్రాసి ప్రేమతోన్. 255

చ. ధవళసరోజనేత్ర దుగ దచ్చి యయు నేడులప్రాయ మొందఁ గా
భువనము నేలు చున్నయలమూఁడవజార్జి పరిత్యజించె మా
నవపదవాస మాపిదప నాల్గవవిల్లియ మొందె రాజ్యమా
నవపదవాస మద్దిరకనం దగు లచ్చివిలాస మేరకిన్. 256

గీ. అంత కంతకుఁ దనకు రాజ్యపద మిట్లు
దరియఁ జొచ్చుట యబ్బాల తలఁప దయ్యె
జనని మొద లగుబాంధవజనము లైన
నుడువ కుండిరి మది గర్వపడు నటంచు. 257

వ. ఒక్కనాఁడు రాజప్రస్థాన మహోత్సవంబు జరుగుచుండం దాత్కాలికరాజ్ఞి యగు కెంటుడచెస్సు ప్రభ్వి కృతకపుత్రిక యగునయ్యలగ్జాండ్రీనావిక్టోరియాదారికం దన కురువునం జేర్చికొని వాతాయనమార్గంబున నుండి యుత్సవదిదృక్షాయాతాయాతజనంబు లబ్బాలం జూడ నిచ్చగించుటం దదింగితం బెఱింగి పూబంతిఁ బోలెఁ దనకరద్వయంబున నెత్తి వారికన్నులకుం బెనుపండువ యొనర్చె నిప్పగిది మఱియు ననేకభంగుల లాలించుచుండె. 258

క. ఘనరాజ్యపదము నొందఁగ
నను వగుపుత్రిక లఱంగి రట్టిపదంబుం
గొన నున్న మఱఁదికూఁతుం
దనసుతక్రియ నరయు నాపె తగ దే పొగడన్. 259

మ. అనపత్యత్వము వార్ధకంబు దనకుం బ్రాప్తంబు లై యుంటచేఁ
దనయంతంబున రాజ్యభారమును జెందం బాల విక్టోరియా
కనువౌప్రాయము రానిచోఁ బ్రతినిధిన్ వ్యక్తంబుగా నిల్ప శా
సనముం జార్జిసుతుండు వ్రాసి యునిచెన్ సంఘాతధర్మస్థలిన్.

ఉ. భావిదశాగమంబు దెలుపం దగు నించుక యంచుఁ దల్లితో
భావనఁ జేసి గుర్వి పటపత్త్రమునం దొకవంశవృక్షముం
దా విలిఖించి పుస్తకమునం దగ నుంచినఁ బాలవేళ యం
దా నరగాత్రి చూచి తనయన్వయరీతి నెఱింగి యిట్లనున్. 261

రాజ్ఞికి గుర్వి వంశవృక్షపత్రమునిచ్చుట. 64.

ఉ. ఎన్నఁడు మున్నుఁ జూడ నిది యేమికతంబున నమ్మ యోగురూ
కన్నెరో దీని జూడఁ దగుకాలము గాదు గదమ్మ మున్ను నా
కెన్నఁ గ రాజ్యపీఠము సమీపగతం బని తోఁచె దీనిచే
త న్నలినాక్షి యా నవు నుదారగుణంబుల నొందు మయ్యెడన్.

చ. శిరమునఁ దాల్తు నీ విపుడు చెప్పినయాజ్ఞ నటంచు హస్తముం
గరమున వైచి నిశ్చయము గా నిది నమ్ముము కొంద ఱర్భకుల్
గరము వహించు చుండెదరు గర్వము వైభవ మబ్బె నంచు భూ
భరము వహించుచోఁ గలుగుబాధ లెఱుంగ రటంచు నుండియున్.

ఉ. మంచిగుణంబు లెన్నఁడు ను మానను మానను మాన నమ్మ మా
యంచు వచింప గుర్వి యను నామెకు నాయెడిలెయ్యుసంతతిం
గాంచినరాజపుత్త్రికలు గానఁ గ్రమంబున భూపతిత్వ మొ
ప్పించును విల్లియం ప్రభు వభీష్టతనూజులయందు నావుఁడున్. 264

మ. అహహా! తావకవాక్యరీతియగు నే నర్థాం బగుం గా దె య
మ్మహిళారత్నము నన్ను వత్సలతచే మన్నించు చున్నందు కి
మ్మహి నాతమ్ముఁడె యేలె నేని నది యున్ మద్భాగ్యమం చెంతు దు
ర్వహభూభార గురుశ్రమంబునకు దూరం బౌట యుం గల్గదున్.

గీ. అనుచు ద్వాదశవార్షికి యైనయపుడు
బలుకునంతటిగుణములు గలుగునింతి
తనకు నీమ గ మైత్రికి ననువుపడఁ గఁ
గలసిమెలఁగ దె లక్ష్మి యక్కాంతతోడ. 266

చ. అట నట వాణిజస్థలము లచ్చట నచ్చట శిల్పశాల ల
చ్చట చట సుప్రసిద్ధతర సంవసథంబులు నాత్మపుత్త్రి కా
దటఁ బరికింపఁ జేయుచు ముదంబున నమ్మెరియాయిసౌఖ్య ప
ర్యటన మొనర్చెఁ దజ్జనప దాంతిక సంస్థిత వేల్సు దేశముల్. 267

మ. యువరాజ్ఞీమణి వచ్చె నంచు నతిగాఢోత్కంఠు లై మేలియు
త్సవముల్ జేసెడువారు జాటుపదపద్యంబు ల్సమర్పించువా
రవనీపాలన మీమె సేయుఁ జిర మం చాశీఃప్రయోగంబులోఁ
బొవడం జొచ్చెడువారు నై రట నల ద్వ్యాభీజను ల్వారెలల్.

ఆ. వైటుదీవి నుండి వారలు తూరుపు
తీర మరసి యరుగుదేరువేళ
నోడకంబ మొరఁగి యొ క్కింత పెటపెట
యనఁగఁ గర్ణధారుఁ డరసి యంత. 269

ఉ. కూపకపాతశంకఁ గొని కూయిడుచుం దదధస్థ లైన య
వ్వాపఁ గరంబులం బొదివి పాయఁ గ దవ్వు గఁ దీసె నంతలో
నే పడెఁ గంబ మప్డు జను లెల్లను గొల్లు మనం గ నామె క
య్యాపదఁ బాప నావికునియాకృతి దైవము వచ్చె నే మొకో. 270

ఆ. ఎన్న నలవి గానియిడుమను సౌండర్సు
తెప్పపాటులోనఁ దప్పఁ జేయ
నావు రనుచు గుండె లదర నేడ్చుచు బాల
యాతనికిఁ గృతజ్ఞ యౌచు మ్రొక్కె. 271

ఉ. కల్లనిజంబు లేర్పఱుపఁ గష్టసుఖంబుల నందఁ జేయ ను
త్ఫుల్లవిశాలనేత్రములఁ బొల్పుగ దైవము జూడ యోగ్య నా
పల్లవ మేల యంటు నని ప్రస్తుతు లచ్చటివారు సేయఁ గాఁ
దల్లియుఁ గూఁతురుం దమదుతావునకుం జని రాత్తసౌఖ్యలై. 272

ఉ. హైమవతీదృగంచల సమంచితహాస బలాపకృష్ట చే
తోమృతకూపవిస్తృత కృపామృతసేక నిరస్యమాన భ
క్తామితసంసృతిప్రకర పితామహయజాల మహోభిషగ్వరా
తామరసోద్భవాది వినుతప్రథితోరు చరిత్ర సేవధీ. 273

క. అభ్రాపగానిరంతర
దభ్రేతర ఫేనధీ విధానపటీయ
శ్శుభ్రాంశుకోటికోటీ
రభ్రాజిత శీర్షభాగ రమణీయతరా. 274

కవిరాజవిరాజితము.

శివ శివదాయకనిర్మలనామక సేవకబృందనివేశితవా
సవ సవసంహరణాతతవిక్రమ సత్త్వసమంచిత మానవబాం
ధవ ధవళాంశువిభూషితమస్తక దర్శనమాత్రనిరస్తమనో
భవ భవనాశకషాటవిపాటన పాటవయుక్తవిపాతకరా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమన్మంత్రిప్రెగడ వంశపయఃపారావార రాకాసుధాకరరాజ
బిరుదాంకిత భుజంగరాయామాత్యపౌత్త్రి హరితస గోత్ర పవిత్ర
దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయవరపుత్త్రి శ్రీమార్కండేయవర
ప్రసాదజనిత సరసాష్టావధానాది విచిత్ర కవితాధౌరేయ
బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ
ప్రణీతం బయినవసంతకుసుమ మను
మహా ప్రబంధంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.

వసంత కుసుమము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మద్వార్షికజలద
శ్యామలగళరుచివిభాసు రామలదేహో
ద్దామరుచితులితరాకా
సోమవిపులధామ సోమ సుగుణస్తోమా. 1

గీ. అవధరింపుము విక్టోరియావధూటి
గఱచి యున్నట్టివిద్దెలు మెఱుఁగు వెట్టె
గుణములకు నట్లు మేనికిఁ గొమరు వెట్టె
సప్తదశవత్సరంబులజవ్వనంబు. 2

సీ. కమ్మచ్చుఁ బట్టినకనకంపుతీవల
వలెఁ బెన్నెరులు నిడువంపు లయ్యెఁ
గార్కొని క్రొవ్వారుఖంజరీటంబుల
సొబగునఁ గన్నులు సోఁగ లయ్యె

నధిగతకోరకితానస్థయానల్లి
చాడ్పున దేహసౌష్ఠవము దనర
దర్పణవిస్ఫృతచంద్రమరీచి కైవడి
మేనియం దొకవింత మెఱుఁగు దోఁచె

గీ. నడలకునశిక్షితోదితనవవిలాస
గౌరవం బుప్పతిల్లె నక్కలికిమిన్న
క్రపయతోఁ బనత మైనయట్టితొడవు
చెప్పఁ జూపఁ గఁ జాలక చెల్వు నించె. 3

క. మంజులగాత్రికి జన్మ
వ్యంజిత మై వెలసి విగతహాసోపాదా
నాంజనము నేత్రయుగళిం
గంజమునం దేఁటికొదమ కైవడి నొప్పెన్. 4

ఆ. పసితనాన మించి వెసఁ గ్రింది మీఁదును
గనక లేనిగొప్ప నెనసికొనుచు
వ్రేఁగు మోయుకొలఁదిఁ గృశియించ రెవ్వార
లనఁ గృశించె నంత నంత నడుము. 5

ఉ. కుచ్చెలపావడం దొడిగి కుప్పసముల్ బిగియించి యంఘ్రులన్
ముచ్చె లమర్చి ముద్దొలుకుమోమున జాలరు వైచి వేసులం
గచ్చులు గ్రమ్మి నిద్దపుసికం గుసుమంబులఁ గూర్చి యున్నచో
నచ్చెలువం గలీబమరునంగజుముల్కి గ నెంతు రెల్లరున్. 6

శా. ఆలీలం దనరారె మన్మథునిరాజ్యశ్రీ యొ యింగ్లాండుల
క్ష్మీలావణ్యనవావతార మొకొ బ్రాహ్మీమానుషీభావ మో
బాలాకారసుశీలసంపద యొ చెప్పం జూపఁ గా నిమెయం
దేలోపంబు నొకండుఁ గానఁబడ దం చెంచం దగెన్ వేడ్కతోన్. 7

ఉ. అల్పవిభూషలాసుదతియంగమరీచిపరాహతంబులై
పొల్పు నహింప నయ్యె శశిపూర్ణమరీచినిరస్తతారకా
కల్పము లౌచు సత్యము గఁ గౌముది యా సతిమేనికాంతి త
త్కల్పితమోదముం జనులకన్గన వెన్నెలపుల్గు లొందుటన్. 8

సీ. కఱకుక్రొవ్విరిముల్కి గాఁ బోలుఁ గా కున్న
మృదుతీక్ష్ణరీతిచేఁ బొదలు నెట్లు
కాయమొందినమాయ గాఁ బోలుఁ గా కున్నఁ
జూచువారలమదుల్ దోఁచు నెట్లు
కఱుగువెన్నెలముద్ద గాఁ బోలుఁ గా కున్న
మిఱుమిట్లుగొలుపుచు మెఱయు నెట్లు
కమ్మబంగరుబొమ్మ గాఁ బోలుఁ గా కున్న
సమ్మోదమును వెద జల్లు నెట్లు

గీ. అనుచు నయ్యింతి నయ్యాళి కరుఁగువేళ
గుసగుసలఁ బోదు రచ్చటికొమరుపాయ
మమరులోకులు తత్సతి కమరలోక
తరుణి తర మని వివరింపఁ దరమె యహహ. 9

ఉ. అయ్యెడ బాలికామణివయస్యలు తజ్జనయిత్రిచెంతకున్
నెయ్య మెలర్ప వచ్చి యతినిర్మలవాక్పటిమంబు మీఱఁ గా
నొయ్యన నామె నేకతము నుండఁ గ వేఁడి ముఖాంబుజంబులం
దియ్యనిమందహాసరుచి తేటలు గుల్క వచించి రీగతిన్. 10

ఉ. నీవు నెఱుంగ రానికరణీయము గల్గు నె యైన మైత్రి యీ
త్రోవకుఁ ద్రోసె మమ్ము నెటితో విను మింత వెడంగుపల్కు నీ
తో వివరింతు మిష్టు మనతొయ్యలిమేన జనించెఁ గ్రొవ్విరిం
దావియుఁ బోలె జవ్వనము దగ్గఱవారు ప్రమోద మందఁగన్. 11

క. ఇలలో వసంతకుసుమము
దలఁపఁ గ నల పొందుఁ గా దె తారుణ్యమునన్
వలరాజు గుటికెఁ దార్చిన
బలితం బగుములికి యనఁ గ వల దే దానిన్. 12

చ. కలకల లాడుచుం జెలిమికత్తెలచెంగట స్వైరవృత్తితోఁ
బలుకుచు నుండు ము న్నిపుడు వాతెరచెంగటివాక్య మంతలో
నిలుపుచు సంశయాకులితనేత్రము లించుక వంచి యే మొకో
తలఁపఁ దొడంగు నవ్వయసుతప్పు గదా యది బాల నేమ నన్. 13

మ. తనలోఁ దా నె యొకింత నవ్వుకొని యంతం బర్వువ్రీడాభరం
బున లోలోపల సందియంబును గొనున్ మున్ బెడ్డికిం దార్చి యుం
చినయాబొమ్మలపెండ్లి సేయుతలఁపుల్ చిత్తంబునం గల్గి యుం
గొనుఁ దా నొల్లమి స్వోపయామవిధికోర్కుల్ దెల్ప మాశంక చేన్.

చ. తనసరిచేడియల్ ప్రియులఁ దద్దయుఁ గూడి చరించుచుండఁ గాఁ
గనుకని రెప్ప వేయక యెగాదిగఁ జూచి యొకింత సేపు నె
మ్మనమున నెద్ది యో తలఁచు మాడ్కిఁ గనంబడు బాల నూత్నయౌ
వనమున నుండుమానినులవాంఛలు లక్షణమాత్రగమ్యముల్. 15

శా. కానన్ మానవనప్రపంచము నుపేక్షం గీటునం బుచ్చ ,కే
కానం గాఁ దగు బుద్ధియౌవనకులాకారాదులం దుల్యుఁ డౌ
వానిన్ సద్వరు నొక్కనిన్ మనసులో వాంఛన్ వడిం దెల్పఁ గాఁ
బూనం జాలరు సాహసంబునఁగులప్రోద్భూతలౌ బాలికల్. 16

క. అన మీరు ప్రాణసఖు లౌ
టను దెల్పితి రింత యున్ వెడంగునుడు వనం
జను నే నాసుతభార
మ్మునయము మీయది య కా దె యాప్తతకలిమిన్. 17

చ. తలఁప వరు న్వరప్రతిభుఁ దా వరియింపఁ గఁ జాలి యుండె మీ
చెలి మతిశీలవిద్యలఁ బ్రసిద్ధతఁ గాంచిన దౌట నాపయిం
గలఁడు మదగ్రజుం డఖిలకార్యధురంధరుఁ డౌచు వానికిం
దెలిపెద యుష్మదుక్తిసరణిం దగువారలఁ బుచ్చి యం చొగిన్. 18

క. మేరీలూయిస యప్పుడు
వారలఁ దగురీతి ననిచి పరమాప్తుండున్
ధీరుఁడు ధీమంతుఁడు నౌ
బారన్ స్టాక్మారుఁ బిలచి పలికె ని ట్లల్లన్. 19

మహాస్రగ్ధర.

అనుజన్మంబోలె నన్నీ రరయుదురు గదా ప్రాప్తకారుణ్యలోచున్
ఘనకార్యారంభచింతా కలనచతురిమం గాన యుష్మత్సమానుల్
మనవిక్టోర్యావధూటీ మణికనుగుణసంబంధ మొప్పల్ లిమోఘా
ల్లు నుమీ రేకీభవల్లో లుపవిశదమతు ల్బాని చింతింపుఁ డన్నన్.

ఆ. అట్ల కాక యనుచు నాతఁడు గ్లేర్మంటు
పురవరంబునకును దరలి యపుడె
యనుజపల్కు లెల్ల నాలిమోఘాల్లున
కెఱుఁగఁ జెప్ప నాతఁ డిట్లు లనియె. 21

ఉ. మిత్రమ యింత యేల నిను మీఱినవాఁడ నె మంగళార్థసం
ధాత్రధికారమందు సతతంబును మత్స్వసకుందలంపఁ ద
త్పుత్రికి నైన నీయెడలఁ బూనెద నించుక నే సహాయతా
మాత్రము గాన నెంచకుము మామకవాక్యము నే ధ్రువంబుగన్.

సీ. ప్రద్యోతమానవై శద్యధీసంపన్ని
షద్యాయమానస ద్విద్యవాఁడు
ధైర్యసత్యౌదార్య శౌర్యాదిసద్గుణ
ధుర్యతాబంధుర చర్యవాఁడు
చక్కలదొర నెక్కసక్కె మాడెడుమోము
టెక్కు మిక్కిలి యుఁ బెం పెక్కువాఁడు
కి మ్మనఁ గూడక సమ్మద మిడు గార
వ మ్మొప్పునాభిజా త్యమ్మువాఁడు

ఆ. లాఁతి గానివాఁ డలగ్జాండ్రినాబాల
కీడు గానివాఁడు మూఁడునెలల
దక్కు గుణములందుఁ దత్తుల్యుఁ డగువాఁడు
పూని చెప్పఁ జెట్ట లేనివాఁడు. 23

ఆ. అస్మదగ్రజన్ముఁ డైనట్టికోబర్గ
సుతులలో ద్వితీయుఁ డతివినమ్రుఁ
డధికగుణులచెంత నాల్బర్టు నా నొప్పు
నతఁడు బాలఁ గూర్ప నర్హుఁ డగును. 24

చ. అతఁ డుదయించునాఁ డుదయ మందినయీతల పంత కంతకున్
సతతము వానితోఁ బెఱుఁగ సాఁగుచు నుండుట వానివిద్యకై
జతనము లెన్ని యేని యును సల్పుచుఁ బాయక సర్వభంగులం
దతినకుఁ దుల్యరూపుఁ డగునట్టులఁ జేయుచు నుంటి నాదటన్. 25

క. ఇప్పుని బాలపితృవ్యుల
కొప్పిదముం గాద కాక యుండిన నాకుం
దప్ప దని తోఁచు దైవము
త్రిప్పుల నెఱుఁగుదు మె యెట్టిరీతి వో తలఁపన్ 26

ఉ. కావున నింతవట్టు మదిఁ గల్గినయట్టితలంపుఁ జెప్పితిన్
భావుకకార్యసంఘటనపాటవధుర్యతచే గరిష్ఠ మా
తావకచిత్తవృత్తి కెటు దాఁకుచు నుండె వినంగఁ గోరెదన్
నావుఁడు సంస్మితంబు వదనంబునఁ దోఁపఁగ నాతఁ డిట్లనున్. 27

ఉ. నాయెడ మైత్రి గల్గుకతనన్ వినఁ గోరెదు గాక నీయభి
ప్రాయము నవ్యధాకృతికిఁ బాల్పడు నే యది యట్లు యౌఁ గదా
తోయజసూతి యిర్వురిని దుల్యనయశ్శీలరూపశీలురం
జేయుట యారయం గ నిది సిద్ధము కాఁ బొడకట్టు చుండెడున్.

చ. కలదు గదా పరస్పరము కాంక్ష జనించి వధూవరుల్ మదుల్
గలయ ననూనరాగమునఁ గ్రాలుట యున్ మనవారిలో నిరా
కులపథమట్లు దీని నొనఁగూర్చెడుయుక్తి లభించె నేని మం
గళ మగు సర్వ మిప్పనికిఁ గల్ల దొకించుక యంతరాయమున్. 29

ఉ. ఒండొరుచూపు లొండొరుల నొందినఁ జాలుఁ దదుత్తరార్థము
ల్పండుఁ దమంత నే విమలభానువ రీచులు సోఁగి సోఁగ కా
ఖండలదిఙ్ముఖంబునను గానఁబడం గుముదాకరంబులన్
మెండుకొన న్వికాసము జనించుట సిద్ధము కా దె మిత్రమా. 30

వ. అనినం దదనంతరంబ యాలియోఫాల్డుం దనయగ్రజుం డైన కోబ
ర్కు న కీవృత్తాంతంబు సవిస్తరంబు గా వినం జేసి రహస్యం బన్యగ
తంబు గా కుండ నియమించుకొని యాతనిం బ్రథమాపత్యం బైనయె
ర్నెష్టుతోడను ద్వితీయతనూజుం డగు నాల్బర్టుతోడను బంధు దిదృ
క్షామిషంబునం గెన్సింగ్టను నగరంబున కరుగం బనిచె నంత. 31

మ. కుతుకం బొప్పఁ గ నర్హ్యావాహనములం గోబర్గుతోఁ డాసుత
ద్వితయం బప్పుడు వెంట రా నెడ నెడ న్విశ్రాంతికై నిల్చుచు
న్వితతగ్రామసరస్సరిద్గిరివనీవేశంతసంవీక్షణో
దితవిస్తారమనస్కు లై మతుల మోదింపం జనెం గ్రక్కునన్. 32

మ. అని యామువ్వురుఁ గాంచి రగ్రమున నుత్సాహంబు సంధిల్ల భూ
షనితారత్నవిభూషణాయితలస ద్వస్త్రావళీశ్రీకముౝ
వనవాటీచరవాతపోతవిచల ద్వ్యాసంతికానీకము
న్నినదాస్తోకముఁ బూఃప్రవేకమును గెన్సింగ్టన్సమాఖ్యాకముౝ.

ఉ. ముచ్చటఁ దెల్పుచుం జనులు మూఁగి బడిం బడిఁ దమ్ముఁ జూడఁగా
నచ్చట వాహనంబు డిగి యంతిపురమ్మున కేగి వేడ్కతోఁ
దెచ్చినయట్టిమేలియుప దీభవదర్థము లాదరంబుతో
నిచ్చెను మేనగోడ లతిప్రౌఢ్యగతిం జనుదెంచి యందుకోౝ. 34

క. క్షేమానుయోగకలనలు
ప్రేమావిర్భావ విస్తరితవాక్యములు న
ద్దామసుఖదుఃఖగోష్ఠులు
నామెరియాయిసకు జరిగె నగ్రజుతోడౝ. 35

మ. అలయెడ్వర్డ్మహీశునాత్మజకు నయ్యాల్బర్టుకుం గ్రొత్తచూ
పుల నభ్యస్తవిలాసనవ్యకుతుకాభోగప్రచారంబులై
తొలుదొల్తం జెలఁగెం బరస్పరము నందు న్మాధవారంభవే
ళ లతాభూజములం బరస్పరము రోలంబార్భకంబుల్వలెౝ. 36

సీ. తమవారుగాంతు రౝ దలఁపునఁ గడకడల్
వింత గా నరయుచుఁ గొంతసేపు
ఇరువురిచూపులు నెదు రౌ నొకో యని
కొంకుచుఁ గొంకుచుఁ గొంత సేపు

ఇదె మంచిసమయమం చెదిరిచూపొదనమి
గొబ్బున దాఁటుచుఁ గొంతసేపు
ఆదిక్కునస్తువు లరసెడునెపమునఁ
గొదుకక నిలుచుచుఁ గొంతసేపు

గీ. కోర్కెతో వక్రదృష్టులఁ గొంతసేపు
కుడ్యగతదర్పణంబులఁ గొంతసేపు
తరుణులయ్యిర్వురు ను బరస్పరము నెలమి
నాపఁజాలని తమిచేత నరసి రపుడు. 37

క. ఈక్షణము వారి యిర్వురి
యీక్షణములు జూచువారి యీక్షణము లె తా
మీక్షణము లంచు ముదమున
నీక్షణములు సన్నఁ జేసి యెన్నిరి సకియల్. 38

క. అరయుచు నన్యోన్యంబుం
దరుణద్వయనయనములు ను దద్దర్శనవి
స్ఫురితము లగుచుం దత్పరి
సరజనదృష్టులు ను మోదసాంద్రము లయ్యెన్. 39

క. ఆజవ్వనులకుఁ జూపుల
యోజం బ్రసభప్రవృత్తి నొండొరులందుం
బీజావాపముఁ జేసె మ
నోజుం డనురాగవృద్ధ్యనోకహమునకున్. 40

శా. ఆరామామణి మాతులాత్మజునితో నాహ్లాదసంధాయివా
గారంభంబునఁ బ్రౌఢపుష్పచయ బాహ్యాళీవినోదార్థ మై
యారామంబున కేగి యాతతమపవ్యాకీర్ణగీతంబులన్
నారీయుక్తము లౌచుఁ దేంట్లు మధుపానం జూచి యగ్గించుచున్.

ఉ. అంకిలిమాట లాడుచు నిరంకుశతన్ సచియింప దాతనిన్
సంకరచూపుఁ జూచు ననివారితదృష్టులఁ జూడ దిచ్చమైఁ
గొంకుచుఁ దోఁడ నేగు నవికుంఠగతిం జన నోప దీగతిన్
శంకలు గల్గుఁగాదె మదిసందము వేలుగ నున్నవారికిన్. 42

మ. ఇటు లామేనమఱంది యింతియును దా మెన్నంగ రానట్టియ
ప్పటియాహారిమిసాక్షి మన్మథుఁడె తెప్పన్ వేలు తే కుండఁ గాఁ
బుటముబ్బించక చక్కఁగా నిజమనోంభోజంబులం డాచి రం
తటితో ముప్పదివాసరంబు లరిగెన్ బ్రాంస్వంబు లై తోఁచుచున్.

క. తత్రత్యు లలరఁ గఁ బితా
పుత్రత్రితయంబు రాజపూజావిధికిం
బాత్ర మ్మైవాసరదశ
కత్రయ మప్పురమునందుఁ గడపె న్వేడ్కన్. 44

శా. తోయంపుంజను లాత్మ బెంగఁ గొన సైదోఁడుం దదీయాత్మజం
బాయం జాలక యెట్టకేలకును సంప్రాప్తప్రయాణోద్యముం
డై యింగ్లాండుసమాఖ్యరాష్ట్రమున మే లై దర్శనీయంబు లౌ
నాయాదేశము లెల్లఁ జూచుచు నపత్యద్వంద్వసంయుక్తుఁడై. 45

క. అట నటఁ గోబన్గువిభుం
డటనశ్రమ మారఁ దత్తదాలోకసము
త్కటమోద మందుచు న్నిజ
పుటభేదనమునకు సౌఖ్యమునఁ జనుదెంచెన్. 46

చ. ప్రియుఁ డటు లేగు టాది గ విభీతమృగీదృశ యంత కంతకా
శయ మొకవింతగాఁ బొగుల సాఁగుచు లొంగక యెన్న రానివి
స్మయ మొదవించుచుండుట విమర్శ మొనర్చి యుఁ దన్నిమిత్తని
శ్చయ మొనరింపఁ గొంతివడిఁ జాలక యుండెను బాల గావునన్.

ఉ. ముక్కు మొగం బెఱుంగని యపూర్వపుమానిసి బంధు సంచుఁ దా
నొక్కఁడు గొన్నినా ళ్ళిచటనుండి తనంతట నేగెఁ దాను నా
చక్కటివార్త యుం దలఁపఁ జాలు నొ లే దొకొ యట్టివానికై
యిక్కరణిం దపించెద వ టేనిను నే మన మూఢచిత్తమా. 48

ఉ. పుట్టిననాఁటఁ గోలె క్షణము న్నను వీడక సర్వభంగి నేఁ
బెట్టినత్రోవల న్నడతు వే యటు లుండి యు నిప్పు డొక్క రా
పట్టినిఁ గూడి నాకు వశవర్తివి గాక చరించు చుండ నీ
కెట్టివివేక మింత నెగు లేటికిఁ జెందెదు మూఢచిత్తమా. 49

చ. అని యిటు లెన్నుచుం దమక మాపఁ గఁ జాలక లోనిచింత లో
నన యడఁగించుచున్ హితజనంబున కైనను దెల్పలేక నె
ట్టనఁ బరకార్యచింతలయెడన్ నడపించుచు ధైర్యమూఁది య
వ్వనరుహనేత్ర యుం గలఁతఁబాఱుమనంబును నిల్పె నేర్పునన్. 50

ఉ. వత్సర మిట్టు లేగ మునిపావకవారణచంద్రసంఖ్యసం
వత్సరమందుఁ బంచమపుమాసమునం దిరుబారనాఁడు త
ద్వత్సకు నాలుమూఁడులగు వర్షము లేగఁగ భూరిభూతి జ
న్మోత్సవ మయ్యె నాదిమదినోత్సవముం దల మీఱుకీర్తిచేన్. 51

సీ. సంగీతభంగీతరంగీభవన్నృత్త
రంగీకృతోరుగేహాంగణంబు
ధాటీకనచ్చిత్రశాటీకరంభిత
ఘోటీకలాపశృంగాటకంబు
కాంతావనిరుద్ధతాంతావళీసమా
క్రాంతాపరోఘనిశాంతకంబు
పారావతచ్ఛదాకారావహద్ధూప
ధారావళీధాంతసౌరపథము

గీ. భూరిపటహాదినాదవిస్తారదూర
నిరసితోపాంతవారాశినిస్వనంబు
నఖిలజనకర్ణనయనమోదావహంబు
నయ్యెఁ దజ్జననాహర్మహోమహంబు. 52

క. వెల్లి యగు మోదరసమునఁ
దల్లి యలర నపుడు ముద్దుతనయకు నొసఁగెన్
విల్లియ మిరువదినూఱుల
ముల్లియ వెల వెట్టిగానములనర పేటిన్. 53

ఉ. లండనుపీఁట నప్డు సకలస్యసహారనివేశము ల్సభా
మండలశిల్పిపాఠకసమాజము లెల్లను మూయఁ బంచి మే
ల్పండువ యాట విందు రసబంధుర మై తగ రాజొనర్చె ను
చ్చండత రాజబాలిక కసంఖ్యము గా నరుదెంచెఁగానుకల్. 54

వ. ఇట్లు మహోత్సవంబు నిఖిలజనమనోత్సాహసంధాయకం బయి చెలం గ నాపయిమాసంబగు జూనున వింశతిదినవిశాంసానంబున హూణమతాచార్యప్రధానుం డగు కాంటరుబరీ సమాఖ్యుండు ను కానింఘాము నాఁ బరఁగు నొక్క ప్రభుముఖ్యుండు ను బ్రసుప్తజనం బయి తాత్కాలికసరోజాకరంబు ననుకరించు చున్న కెన్సింగ్టను నగరంబుఁ బ్రవేశించి రాజభవనద్వారంబు కడ ఘంటానినాదంబుఁ జేసి యుఁ గవాటంబుం దట్టి యుఁ దపాంసాన స్తనయిత్నుస్తనితానుకారగంభీరభాషణంబుల హెచ్చరించి యెట్టకేలకుం జేటీవిస్తృత ప్రధాన ద్వారం బైనమార్గాంగణంబునకుం జని రాజకార్యావశ్యకత్వంబున రాక యెఱింగించి బాలామణిం దత్పరిచారికచే విగతనిద్రం గావించిన. 55

చ. అరవిరికొప్పు పృష్ఠమున నాడఁగ రేయి ధరించినట్టియం
బరము లొకింత క్రొంబిఱుసు వాయ యాత్మప్రతిబుద్ధ యౌట సుం
దరతరళాక్షియుగ్మ మెఱ తామరరేకులఁ గేరడింప న
ద్దొరకొలఁపుంగుమారిక యుఁ దొందఱపాటున నేగుదెంచినన్. 56

గీ. చూచి లక్ష్మీవిలాససం సూచిలక్ష
ణముల నొప్పారుతద్వదనంబు సపది
వికసితాంభోరుహంబునకు విందుసేయ
నలరి పల్కిరి ప్రస్తుత వ్యాజకముగ. 57

ఉ. రా జపరావనీధ్ర శిఖరంబునఁ గాలనిబద్ధుఁ డౌచు స
త్తేజము వాసి వ్రాలెఁ బరి దీపితసర్వదిగంతరాళ మై
రాజిలుభానుమూర్తి తిమి రంబుల నెల్ల నడంగఁ ద్రొక్కి యు
ర్వీజనమానసంబు లల రించుచుఁ బూర్వనగంబు నెక్కెడున్. 58

క. కుముదాకర మివ్వేళం
బ్రమోదమును బాసి నిస్తుర న్మూర్ఛిల్లెన్
సముదితవికాసవిలస
త్కమల యగుచు నెల్లయెడలఁ గమలిని యొప్పెన్. 59

క. పరిణామజీర్ణ మగుచుం
జరమదశం జెందె రాత్రి సమయం బిదె వా
సరలక్ష్మి యలరు నిఁక ని
ద్దురఁ జెందఁగఁ దగునె నీకుఁ దోయజవదనా. 60

వ. ఇక్కరణి నక్కాణించు నెప నక్కాంతామణి నిజమానసంబు నిరు
పాయులు గాఁ జేసి యొక్కటం .దద్వచనంబు లాలింపుచు నొక్క
ట నిట్లని వితర్కించె. 61

ఉ. ఈనిశవేళ వీర లిటకేగుట యేమి ప్రసుప్త నైననన్
బూనిక రాజకార్యభరమున్ విచుషింపఁగ లేవు టేమి యా
పై నిటు ప్రస్తుతార్థమును బల్కక యీపెరత్రోవ యేమి యొ
ద్దాని వినంగ నుంటి నొకదా మది తల్లడ మందె నీయెడన్. 62

ప్రిన్సెసు విక్టోరియారాజ్ఞి. 85.

ఉ. నావుఁడు బాలికామణి యనంతవిషాదనిమగ్నచిత్తయై
దైవము నీకు నింతదయ దప్పె నె నాపయిఁ బౌరుషోర్జితుల్
భూనుతనక్షముల్ జనక ముఖ్యులు నన్నెడఁ బాసి రీభరం
బేవిధి నోర్చుదాన నను నెవ్వరు జూతురు గారవంబునన్. 68

ఉ. సర్వధురీణు లౌ జనకు జ్యాయసులుం జనకుండు నల్వురుం
బూర్వుల సన్నిధానమును బొందుచు బాలిక నైననాపయిన్
దుర్వహభూమిభారమును ద్రోసిరి దీనిభరింప నేర్తు గా
నోర్వఁ గఁ జాలుదాన సిరి కుబ్బుట కేవలమౌఢ్య మే కదా. 69

శా. వేలున్ లక్షలు కోటులుండు జనులుర్విన్ వారివాచాలతం
బాలింపన్ సదసద్వివేకములు సేయన్ ధర్మమార్గమ్మునం
బాలింపం దగునుత్తరంబులను దీర్పం గాసుసాధ్విస్యఁ దై
మేలౌనుత్తరవాదిగా నలయు భూమీపాలనం బల్పమే. 70

ఆ. ఆడుదానఁ బ్రియవయస్యలతోఁ గూడి
యాడుదానఁ గాని ప్రౌఢఁ గాను
నేల నేల నన్ను నేల తా నియమించె
దైవ మొక్కయింత దలఁప దొక్కొ. 71

చ. అనునుడివెంబడిన్ సముది తాశ్రుభరంబు గళాంతరంబునం
ద నిలిపి గద్గదస్వర సమాకులితాక్షర యౌచు ధైర్యముం
గొని గురువర్య దైన మను కూలతఁ బూని సహాయుఁ డౌచు నీ
ఘనభరమున్ వహించునది గా ననుఁ గూర్చి నుతించు నావుఁడున్.

ఉ. జానువు లుర్వి మోపి కర సారసయుగ్మము దోయిలించుచున్
ధ్యానపరాయణుం డగుచు నాతఁడు సర్వజగన్నిదానమా
మానసమండలంబు నన మానవినష్టిమార్గస్ఫృత్తి యై
మానసరాష్ట్రి యేలుట కమందకృపామతిఁ దోఁడు సేయుమా. 73

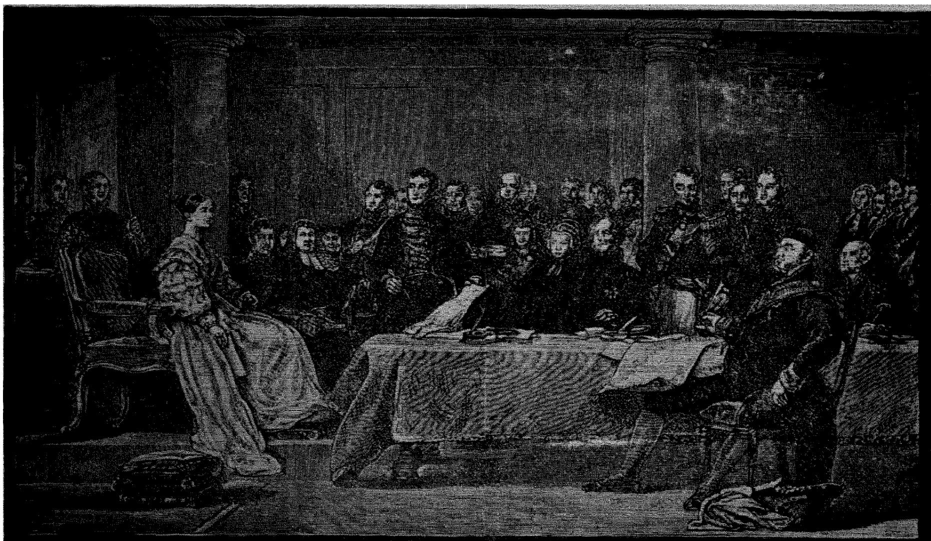
గీ. అనునెడఁ దదీయబింబంబులనఁగి నతని
వెంబడి నె దేవునికి నందనంబుఁ జేసి
లేచి తత్రత్యులను దోయి లించి యున్న
హస్తములు వేఱు సేయక యామె కనిరి. 74

శా. నీకై దేవుని మేము వేఁడికొనుట ల్నిశ్రేయముం గోరుటల్
మాకున్ మే లొనఁగూర్చి నీవు మముఁ బెంపం గోర్కెచేఁ గాకనీ
కోకకల్యాణి మహోపకారకృతి గా దుర్వ్యజము ల్నిల్పి త
త్ప్రాకట్యంబున కుద్యమించుట ఫలేప్సాహేతుకం బే కదా. 75

మ. అనినన్ ధీరమనస్కయై కలదు దయ్యం బందు సర్వంసహా
జనరీతి న్విడి యర్హగౌరవముతో వారిం దగం బుచ్చి యిం
దను రూపం బగు కార్య మియ్యది యటం చాత్మ న్నిరూపించి లే
ఖను వ్రాసె న్స్వపితృస్యభామినికి శోకవ్యాకులత్వం బలన్. 76

వ. అదియెట్లంటేని. 77

శా. ఓతల్లీ యెడిలెడ్డురాణి నిను నే సోదార్యఁ గా నెంచుచుం
బైతృవ్యాదరదూర నౌట విగళద్బాష్పాక్షి నై వ్రాయుచో
నేతాదృగ్దశ నీవు వీడుమనఁ గా నెట్లౌను సర్వజ్ఞ వౌ
నీతో నట్టిగ నైనఁ జెప్పుటకుఁగా నే నెంతదానం జుమీ. 78

రాణీగారి మొదటిసభ, కెన్సింగ్టను ప్రాగము. 11 ఉదయము. 21 జూను 1837. 87.

శా. నీకు న్నాకయిఁ గల్గునత్సలతచే నేఁ బూనితిం జెప్పఁ గా
నేకాలంబున నెట్టిదుఃఖము సుఖం బేమానవుం డొందు గా
నేకర్మంబునఁ జెందఁ గా నగు నో యక్లే పాఁగెడుం దీనికై
శోకం బఁదఁ గ నేల మాన్పుటకు నీశుం డైనఁ దా నీశుఁడే. 79

గీ. కాన నామాట యొకపెద్ద గాఁ గ నెంచి
సంతుసుట పీడు మని చేతు నందనంబు
లనుచు లిఖియించి యాలేఖ మునకుఁ బయిని
నెడిలెయిదురాణిగారి కం చింతి వ్రాసె. 80

ఉ. వ్రాసినఁ బూర్వరాజ్ఞి కని వ్రాయఁ దగుం బయినామ మంచు విం
దొసఖి యొాత్తు నల్క విని యామెకుఁ గల్గినమార్పు మున్ను గాఁ
జేసెడుదాన నే యనుచుఁ జేసితిఁ గాక యెఱుంగ కుంటఁ గా
నాసతి తా నెఱుంగ దొకొ యంతటిలోపల జేల నాదు నే. 81

క. అని పల్కి పుచ్చె నక్లే
ననితారత్న ము పితృన్యనితకుఁ గమ్మ
ఘనము లగుతద్గుణంబులు
కొనియాడం దగి వె కోటికోటివిధములన్. 82

వ. తదనంతరం బానారీలలామంబు నిజజననీసన్నిధిం దత్కాలోచితంబు
లగునూహాపోహసమర్థకవాచోయుక్తులం బ్రొద్దుఁ గడపు చుండునంత.

మ. ముద మొప్పార నమాత్యముఖ్యుఁ డగుమెల్బోర్నమాఖ్యుండు తొ
మ్మిదియాగంటలవేళ నచ్చటికి నెమ్మి న్వచ్చి నేఁ డిప్పురిం
బదునొక్కండనగంట నాంతరసభాప్రారంభ మౌఁ గాన సం
పదలంకారమ వొచు సభ్యజనవిజ్ఞప్తిం జెవిం గూర్ప నా. 84

క. మఱి యిం దావకహృద్గత
మెఱిఁగింపుచుఁ బ్రకృతిజనులహృదయమ్ములకుం
గిఱవుం దీర్పుము నీదగు
నెఱితనముం దెలుప వలయు నేఁ డని పలుకన్. 85

శా. చింతావ్యాకులచిత్తసూచకము లౌ చేలంబులం దాల్చి యా
కాంతారత్నము ముఖ్యమంత్ర్యుదిత షూకాలంబునన్ వచ్చె వ
ర్షాంతాంభోజినిఁ బోలె నిండుకొలు వాస్యాంభోరుహస్నిగ్ధమై
యెంతే రాజిలె నామెచే నవదినాధీశోరుదీప్తిం బలెన్. 86

సీ. అపుడుదాలిచినచింతాకల్పకల్పన
నింతింత యనరానిచింతఁ జిల్క
సుప్రసన్నముఖాంబుజప్రణయంబున
హేతుశూన్యం బగుప్రీతిఁ జిల్క
సర్వోర్వరాచక్రధూర్వహప్రభుతచే
వెడవెడపాటుతో వెరగుఁ జిల్క
చిఱుతనాఁ డెనలేనిసిరిఁ బూను చుంటచే
గురుతరం బైన యబ్బురముఁ జిల్క

గీ. వనితరూపము నిన్నటిదనుక నొక్క
కరణిఁ గనుఁగొన్నవారి కక్కజము గాఁ గ
బహుళతరభావసంకీర్ణభావ మిట్లు
చేసెఁ గద నేఁడు దైవంబుచేఁత యరిది. 87

ఉ. అప్పుడు వింజ మాకిడినయట్లుగ సభ్యులయందు నొక్కఁడున్
గుప్పున నూర్పు నైన నిడఁ గూడక యుండెఁ దదీయనేత్రముల్
ఱెప్పలు మోడ్ప కే యతిమతి న్నరరాజతనూసమావృతిం
దప్పఁ గ నన్యకార్యవిరతస్థితి నుండె మహోత్పలాకృతిన్. 88

మ. వనరాశిప్రథమానధీరు లగు కంబర్లండుససెక్సు నాఁ
జనువారల్ పినతండ్రు లిర్వు రెదు రై సంభావ్యతం జూపఁ గా
వినయానమ్రముఖాబ్జ యామె సభకు న్విచ్చేసి రాజార్హపీ
ఠినిఁ గూర్చుండి వచించెఁ జైత్రికోకకంఠీజైత్రవాక్యంబులన్. 89

శా. ఓసాధూత్తములార మామకపితృవ్యుం డేడువర్షంబులన్
వాసిన్ రాష్ట్రము నేలి భూమితలముం బాయం దదుచ్చాత్రితో
నీసర్వావనిభార మొక్కమొగిఁ గా నీచిన్నపాయంబునన్
మోసెన్ నాపయి దీని నేతెఱఁగునం బూనన్ సమర్థాత్మనో. 90

ఉ. ఇంతకుఁ దెచ్చినట్టివిధి యేమఱి యుండు నె దీనిఁ బూనఁ గా
నింతబలంబు నా కొసఁగఁ డే సకలానుభవంబు గల్గుధీ
మంతులు శాస్త్రవృద్ధులు ను మాన్యవయస్కులు నైనవార లే
పొంతఁ జరింతు రట్టిగుణపూర్ణపథంబును నాకుఁ జూపఁడే. 91

ఉ. నామది ధర్మమార్గపరిణామవిశేషవిచారముం బ్రజా
క్షేమవిధానయోగపరిచింత యుఁ దోడ్పడి చుల్కఁ జేయ నే
యీమహనీయభార మని యెంచుచు నాస వహింతుఁ గాక యు
ద్దామభరంబు నేఁ దలఁచి తద్ద యుఁ గ్రుంగక యుండ నేర్తు నే. 92

ఉ. వారికిఁ బార్లమెంటుసభవారికినిశ్చలబుద్ధిసంపదన్
భావుకయుక్త మౌ ప్రకృతిభక్తి యు రక్తి భవత్కృతంబు లౌ
దీవన లెన్నఁ డేని యు మది న్మఱి పొందక విశ్వసించెదం
గావుత నెల్లవారల సుఖంబును శక్తికొలందిఁ బెంచెదన్. 93

శా. యోగక్షేమములం గనుంగొనఁ గఁ గ న్నుంతుం బ్రజాసంఘముం
దాగస్కారుల సత్యవర్తనుల వర్ణప్రక్రియం ద్రిప్పుదుం
బ్రాగల్భ్యంబును జూపుదాన నిది ముమ్మారు న్వచింతుం జుఁడీ
వాగాటోపము గాదు సత్య మనుచు న్వాక్రుచ్చిన న్సభ్యులున్. 94

ఉ. ఆనరపాలికామణికి హస్తయుగంబులు మౌళి నంటఁ గా
జానువు లుర్వి ముద్దుఁ గొన సాఁగిలి మొక్కి రనుక్రమంబు గా
నానత వైరివీరమకుటాంచితపాదసరోజయుగ్మ వై
యీనిఖిలక్ష్మమాతలము నేలెద వీ వని తెల్పుచాడ్పునన్. 95

క. ఆసంఘమువా రీగతి
బాసల నొనరించి రాజభక్తిఁ దెలుపుచుం
బో సాఁగి రొక్క రొక్క రె
మోసం బొసఁగకు మటంచు మ్రొక్కుచు దేవున్. 96

చ. తనపినతండ్రు లప్పుడినధర్మముచే శపథోక్తిపూర్వకం
దనము లొనర్ప రాజ్ఞి యుఁ బదంపడి ప్రత్యభివందనక్రియా
వినమితశీర్ష యగుచు మది బెగ్గిలి మైఁ బులక ల్వహించె నం
దనములు వందనీయు లిడినం జలియింపక యుండ శక్య మే. 97

శ్రీ విక్టోరియారాజి.   రాజ్యప్రాప్త్యుత్సవమునాటి యుదయము.   91.

ఉ. ఆజననంబు గా ననుపమాత్మసద్గుణరాజిసంపద౯
రాజముఖీలలామ మయి రాజిలుచు న్నరరాజ్యసంపద౯
రాజలలామ మై యిపుడు రాజిలి సర్వకళావిభూతిచేఁ
దేజము మించు తే వెలుఁగుతీరు నహించెను నిండుతేజుతో౯. 98

క. శ్రీపీఠ ముజ్జగించుచు
నాపినతండ్రులను గౌరవాదరభరముల్
దీపింప ముద్దుఁ గొని జన
నీపరిసరమునకు నేగె నిశ్చలమతి యై. 99

వ. ఇట్లాదినంబు నవీనరాజ్ఞీలాభ సంతుష్టజనం బై యపూర్వప్రక్రియం జరిగిన మఱునాఁడు సకలమాననమానస సంస్తూయమానం బైన రాజ్యప్రాప్త్యుత్సవంబు నరీనృత్యమానకిన్నరీ పరిపాటీ దూరీకరణపటునారీజనసమాక్రాంత చత్వరంబు ను చటులతరనటనపటుఘోటక ఖురపుటపటలీఘట్టిత కుట్టిమ పటపటాత్కారసముజ్జృంభిత ఘంటాపథంబు ను నుత్సవదిదృక్షాసమాయాత మనుజ హస్తతాళస్వానప్రతిస్వన దుత్తాలచంద్రశాలాశతంబు ను మహోరాజ్ఞీ సమాగమ సమయాసమగౌరవ ప్రద్యోతక శతఘ్నికా శత ఢాంకారనిర్ఘోషబధిరీకృత దిగంతానంతజంతుసంతానంబు ను వతికౌతుకితవితత జనవిస్తార్యమాణ జయజయారావ సమాక్రాంతనినదాంతరంబు ను సంజ్ఞామాత్రప్రకటీకృత పరస్పరాభిప్రాయవిశేషంబు న నిఖిలగేహోపాంత నిర్మితసాంద్రతర పతాకాసహస్ర విధూననసంభూతప్రభూత చటచటారావ సంపూరిత వ్యోమాంగణంబు ను నైప్రవర్తిల్లు చుండె. 100

క. అయ్యెడ భూతలరజముల్
వెయ్యాలులు నడచునట్టివీధి నయారే
చయ్యనఁ బై కెగయఁగ తే
నయ్యె న్నృపాలుసాంద్రమానవారోఘమునన్. 101

శా. ఉర్వీమండనలండనాఖ్యపురమం దుత్తుంగసౌధస్థలా
ఖర్వాగారవితర్దికాదు లరయం గా నిష్టకామ్యచ్ఛిలా
దార్వాదిప్రతిపత్తి లేక యతిచిత్రం బైనశిల్పక్రియా
నిర్వాహంబున మానవవ్రజముచే నిర్మించి రో నాఁ దగెన్. 102

మ. విలియంభూపతి యుర్విఁ బాయుట యు నవ్విక్టోరియాబాలకు
న్విలసద్రాజ్యరమాపదం బిడుట యు న్విఖ్యాత మౌనట్టు గాఁ
దెలియం జాటఁ గఁ జేసి యెల్ల యెడఁ దద్దేశోచితప్రక్రియం
గలయాచారము లాచరించిరి మహీకాంతప్రధానాదికుల్. 103

వ. తదనంతరంబున. 104

క. అట్టియెడన్ ధైర్యంబున
దొట్టినకన్నీరుఁ దొలఁగఁ ద్రోయుచు నెడఁదం
బట్టికొని తల్లి యుండెడు
పట్టునకున్ రాణి యేగెఁ బటువేగమునన్. 105

ఉ. ఏగి సరోజదీర్ఘ మగునీక్షణయుగ్మమునందు నశ్రువుల్
దోఁగుచుఁ జెక్కుటద్దములఁ దొట్టుచుఁ గ్రొందళు కిమ్ముడింపఁ గా
వేగతి నాగుదాన జవనీ మహిభార మచింతితంబు గాఁ
దీగపయిన్ మహాఫలముతీరున మోసెను జిన్నవాఁడనన్. 106

ఉ. అమ్మగువం గనుంగొని తదంబ వచించు దురాపరాజ్యభో
గమ్ము లభింప మోదమును గాంచెడుపట్ల దురంతతాపముల్
గ్రమ్మినపోల్కి నిప్పగిదిఁ గన్నుల నశ్రుజలంబు నించె దే
మమ్మ యధైర్య మిట్లు తగు నమ్మ శుభంబగునమ్మ నావుఁడున్.

సీ. ఘోరరాజ్యపీఠమం దుపవిశింపఁ గ నేమి
భుజపీఠి మేదినిఁ బూన వలయు
నిష్టభోజనములఁ దుష్టిఁ బొందఁ గ నేమి
జనులయాఁకలి వెట్టుకొనఁ గ వలయు
భృత్యోపచారాదికృత్య మొందఁ గ నేమి
పెఱవారికృత్యము ల్నెఱప వలయు
భూరిభోగంబులఁ బొల్పొందఁ గా నేమి
పరులయిక్కట్లకు వగుప వలయు

గీ. నితరమానవు లెంచ నాత్మైకదేహు
లఖిలలోకైకవిగ్రహు లవనిపతులు
కానభూపాలనం బతికష్టరక్ష్య
మిదిసుఖం బని యెంచుట యెఱుక లేమి. 108

గీ. రెండుకన్నులు మోడ్చుచు నిండునిద్రఁ
జెంద వలవదు బహుకార్యచింతనమునఁ
గడుపు నిండారునంతటికుడుపు సోరదు
రాజ్యసంపద యన సుఖభోజ్య మగునె. 109

విల్లింగ్టనుమంత్రి. మరణదండనను రాజ్ఞికినివేదించుట. 95.

శా. విల్లింగ్టన్సమభిఖ్యమంత్రివరుఁ డవ్విక్టోరియారాజ్యసం
పల్లాభం బొనఁ గూడునంతకు సమీపం బైనకాలంబునం
దెల్లం బౌనపరాధ మొక్కఁ భటుఁ డర్థిం జేయఁ దచ్ఛీర్షమున్
డొల్లం జేయు లిఖించి శాసనము విక్టోర్యాగ్రమం దుంచినన్. 115

క. తనకరసరసిజమున శా
సనము మహారాజ్ఞి బూని చదువుచుఁ గరుణం
గనుఁగొనల జలము చిప్పిలఁ
గనుఁగొని ప్రెగ్గడను గళితగళకలరవ యై. 116

సీ. ఈకార్య ముడుపుట కెద్ది యేని యు నౌక్క
తంత్రంబుఁ గాన వే మంత్రివర్య
కాన రా దీతఁడు సేనను విడి మూఁడు
దడవలు వోయెను ధర్మరాజ్ఞి
మరలం గఁదలపోసి మంచిచర్య యొకండు
చక్కఁగాఁ జెప్పు వే సచివముఖ్య
సైనికత్వం బెల్లుజరపిన నోదేవి
సద్వ్రతజ్ఞుం డని సాక్షు లంద్రు
గీ. అనిన వందన మనుచుశాసనమునందు
సైచితి మటంచు లిఖియించి సంతకంబుఁ
జేసి సచివుని కిచ్చె నాచిన్నరాణి
వయసునకు మీఱెఁ దద్గుణవైభవంబు. 117

మ. అలనాఁ డోడ నుదారదారుపతనవ్యాపత్తి సౌందర్సు ని
శ్చలుఁడై మాన్పుట నెంచి వానిఁ దనయాస్థానంబునం దెచ్చి సం
కలితోద్యోగునిఁ జేసి పిల్లతరముం గాపాడుచుండె న్మహిం
గల రే యింతకృతజ్ఞు లంచు నటఁ బెక్కండ్రాత్మలన్ మెచ్చఁగన్.

అ. ఎల్లవారు నా మెయేల్బడిలోపలఁ
దల్లిచెంత నున్న పిల్లలక్రియఁ
బవలు రేయి మోదభరితులై రక్లోటఁ
బ్రజలనంగ వారు బరఁగి రేమొ. 119

క. నెమ్మి చివు రెత్తు చుండఁగ
నమ్మగువలమిన్న కప్పు డాల్బర్టు తగం
గమ్మవిలుకానియానతిఁ
గమ్మ యిటుల వ్రాసి పంపె గౌరవరీతిన్. 120

ఉ. ఓహృదయప్రియా! సముచితోచ్ఛ్రయముం గరుణించెనీకునీ
సాహసధైర్యముఖ్యగుణ సంపదకై ముద మంది యీశ్వరుం
డీహితసిద్ధి కెంతయును హెచ్చినవేడ్క నొకింత వ్రాయఁ గా
నీహ జనించె దీనికయి యించుక కాలము వెచ్చపెట్టుమా. 121

ఉ. యూరపుఖండమందలిస ముచ్ఛ్రితదేశపురాణి వౌట ని
ద్ధారుణిలక్షకోటిజనతాసుఖ మెల్లభవత్కరంబునం
జేరెను గాన దానిఁ బరిశీలనఁ జేసెడునట్టిశక్తి యున్
ధీరత యు న్నిరంతరము దేవుఁడు నీకు నొసంగుఁ గావుతన్. 122

చ. అస మసమంబు గాఁ బ్రజల నాదృతి మీఱఁగ దీర్ఘకాలముం
బస దనరార సౌఖ్యపరిపాలన మీ వొనరింప వారు వి
శ్వసనము రాజభక్తి యును బ్రత్యుపకారముఁ గాఁ గఁ జూప నిం
పెసఁగఁగ నుండు నంచు మది నిచ్చ వహించుచు నుంటి నెంతయున్.

ఆ. బానునగరి నుంద్రు మేనమామతనూజు
లని తలంచు చుందు మప్పు డప్పు
డుల్లమందు నిడుము తొల్లింటిప్రణయంబు
ననుచుఁ గోరి యుంటి నర్వ మగుట. 124

ఉ. నీపయి నిల్చె మామదులు నిశ్చయ మింకను నెక్కు వ్రాయుచు
న్నీపని కంతరాయ మిడ నేరను గానఁ గలంబు నింతతో
నాపెద నిట్లు సేవకుఁడు నాప్తవిధేయుఁడు నాలుబట్టటం
చాపినరాణికిం బనిచె నంపినయాప్రియలేఖఁ జూచుచున్. 125

చ. పలుమఱుఁ గంట నద్దు నగు బాష్పము లుప్పతిలం గ నొత్తుఁబెన్
పులకలు గ్రమ్మ మేనిపయిఁ బుట్టముఁ జేర్చును జెంత నెవ్వరేఁ
గల రని దిక్కు లారయును గద్గదవాక్కుల దేవు వేఁడు ని
శ్చలమతి నయ్యెడం గుసుమసాయకుఁడు న్వడివేసె మీసముల్.

ఆ. అప్పు డపుడు పరిణయంబునకై మేన
మామ కమ్మ వ్రాయ నామె యెంచి
పంచవింశవర్ష పర్యంతమును నల
దనుచు మారుకమ్మ ననుచు నుండె. 127

క. పదిలముగ రాజ్య మేలెడు
సదనున సాంఘికసదస్యు లారాణికి ము
ప్పదియొనిమిదిలక్షలయేఁ
బదివేల రొక్క మిడిరి ప్రతివర్షంబున్. 128

ఉ. ఎట్టిది గైన మంత్రి యొకయించుక చీటినిఁ దెచ్చి ముందటం
బెట్టినఁ జక్కఁ గాఁ జదివి మేలు గ నాయ మటంచుఁ జిత్తముం
బట్టిన వ్రాలు నించు నొకపాటిది గా మదిఁ దోఁచె నేనియుం
బుట్టను బెట్టఁ గాని మఱి ముట్టదు హేతుసహస్రకల్పనన్. 129

వ. ఇట్లు జరుగుచుండ నొక్కనాఁడు. 130

చ. సచివుఁడు రాజకార్యహితశాసన మొక్కటి వ్రాసి తెచ్చి యం
దుచితమహోరరీకృతికి యుక్తులు సెప్పఁ గ రాణి యి ట్లనుం
బ్రచురపరీక్ష సేయుచు విపక్షసపక్షము లెన్ని చూచున
ట్టిచదురు లభ్యసించితిని డెంద మభీష్టపరంబు గాదు గా. 131

ఉ. అంతటఁ బోక యాతఁ డను ప్రౌఢిమ మీఱఁ గ నొక్కి చెప్పుచున్
సంతక మిం దవశ్యమును సల్పనిచోఁ జెడు నన్న రాజ్ఞి యుం
బంతము వట్టి చూచి యవిమర్శసహంబు నిరాకరించుట
త్యంత మవశ్యకృత్య మని యయ్యది త్రోసెను వ్రాలు నించకే. 132

క. ఈరాణి సచివతకు దళ
భూరమణామాత్యత యను బోలదు కష్టం
బోరా యనుకొను నఁట మె
ల్పౌరన్ సమభిఖ్యమంత్రి పుంగవుఁ డంతన్. 133

సీ. ఆదేవి మేల్కాంచి యర్ధరాత్రంబున
రాచకర్జములసారంబు నెంచు
నెంచి ప్రెగ్గడలచే నిదమిత్థ మనిపించి
యది యాచరించుట కాజ్ఞ సేయుఁ
జేసిన యాత్తీయశాసనం బన్యధా
భావ మందక యుండఁ బారఁ జూచుఁ
జూచి యించుక భేదసూచనఁ గల్గినఁ
గ్రమ్మర నొడ్డోలగమునఁ దెచ్చుఁ

గీ. దెచ్చి గుణదోషముల నెల్లఁ దీర్చు సేసి
కడఁగి యవ్యాహతక్రియ నడపుచుండు
నౌర యింతటిచాతుర్యమభ్యసింప
నెవ్వరికిఁ గల్గునని జను లెంచు చుండ. 134

ఉ. పుట్టి యె యభ్యసించె నొకొ పుట్టక నేర్చె నొ రాజ్యతంత్రముల్
దిట్టరి యైనిరాకులతఁ దీర్చుచు నుండె నయారె యంచుఁబల్
మట్టుగ నేలుచుం జిరము మాన్యతఁ గాంచినచక్రవర్తులుం
గుట్టు చెడంగ డీల్పడఁగఁ గోమలి యేలుచునుండె నేర్పునన్. 135

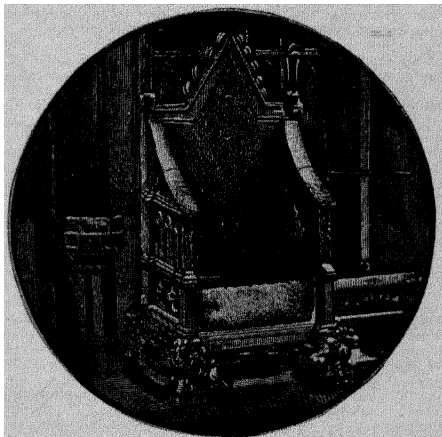
చ. తమతొలిభూమినాయకులు దాల్చినయట్టికిరీట మాత్తభా
ర మగుటఁ జక్కఁగా నది యె క్రమ్మర దిద్దుచు నుంటచేత నా
యమకుఁ బ్రభుత్వ మబ్బినను నాతతపట్టనిబంధ మొక్కవ
గ్నము కడముట్టునంతకును పాఁగక యుండెను దైవచోదనన్. 136

క. పదియొనిమిదిశతములము
ప్పదియొనిమిది యైనయేట వరలెడుజూని
ర్పదియొనిమిదవదినంబున
సదమలరాజ్యాభిషేకసంస్కృతి యయ్యెన్. 137

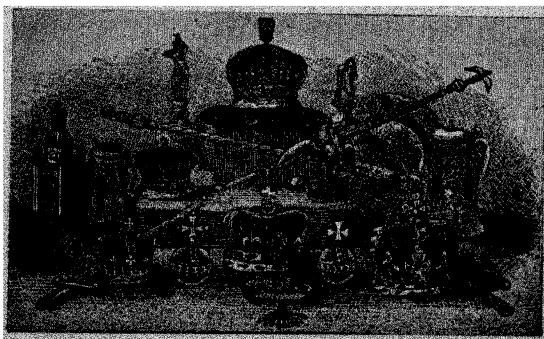
క. ఆనాఁట నేమి చెప్పుదు
నానాటం గల్గుమానవౌఘంబు నిజ
స్థానముల కెల్ల బీగము
లానె మహోత్సవదిదృక్షన్ నరిగాడువేడ్కన్. 138

సీ. ప్రాసాదవలభికాప్రాంతసంస్థాపిత
కలశంబులను లతల్ కెలయు చుంట
నత్తరుపన్నీరు లగరుగంధంబులు
రొంపి యై తావులు నింపు చుంట
నాకాలమునఁ గల్గునలరుల జివురులఁ
బౌరదేహము లెల్లఁ బ్రబ్బి యుంట
నననుభూతచరంబు లగుభూరిఫలములు
విపణివీథులయందు వెలయు చుంట

గీ. డారుశేపంబు జేసి యుద్యాన మెల్ల
వలస వచ్చిన దౌశౌ యుత్సవంబుఁ జూడ
నపుడు వనలక్ష్మి వీటికి ననఁగ నొప్పెఁ
దక్కువారలు వచ్చుట లెక్క యేల. 139

రాణిగారి సింహాసనపుకుర్చి. 101.

కిరీటాభరణములు. 101.

ఉ. పువ్వులబంతు లాడుచునుఁ బొల్పుగఁ బాడెడువార లొక్కెడం
గ్రొవ్వెద లాడ నాట్యములు గుల్కుచుఁ జేసెడువార లొక్కచో
నవ్వుమొగంబులం బ్రియజనంబులఁ బల్కెడువార లొక్కట
న్నివ్వటిలంగ నప్పుర మనీదృశవాచ్యతఁ బొల్చె నత్తఱిన్. 140

మ. ప్రజ లెల్లం బటుపత్త్రిచక్రములు మారాజ్ఞీశిరోరత్నముల్
విజయాఖ్యాతు లొసంగి యేలుత సదావిశ్వేశుఁ డంచుం జల
ధ్వజచేలాంచలఘాతరేణుచయవిస్పష్టాక్షరంబుల్ దగ
న్నిజగేహాంతికమందు రథ్యకడలన్ నిల్పించి రుత్కంఠచేన్ 141

చ. కిరణము లేటవాలు పడి గేహములం గిటికీలత్రోవలన్
ధరణికి సోఁకి ముగ్గుల విగంబును జూప దినాధినాథుఁ డం
బరశిఖరంబుపైకి నెగఁబ్రాఁకుటకుద్యతుఁ డైనవేళ నా
గరపరిచారకుండు పదిగంటలు వేసెను ఖంగుఖంగునన్. 142

క. వృక్షముల స్వీయమానస
దృక్షము లగునీడలందు దెఱువరు లెలమిన్
విక్షోభ ముడుపఁ గోరి క్ష
ణక్షణమున్ నిలచి యల్లనం జనువేళన్. 143

గీ. అమ్మహోత్సవ మితరలోకమ్ములకును
దెలియఁ జేయుద మనునట్టితలఁపున నన
వింశతిశతఘ్నికలు దెసల్ ప్రేలు నాదు
లొప్పఁగ నగాదులను జేసె నొక్కమొగిని. 144

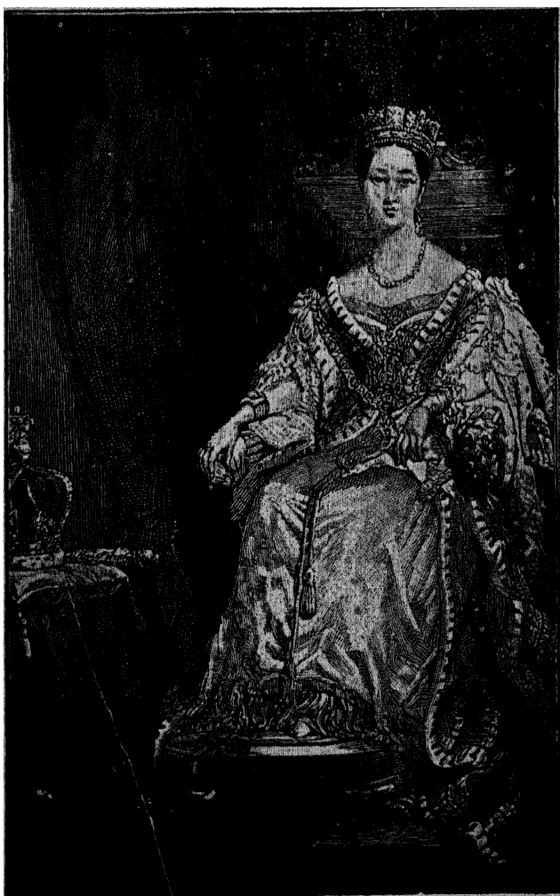
ఉ. రాజలలామ యై యెసఁగురాణి శిరంబునఁ దాల్చ నేగును
త్తేజితరత్నపుంజపరిదీపిత మామకుటంబుఁ గావునం
దేజము దప్పు సూర్యుఁ డని దిద్ది కొలంకొ ప్రతీసీర మింట నా
రాజగృహాంగణంబుకడ రాజపతాక నమర్చి రయ్యెడన్. 145

వ. ఇట్లు. 146

మ. మహురుద్ధ్యాతము లైనలక్షణములం బోలం గవీక్షించుచుం
గృహరాజంబయి రాజగేహమగుబక్కింఘామ్ముఁ దా వెల్వడె
న్మహిపాలాగ్రణి రాణి యంచుఁదమలోనన్ మానవుల్ బల్కుచున్
బహుళీభూతము గాఁగ మూఁగి రఁట సామంతాదిదీనాంతమున్.

ఉ. పొచ్చెము లేనిమేనఁ దగుభూషణవస్త్రము లొప్ప రాణిరా
లచ్చి నవావతార మొ యిలాసతి యో యన రాచత్రోవకుం
దచ్చిగురాలు గల్గి మహినాథునకుం దగినట్టితేరిపై
వచ్చె ననేకరాజపరివారితపార్శ్వ యుగాగ్రపృష్ఠయై 148

సీ. దర్శనీయుల నింపు దైవార నీక్షించె
దీర్ఘదీర్ఘంబగు దృష్టిచేత
మానార్హు లగువారి మన్నించి పల్కెను
దీర్ఘదీర్ఘంబగు దృష్టిచేత
నభివాదములకుఁ బ్రత్యభివాద మొనరించె
దీర్ఘదీర్ఘంబగు దృష్టిచేతఁ
బుడమి కేఁడు లొసంగునుడుగరల్ జేకొనె
దీర్ఘదీర్ఘంబగు దృష్టిచేత

విక్టోరియారాజ్ఞి. పట్టాభిషేకసమయము. 102.

రాణి ప్రొటెస్టెంటుమతమునిలుపుటకై ప్రమాణముచేయుట. 103.

గీ. నందతికి నన్ని వేపుల నమరు చుండఁ
జూచు నైపుణ్య మద్దేవిసామ్ము గాఁగ
ధాత్రిఁ గలమానవుల నొక త్రాఁటిమీఁద
నడపు నే యని సంశయపడఁగ నేల. 149

మ. ఉరుహేమాపరిజృంభమాణ మగుచున్ యుగ్యాష్టకంబుద్ధతిం
బరవం జూడఁగ నంతవాగెల బిగం బట్టం దగన్ వెస్టుమిన్
స్ఫురనా నొప్పెడుదేశశంబు విజయస్వానంబు లొప్పార భా
సురతం జెందెను తేరు పౌఁసలు విశల్ వోద్యంబు గాఁ జల్లఁగాన్.

క. జయ జయ యనుపటునిస్వన
మయ మైశబ్దాంతరంబు మార్పడె రాజా
లయము నొ్మదలు గ దేవా
లయము దనుక భూరిమనుజలక్షలు గ్రమ్మెన్. 151

శా. సౌధాగ్రంబుల నున్న వారలకు పేక్షామోద మొప్పార రా
డ్వీధిన్ రక్తసితాసితాదిపటసంవీతాత్మ లెంతేని సం
బాధంబొప్పఁగ నేగుచోఁ గనఁదగెం బట్టాభిషేకోత్సవ
ప్రాధాన్యంబు గఁ జిత్రకంబళములం గ్రమ్మించి నట్లప్పురిన్. 152

క. ఆగుడికిఁ గౌతుకమ్మున
నేగి మహోత్సవముఁ జూడ నిచ్చ గలజనుం
డాగమనపత్త్రిమునకై
యీఁగ వలసె రౌప్యముద్రలిన్నూ టెలమిన్. 153

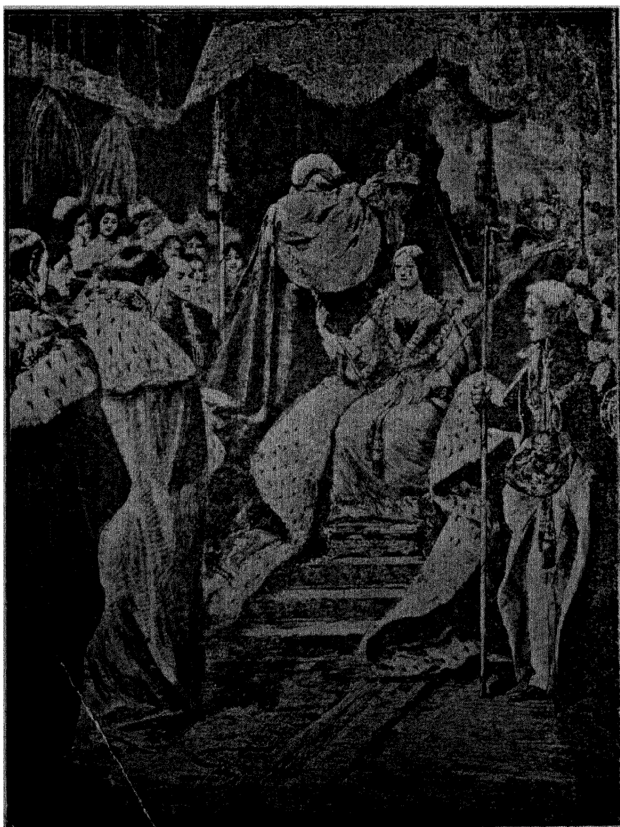
గీ. అందు డిగి దేవి దేవతావందనంబు
లాచరించుచు నతనిభృతాత్మ యాచు
మున్న భృత్యులు రచియించి యున్న మేలి
విష్టరవరంబునం దుపవిష్ట యయ్యె. 154

ఉ. కార్యవిధానవేది యతిగౌరవభాజన మైనతత్కులా
చార్యవరుండు సేయం దగుసద్విధు లెల్లనుం జేసి యయ్యెడన్
సూర్యమరీచులం దెగడుచొక్కపురత్నశతంబులం బ్రభా
ధుర్యతగల్గుమాళిం బలుతోరము గా నిడె రాణియాదలన్. 155

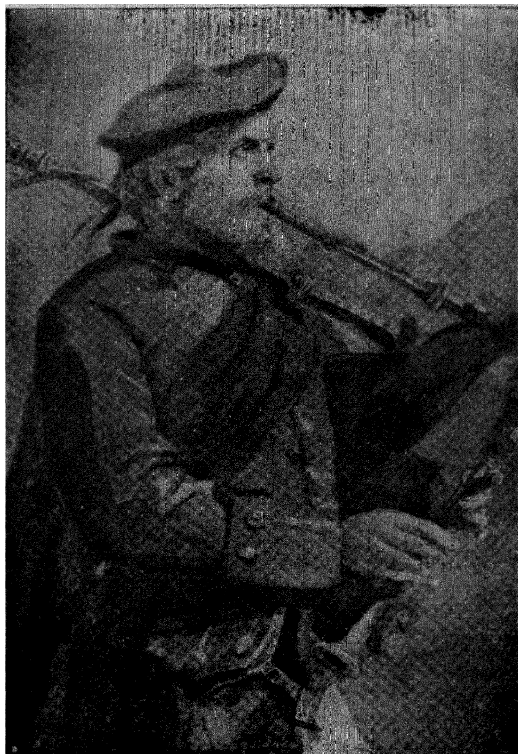
క. పదునొకలక్షలపై ము
ప్పదివే లౌప్యములవెలను బడసె రతనముల్
పదునాలుగువందలు న
ర్వదిమూండుం గల్గు నందు వజ్రము లెన్నన్. 156

ఉ. ఆమకుటప్రభల్ గలిసి యక్షులకు న్మిరుమిట్లు గ్రమ్మం గా
నామెను జూడం గా వెరచి యందలిమానవు లెల్ల నంతలో
నే మొ సుధాప్త మాగుడికి నెన్నంగ రానియనేకవర్ణముల్
బ్రామినరీతి దోంచె నని భ్రాంతమనస్కతం గాంచి రయ్యెడన్.

సీ. ఈమెకుం దగుమాళి యీమె మాళికిం దగు
నను చు నానందంబు నందువారు
అలయలగ్జాండ్రినా యగు నో వే ఱొకతె యొ
యనుచు సందియమున నరయువారు

రాజ్ఞి శిరముపై ప్రధానమతాచార్యుడు కిరీటము నుంచుట.   104.

రాణింబ్రోవుత దేశదేవుడు. 105.

దేహకాంతి కిరీటదీప్తియు నేకమై
వెలుఁగు చుండె నటంచుఁ దలఁచువారు
మెరిలాయిసాఖ్యకు మేలికాన్పు లభించె
ననుచు వేమరుఁ గొనియాడువారు

గీ. నింతసిరి యబ్బుటకుఁ గాదె యింతిచిన్ని
పాపియమప్ప డె సద్గుణభాసమాన
యయ్యె నని యెంచువారలు నైరి రాజ్ఞి
యాదలను మాళి ధరియించ నచటివారు. 158

ఉ. భూరికిరీటరత్నరుచిఁ బొల్పు వహించినయాస్య మొప్పఁగా
నారమణీలలామఁ గన నయ్యె మనోహరలీలఁ జెంగటం
దారక లుల్లసిల్లుహిమధామునితోఁ బరిదీప్యమాన మా
శారదరాత్రిపొల్పుఁ గొనఁ జాలి జనాక్షిచకోరపర్వమై. 159

శా. రాణిం బ్రోవుత దేవదేవుఁ డితిసాంద్రప్రేమ నంచుంజనుల్
శ్రేణుల్ దీరిచి నిల్చి పల్కు విజయాశీర్వాదనాదంబు లుం
బాణుల్ దట్టురవంబు లొక్కమొగి నభ్రం బంటఁగా లేచి యా
యేణీలోచన వచ్చి రాజశకటం బెక్కెన్ శుభశ్రీక యై 160

ఉ. బీదల కందుఁ గోరినయభీష్టములన్ సమకూర్చి యామె స
మ్మోద మెలర్పఁ బౌరజనముల్ గొనియాడుచు మాటిమాటికిన్
సాదరదృష్టిఁ గ్రొత్త లయి యారయుచుండఁగ రాజలక్ష్మిసం
భేదవిశేషవేద్యనిజవేశ్మముఁ జెందెను మందయానయై. 161

క. అనుగతసజ్జనముఖ్యుల
ననుపమసంప్రీతి ననిచి యంతిపురమునం
జని యాభూపతిరత్నము
జననిం గూడికొని మిగుల సంతస మందెన్. 162

ఉ. తంద్రులనాఁడు మున్ను తనతాతతరంబున నెల్లవారు నె
ట్లుండ్రిపు డంతకన్న సుఖయుక్తులఁ గా నొనరించె రాణి యొ
వ్వండ్రు ను జౌర్యవృత్తిపయి వాంఛ వహింపరు దుష్ప్రవర్తనల్
గాండ్రతనంబుఁ జేకొనరు కల్లలనం గల లయ్యె నయ్యెడన్. 163

చ. మతినుతులైనయష్టగలమంత్రులు శాసన మొందు దెచ్చిస
మ్మతి యొనరింపఁ గోరుచు సమాజమునం దిడ నయ్యెడం జన
ప్రతినిధిసంఘువాదులు నిరాకరణం బొనరింప వారలున్
వెతపడి యొక్క రొక్కరుగ వీడఁ దొలంగిరి మంత్రిభావముల్.

ఆ. మేటిమంత్రి యైనమేల్బోరను ప్రధాన
పదము విడువ నెదుటిపక్షమందు
ముఖ్యనాథుఁ డౌచు మొనయుసర్ రాబర్టు
పీలుదొరకు నిడిరి ప్రెగడతనము. 165

ఉ. పారలమెంటులోన స్థితిపాలనకర్తలు వృద్ధికారు లం
చారయ రెండుపక్షముల నై తొలిరీతులు ద్రిప్పఁ గూడ దన్
కారణవాదులుం దగినకాలమునం దగుమార్పు లొప్ప న
న్వారలు నొండొరుల్ బెరసి వాదము సేతురు రాచకర్జముల్.

క. అందు జనప్రతినిధిసభ
యం దధికము గాఁగ సంఖ్య నందనివారల్
పొందుదు రమాత్యపదమును
గ్రందు గ నుభయులకు వాదు గల్గుచు నుండున్. 167

క. అ ట్టయ్యు దేశసౌఖ్యము
గట్టిగఁ జేయఁ గఁ దలంపు గలవా రగుచున్
నెట్టుకొని వాద మాడెదు
పట్టున నేకీభవింత్రు పలుమరు వారల్. 168

క. ఈరీతి గ నధికారము
జేరినపక్షంబువారిచెలువలు తఱుచై
గౌరవమునకై రాట్పురి
వారంబునఁ జేరు చుంద్రు వాడుకకలిమిన్. 169

సీ. తద్గతినుండఁబ్రధానప్రధానత్వ
శాలిసర్ రాబర్టుపీలభిఖ్యుఁ
డప్పురివారంబు డప్పించి నూతన
పరివార మేర్పరుపం గ వలయు
నని యట్టికాంతల నవల ద్రోయుతలంపుఁ
గల్గి శ్రీరాజ్ఞికిఁ గమ్మ వ్రాసె
నందుల కద్దేవి యంగీకరింపమి
వా దామెతో మంత్రివరులు జేసి

ఆ. వితథయత్నులైరి వీరి త్రిప్పులఁ బడ
నంతఁ జేల యూనె యధికధిషణ
ధిషణతుల్య యైనదేవి యనన్యసా
మాన్యగుణసమృద్ధిమాన్య గాదె. 170

వ. ఇత్తెఱంగునం బ్రవర్తించిన వృత్తాంతంబుం దనపురాతనసచివముఖ్యుం
డగుమెల్బోర్నుప్రభువున కామహారాజ్ఞీమణి యిట్లని లేఖపత్త్రంబు
లిఖించి పుచ్చె. 171

చ. మతి చెడి వేగపాటున శమంబును దూరముఁ జేసి యిట్లు వ్రా
సితి నని యెంచఁగా వలదు చెన్నుగ మామకమంత్రులెల్ల నా
హితపరివారముం దొలఁగ నెంచి రొకప్పుడు నాదుసేవక
ప్రతతినిఁ ద్రోయ నెంతు రని భావమునం బొడకట్టు చుండెడిన్.

క. సైరంధ్రు లాదిగాఁ గల
వారిం దొలఁగింప నెంత్రు బాలిక వలెన
న్నీరీతిగ నాడింపం
గోరిక యుదయించె నేమొకో వీరలకున్. 173

ఆ. వీరిమదికి నింతవీఱిడి ననుచును
దోఁచు చుండె నేమొ తోఁచుఁ గాక
యేను వీరి కిప్పు డింగ్లండురాణి నన్
మాట నెఱుకపరతు నాటి యుండ. 174

ఆల్బర్టు ప్రభువును వరించిన విక్టోరియారాజ్ఞి. 109.

మ. అనుచుం జీటి లిఖించి పుచ్చి మదిలో నదేవి చింతించు ని
ట్లని దుర్భావ్యము లైనయట్టిగురుకార్యంబుల్ తటస్థించుచో
ననురూపంబుగఁ జింత సేయుచు నుపాయం బిచ్చు సామర్థ్యముం
జనువుం గల్గినయొక్క మానిసి యవశ్యం బుండ నాఁజెంగటన్. 175

ఉ. బుద్ధిబలంబు గల్గి యధిపుం గుఱి సేయక స్వామికార్యసం
సిద్ధి దలంపఁ బోక చెడఁ జేతురు కొందఱు కొంద ఱీశసం
పద్ధితకారు లయ్యు మతిమంతులు గామిఁ గ్రియావిధానపుం
బద్ధతిఁ దప్పఁ ద్రొక్కుచు విపద్దశ ముంతురు భూమిపాలకున్. 176

చ. ఉభయవిధంబు లేక తన కొవ్వనివాఁడు ను గాక ప్రాణస
న్నిభుఁడయి రాచకార్యములు నిశ్చలయోగమునన్ రచించుచున్
విభునిసమృద్ధి యే తనదువృద్ధి యటంచుఁ దలంచునట్టివాఁ
డభిమతకార్యసిద్ధులకు నాకర మౌఁ గద ఱేని కెన్నఁగన్. 177

ఉ. ఇన్నిగుణంబుల న్మిగుల నెన్నికఁ గాంచి యు ఱేనిచెంగటం
బన్నినభీతిఁ గార్యములపట్టున నొక్కి వచింపఁ జాలమిం
బన్నము గల్గఁ జింతిలకుఁ బొల్పడు చుందురు కొంద ఱక్కటా
తిన్ననికార్య మింతటికిఁ దెచ్చితి మంచును ఖిన్న చిత్తులై. 178

ఉ. కావునఁ బ్రాణబంధుఁడును గామితసిద్ధుల నెల్లఁ గూర్పఁ గా
దైవము మంత్రవేళలఁ బ్రధానుఁడు నాధి నడంచువెజ్జు మేల్
త్రోవల నెంచి చూపఁ గ గురుండు ను నిష్టసఖుండు నౌఁగదా
భావుకశీలయుక్తుఁ డగుభర్త యా కాంతల కెల్లభంగులన్. 179

గీ. అట్టిపతి యెల్లవిధముల కాఢ్యుఁ డౌటఁ
గోరఁదగియుండె నాకు నిక్కువ మటన్న
తలఁపు జనియించి రాజ్ఞికిఁ దద్వివాహ
యత్నమాంద్యము నొక్కింత యవల ద్రోసె. 180

మ. తలపుం దెల్పి యుఁ దెల్పనట్టిగతి న త్తన్వంగి తాఁజిన్నమా
తులు పేరన్ లిఖియించుపత్త్రికలయందున్ వేడ్క నాల్బర్టుకౌ
శలవిద్యాద్యభివృద్ధి సేమమును బ్రస్తావించుచున్ మంత్రివ
ర్యులతోఁ గల్గినతొట్రుపాటున సహాయోత్కంఠ యున్ వ్రాసినన్.

క. తగుసమయం బిది యనుచున్
మగుడం దనయగ్రజునికుమారుల లండన్
నగరీమణికిం బుచ్చెన్
మగువలతలమిన్న మేనమామయునంతన్. 182

గీ. అదియుఁ దొమ్మిది మూఁడు నెన్మిది యు నొకటి
యేటఁ బదియవనెల నంత నాఁట జరిగెఁ
దొలుత వచ్చినకంటె నేఁ డలకుమారు
యౌవనము వత్సరత్రయ మధిక మయ్యె. 183

సీ. మరునితూణంబుల మాడ్కి నంగము లెల్ల
మిక్కిలి మెఱుఁగుతోఁ బిక్కటిల్లెఁ
గఱకుటమ్ము లతండు మెఱుఁగు వెట్టెడుసాన
గతి భుజాంతర మతివితత మయ్యెఁ

రాణిగారిభర్త ఆల్బర్టు ప్రభువు. 110.

22 ఏండ్ల యీడుగల విక్టోరియా రాణి. 111.

జెక్కులచెంగటఁ జిక్కనిమెఱుఁగెక్కి
గఱగఱమీసంబు కఱకు మీఱె
మోముదమ్మికి వింతగోము రెట్టించుచు
ఫాలతలంబు విశాల మయ్యెఁ

ఆ. గౌను సన్న మయ్యెఁ గన్గవ విరివి యయు
నోష్ఠ మెఱ్ఱ నయ్యె నొడలు తెలుపు
మనసు మెత్త నయ్యె ఘన మయ్యె శక్తి యుఁ
వొంటిమియతఁ డటంచుఁ దోఁచ దయ్యె. 184

ఆ. జన్మసిద్ధ మైనసౌందర్యమునకును
గనకగోళమునకు గంధము క్రియ
జవ్వనంబు మేలిసౌరు గల్గఁ గఁ జేసి
కలికిమిన్న కయ్యె నలపుమందు. 185

శా. ఆలావణ్యము వేఱ చెప్ప నిఁక నేలా ధీర యా రాణికిన్
వాలాయంబు గఁ బంచవింశ మగునబ్దం బే వివాహక్రియా
కాలం బంచు నొనర్చినట్టియలదీక్షం బారఁ గాఁ ద్రోలెఁ ద
ద్వేలాతీతవిలాసవీక్షణసముద్వల్లత్తానురాగోద్ధతుల్. 186

ఉ. ప్రాకటరూపయౌవనవి భాసురుఁ డై గుణశూన్యుఁ డైనఁ గిం
పాకఫలంబుఁ బోలె మదిఁ బట్టు నెయవ్వరుఁ డక్కుమారికిన్
లోకవిలోకనీయ మగురూపును జవ్వనమున్ లసద్గుణా
స్తోకత గల్గి యుంట మదిఁ జొచ్చె రసాలఫలంబుకైవడిన్. 187

క. సహావర్తనసహభాషణ
సహవాససహాశనాది చర్యలఁ జెలికి
న్మహురుజ్జృంభితరాగము
పిహితముగా కాత్మ బులుపు బెట్టె న్మిగులన్. 188

చ. పదియవతేదిదాఁక బలుపట్టును వీడక యుండె నామె యి
ర్వదియయిదేట నయ్యెద వివాహ మటన్న వ్రతంబు కాంతుఁడుం
బద మట నుంచు టాది గొని పల్చన యాచుఁ గ్రమక్రమంబునన్
మొదటికి వీడె నాల్గుదినముల్ గడవం బటుశక్తి నాపినన్. 189

ఉ. నిం డగుయవ్వనంబు గలనేర్పరు లొక్కఁడ నుందు రంటయా
ఖండలసంపదున్నతులఁ గ్రాలుదు రంట స్వతంత్రు లంట కన్
పండున దైనరూపు గలవా రఁట ధైర్యము కొల్ల నేతకుం
బండితుఁడైనమారుఁ డసమర్థుఁ డె దీక్షలు సాఁగ నిచ్చునే. 190

ఉ. ఉల్లము వెల్లడింతు నొకొ యూరక యుందు నొ యూర కుంటినా
యల్లరఁ జేయు చుండెఁ గుసుమాస్త్రుఁడు తెల్లముఁ జేతు నేనియుం
బెల్లుగ నెల్లవారు నను బేల యనం గమకింతు రంచుఁ బె
న్మల్లడిఁ గొన్నచిత్తమున మానిని కొండొక సంశయించుచున్.

చ. అయిదవనాఁట నాత్మహృదయంబును దెల్లముఁ జేసి యామనో
దయితునియంతరంగ మమితప్రమదాంబుధి నోలలాడఁ బై
పయిఁ బుటముబ్బఁ జేసెఁ గలభాషిణి యాశుభవార్త యప్పురిన్
రయమ్మున వ్యాప్త మయ్యె సలిలంబునఁ దైలకణంబుచాడ్పునన్.

గీ. అచటియాచార మఖిలజనాదృతంబు
వరుఁడు కన్నెను వరియించువరుసఁ గలుగ
దాని నయ్యెడ న్యత్యయ మూనఁ జేసె
రాణి కాతనిపైఁ గలరాగపటిమ. 193

గీ. బంధువుల కెల్ల నట్టిసంబంధ మధిక
హర్షదంబు ను పరునికిఁ దర్షదంబు
నగుటఁ దత్ప్రసూచకవ్యాహృతులను
బలికి రాతఁడు వారు ను బహువిధముగ. 194

క. శ్రీరాణియు బౌరబ్స్టా
క్మారునకుం దనదుపిన్నమాతులునకు గం
భీరమృదుమధురభాషల
గారవమున సంతసంపుకమ్మలు వ్రాసెన్. 195

వ. అది యె ట్లన్న నస్మత్ప్రియమిత్రుఁ డైనస్టాక్మారుగారికి నిఙ్గ్లండు
రాణి యగు నలగ్జాండ్రినా విక్టోరియా వందన పూర్వకంబు గాఁ జే
యు విజ్ఞాపన మే మన మన్మాతులసూనుం డగు నాల్బర్టునామకసుం
దరుండు నైజగుణంబుల మదీయమానసంబుం గట్టి స్వాయత్తంబు జేసి
కొనియె. నీశుభదినారంభంబున మాయిర్వురికి నన్యోన్య రాగదోృత
కంబుల గు దృఢనిశ్చయంబు లయ్యె. నాతండు న న్నమందానంద
వార్ధి నోల లాడించు నని గాఢం బగు నమ్మకం బొదవె నప్పగిది
నాతనిం బ్రమదామృతప్రవాహంబున నీదించుట కించుక యు శక్తివం
చనఁ జేయుదానం గాను దీనికై మీచిత్తంబున సందేహంబు నొంద
వలదు. 196

ఉ. విన్నప మాచరించెదను వేడుకతోఁ బినమామ కిట్లు మీ
చిన్నికొమారుపై మనసుఁ జేర్చితి నేఁ డుదయంపువేళ నా
కున్న యభీష్ట మాతనికి సూచనఁ జేసితి నాతఁడు న్ననున్
మన్ననఁ జేసి మోదభరమగ్నమనస్కు నొనర్చె నియ్యెడన్. 197

చ. గుణపరిపూర్ణుఁ డౌట మదిఁ గోరిక యాతనిపైనిఁ గల్గె గా
గణుతి యొనర్పఁ గానలవి గానిసుఖంబుల నందఁ గల్గు నే
నణుతర మైన సందియము నందను నాదగుభాగ్య మెంత గాఁ
బ్రణుతి యొనర్చుదాన మదిఁ బట్టిక యుండెఁ బ్రమోద మెంత యున్

ఉ. ఆగుణధుర్యుపైని దృఢ మౌచు మదాత్మను విస్తరిల్లునా
రాగము మాటలం దెలుప రా దిఁక లోకమునందుఁ గల్గు స
ద్భోగము లెల్ల నావశముఁ బొందె నటంచుఁ దలంతు వాని కిం
పౌగతి సంచరింతు నని హర్షముతోడఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసెదన్. 199

శా. నాకుం దొల్లిఁటికొంతకాల మది స్వప్నప్రాయ మైతోఁచె సు
శ్లోకుం డాతఁడు నాకు నబ్బె నని యిచ్చో మానసం బెంత యుం
గా కుండెన్ స్వవశంబు మోదమున నిక్కం బెద్ది యున్ వ్రాయఁగా
లే కుంటిన్ వెడఁగింతి యంచు నను గేలిం బెట్టఁ గాఁ బోకుఁడీ. 200

గీ. ఇట్టిశుభలేఖ వాక్యము లెంచి చూడ
రాణి కాల్బర్టుపైఁ గలరాగపటిమ.
యడుగక యు నుడుగక యు వ్యాఖ్యాత మయ్యె
నడఁగి యుండు నె పుడమి రాగాంకురంబు. 201

క. హృదయాలవాలమందు
న్మొదలం గప్పఁబడి యుబ్బి మొలకయి బయ లై
పొదలుచు సాఁగం దొడఁగె
న్మదవతియనురాగవల్లి నాఁట న్నాఁటన్. 202

క. తనకు హితుం డగుస్టాక్మా
రునకున్ లిఖియించె నవ్వరుండును నా కీ
దినముఖమున విక్టోర్యా
వనితారత్నంబు తనదువలపుం దెలిపెన్. 203

ఉ. చూపె ననుగ్రహంబు వరసుందరి నాపయి నేఁటి కిందదు
ద్దీపితభూరిరాగమునఁ దేరితి నంచును సంభ్రమంబుచే
నీపని యిట్టు లయ్యె నని యించుక యైనను నమ్మి యుండఁగా
నోపక యుంటిభీతి యొకో యుత్సుకభావమొ కల్గె నామదిన్ 204

క. చిత్తము సంభ్రమమున స్వా
యత్తము గా కుండె సమ్మదావేశం బే
నిత్తటి వ్రాయఁగ లే నని
తత్తరపడి సంగ్రహముగఁ దా లిఖియించెన్ 205

శా. అన్యోన్యోపనిబద్ధరక్తమతు లై యక్కాంత యక్కాంతుఁడున్
ధన్యాకారుల మైత్రి మంచుఁ దలఁపం దత్పాణియోగంబు రా
జన్యప్రక్రియఁ బార్లమెంటున సభాస్తారోరరీకారస
మ్మాన్యత్వంబును బొందఁ గొండొకవిలంబం బొందె న ట్లుండఁ గన్

మ. దరియం జేరఁగ రానివారగుచు నుత్కంఠల్ జెలంగం బర
స్పరసంవీక్షణభాషణమ్ము లాదవఁ సంకల్పముల్ స్వాత్మలం
జోర లోలోన నడంచు చాయువవరుల్ జో క్రైరి వేర్వేఱఁ బం
జరబద్ధం బగుకీరయుగ్మమునకుఁ సంభూతకామంబులఁ. 207

చ. ఒకపనిఁ జేయ సాఁగి మఱి యొం డొనరించెద రొండుపల్కు నా
లుకను వచింపఁ గాఁ దలఁచి లోలత నొందు విచింతు రట్టులై
యొక రొకరిఁ వీక్షించుటకు నొల్లక యుండిరి స్వానుభూతి చేఁ
బ్రకటము గాఁగ వారలు పరస్పరచేష్ట లెఱింగి యుంటచేఁ.

క. జనవరి నెలలోన సభా
జనభాజనతావిశిష్ట సద్గుణులు సభా
జనవరులు కూడునంతకు
దినములువారలకు దీర్ఘదీర్ఘము లయ్యెఁ. 209

సీ. ఆరామమును జొచ్చియారామ నెద మెచ్చి
నిశ్చేష్టితాంగుఁడై నిలచి యుండు
వయ్యాళికేతెంచి యొయ్యారియూ పెంచి
పాదంబు ముందటఁ బడక నిలచు
గోష్ఠి సల్పుచు మధురోష్ఠి లో నిల్పుచు
నుక్తులు దోఁచమి నూర కుండు
బంతి మీటఁ గడంగి యింతిపై మది బొంగి
యంత చే సాఁగమి నాగు నతఁడు

గీ. చెంగటిఫలంబుమీఁదికిఁ జెంగలించు
గృహ్యకము దృఢరజ్జుసంకృష్టిచేత
వాసయష్టినిఁ జెందెడువరుస నతని
మానసము ధైర్యమునఁ జెందు మఱలఁ బ్రకృతి. 210

సీ. కలము చేఁ బూని దస్కతుఁ జేయ కంతలోఁ
గార్య మాలోచించు కరణి నుండు
మంత్రులమనవికి మారుత్తరం బీక
యంగీకరించినయట్టు లుండు
పుస్తకంబును జేతఁ బూని పఠించుచు
నర్థ మారయురీతి నాగి యుండు
సఖులతోఁ బల్కుచుఁ జయ్యన సద్యుక్తు
లూహించుపోలిక నూర కుండు

గీ. నిటుల వేఱు గ నున్నట్టిహృదయ మన్యు
లెఱుఁగ కుండఁ గ మాటుచు నిందువదన
చతురవృత్తినిఁ గాలంబుఁ జరుపు చుండె
మరుఁగు వెట్టఁ గ లే దయ్యె మనసిజునకు. 211

క. ఇరువదిమూఁడైననవం
బరుదినమున స్వాభిమతము మంత్రులసభలోఁ
సరసగతిఁ దెలుపుతలఁపునఁ
దరుణీమణి యంతనాసదస్థలి కేగెన్. 212

ఉ. నాయెద పైని యాదృశసునాయకరంజితమౌచు నుండె నో
నాయెద లోనఁ దాదృశసునాయకరంజిత మౌచు నుండె నం
చాయెలనాగ సిగ్గున నిరారపతన్ పచియించు చుండె నా
నాయువనర్యరూపున సమంచిత మౌపతకంబుఁ దాలిచెన్. 213

క. నాహృదయేశ్వరుఁ డితఁ డను
నూహను మనుజులకుఁ దెలుపు చుండె ననంగాఁ
దాహృదయంబునఁ దాలిచె
నాహితుచిత్రమున నొప్పునందపుతాళిన్. 214

గీ. ప్రథమయౌవనముననున్న భామ రాష్ట్రి
ముఖ్యులౌ మంత్రివర్యులమోసలకును
వచ్చి నిజపాణిపీడనవార్తఁ దెలుప
నెంతలజ్జవహించు నో యేల చెప్ప. 215

ఉ. తప్ప దవశ్యకార్య మని తద్దయుఁ గొంకుచు వచ్చె నేగతిం
జెప్పు నొ యంచు వేడుక నశీతిజనోత్తము లందు నుండి యా
యొప్పులకుప్పపై నయన ముంచి కనుంగొని రట్టియుత్సవం
బెప్పుడు నెట్టివారలకు నెచ్చట నైనను జూడఁ గల్గునే. 216

క. అతివకు వినిశ్చయము గాఁ
బతిభూషణ మనెడుమాట ప్రకటము గఁ బతి
ప్రతిబింబాంకిత నాసతి
నతికుతుకము మీఱఁ గాంచి రచ్చటివారల్. 217

మ. పుడమిన్ మెల్లనఁ బాదవారిరుహముల్ మోపంగ నద్దేవి య
య్యెడకున్ వచ్చి మనోజలక్ష్మి యని వా రీక్షించఁ గా హస్తముల్
వడకం గాగిత మొందు విచ్చి సరగన్ వ్రాకుచ్చె గంఠంబు మా
ర్పడఁ గాఁ గోకిలకాకలీకలకలా భంగారవప్రక్రియన్. 218

చ. ప్రకటనపత్త్రిముం జదువఁ బాల్పడెఁ గాని సదస్యు లెవ్వరో
ప్రకటము గా నెఱుంగ దట పల్కెడుపల్కులు దా నెఱుంగఁ జా
లక రయె వచించె నైన వికలత్వ మొ కింత యు లేక చక్కఁగా
సకలసభాసదుల్ వెఱఁగు సంతసముం గనఁ బల్కె నిట్లు గన్.

క. నా మేనమామతనయుం
డైమహితగుణాఢ్యుఁ డైనయాల్బర్టునకున్
నామది ధ్రువము గ నొసఁగితి
ధీమహితుం డతఁడు తనమదిన్ నా కొసఁగెన్. 220

ఉ. ఈగతి సిగ్గునన్ శిరము నించుక వంచుచుఁ దన్మిషంబునన్
రాగ మెలర్ప హారగతనాయకరూపము జక్కఁ జూచుచున్
వేగ మె యాసభాజనులు విస్మయ మంద వచించి మెల్లఁగా
నేగుచు నుండ మంత్రి యొకఁ డిట్లనెఁ జెంగట నిల్చి నమ్రతన్.

శా. రాజ్ఞీరత్నము యీసుపత్త్రిక మనోరమ్యస్థితిన్ సర్వలో
కజ్ఞాతం బగునట్లు గాఁ బ్రకటనం గావింప నాఁ గాన న
ట్లాజ్ఞం గోరుచు నుంటి నన్న వినయవ్యానమ్ర యై యప్పుడా
ప్రజ్ఞాశాలిని తత్కరంబున నిడెం బత్త్రింబు నిర్వాక్య యై. 222

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.

వసంత కుసుమము.

తృతీయాశ్వాసము.

కర కరభూషణద
ర్వీకరనిధ్యానసంవివిగ్న గిరిసుతా
చైకురబంధవిభీతపృ
ధాకువరాలోకజాతదరహాసముఖా. 1

గీ. అవధరింపుము వారలన్యోన్యరాగ
బద్ధచేతస్కులై యుండఁ బార్లమెంటు
సభికు లూరీకరించిరి జనవరియును
జరిగె నవ్వలికిం బిబ్రవరి యు వచ్చె. 2

క. నవహాయవర్షంబునఁ బి
బ్రవరిన్ బదియవదినంబు భాగ్యంబే మో
నవనవరీతిం బురమా
నవు లాదృతి నెదిరి కన్గొనన్ సాఁగి రహో. ౩

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినం బుడమి యీనినకైవడి నప్పురంబునం
గ్రిక్కిరియన్ ధనాధికు లకించనులుం బ్రతిపత్తితుల్యతన్
లెక్క యొనర్పఁ గావశము లేక చరింపఁ గఁ జిత్రచిత్రముల్
జెక్కినయంద మాపటము చెన్ను వహించెను భూమి యయ్యెడన్.

మ. పౌరు గి ల్లేగుతలంపునం దనదుగీముల్ వెల్వడం గార్యపుం
ద్వరచేఁ జయ్యన నేగుచో నిజగృహద్వారాంగణం బాదిగా
ధరణిం బాదము వెట్టఁగాఁ దెరపిఁ జెందన్ లేక యన్నాగరుల్
పరగం బోయెద రెట్టకేని జనసంబాధంబునం దూలుచున్. ౫

మ. జిలు గా వ్రాఁతపనిం బసం దనరు మేల్ జీబు ల్విచిత్రంపువ
న్నెల నిం పౌరచనావిశేషముల నాణెం బొప్పఁ గాఁ దాల్చి మైఁ
బలుచందమ్ములసొమ్ములం దొడగి చెప్పం జాల కున్నట్టి యు
త్కలికం గాంచిరి పౌరు లెల్ల రమణీకల్యాణకాలంబునన్. 6

చ. పుడమిపయిన్ గృహంబులను బువ్వుల చేరులఁ బూలబంతులం
గడు నలరించి యవ్వరుసగా గగనాంగణసీమ నెంతయున్
సిడములబారు లెత్తి కయిసేసిరి పౌరజనంబు లప్పు డ
ప్పుడఁతుకపెండ్లి భూచరనభశ్చరతుష్టిద మంచుఁ దెల్పుచున్. 7

క. ఆతరిపీటికిఁ గలకై
సీత న్వర్ణింప నేల చిహ్నం బగు రా
శ్కేతనము సెప్పె నన్యని
కేతనములఁ గలియురాజ గృహావర్యంబున్. 8

మ. అపు డాపెండిలికూతుగాదిలివయస్యల్ సంతసం బొప్పఁగాఁ
దపనీయాంచితపీఠమం దునిచి పద్మాభామినిన్ దేవతా
చపలాక్షీమణు లబ్జపీఠి నుపవిష్టం జేసి కై సేయున
ట్టిపసం జేరి యలంకరించి రెలమిన్ డెందంబు లుప్పొంగఁ గన్. 9

ఉ. చిక్కనితావినూనియలఁ జేర్చుటఁ దళ్కులు గ్రుమ్మరించఁ గాఁ
జక్కనిసోగపెన్నెరులసౌరు బయల్పడ దంతకంకతిం
జెక్కి యనేకమాల్యములఁ జిత్రితశిల్పవిశేషచాతురిన్
వెక్కస మౌసిరుల్ నెరపువేణి యొనర్చె నొకర్తు బాలకున్. 10

చ. అతులితరీతిఁ గాంతిదయ మంగము సర్వము నావరించి య
ద్భుతరుచి నింపఁ గాఁ గడలఁ దూలుచుఁ మంజుమరీచిపుంజముల్
వితతలతాంత గుచ్ఛములు వేడుకఁ జిమ్మెడుపోల్కిఁ దోఁపఁగా
రతనపుహార మొక్కచెలి రాజ్ఞిగళంబునఁ గూర్చెఁ బొంగుచున్. 11

క. స్వర్ణమయంబు ను మణిగణ
పూర్ణంబు ను నైనవరవిభూషణయుగముం
గర్ణంబులఁ దాలిచి సము
దీర్ణప్రభతోడ నపుడు దేవి యొసంగెన్. 12

క. సరిగాఁ బదివే ల్వేల గల
సరిగం దనరారునట్టి చక్కనిమొకమాల్
సిరిమించువల్వఁ గై సే
సిరి చెల్వలు చెల్వచెల్వ జృంభించంగన్. 13

ఉ. మేలిపసిండిదువ్వలువ మేను సమస్తముఁ గ్రమ్మనయ్యెడన్
మేలిముసుం గిడన్ నడుమ మించెడుభామిని నక్త్రి మంబురు
ష్ఠాళిపరీత మాసరసిఁ దోఁచెడుతమ్మి యుఁ బోలె నొప్పెఁ ద
చ్చేలము పేర మంగళవిశేషిత మాసిరి యావరించె నాన్. 14

క. ఇట్లు మంగళనైపథ్య మింతి దాల్చి
యల్లయాల్బర్టుపూర్వ సమాజ్ఞతోరు
పుణ్యదేవత యో లేకపువ్వువిల్తు
మహాలక్ష్మి యొ యనఁ జాల మురువుఁ జూపె. 15

ఉ. పెండిలి గాక మున్న తనపృథ్వి వసించెడువారిలోన నొ
క్కం డయి యుండి రాణియధికారములోఁ బడ నట్టివాఁడు గా
నుండుట కాలుబర్టువిభుఁ డొప్పి ప్రతిజ్ఞ యొనర్చె సర్వభూ
మండలభర్తృభర్తన్ యనుమాన్యతకన్నను భాగ్య ముండునే. 16

సీ. బాలసూర్యుఁడు సర్వభువనంబులకు లేఁత
చేతులఁ జేవురుపూఁత వెట్టెఁ
బద్మిని యచ్చటిప్రజలమోములతోడఁ
జక్కఁ గాఁ బటువికాసంబుఁ గాంచె
నెల్లచోఁ జీఁకటినల్లవల్వలుఁ ద్రోచి
తెలివల్వలనుఁ బూనెఁ దెసలు మఱియు
నిదురమబ్బుదొలంగి నిఖిలజంతువులును
జకచకఁ గార్యదక్షత వహించె

గీ. నట్లు కళ్యాణగరిమచే నలరుకల్య
సమయమున నెల్లవారలుఁ దమకుఁ దగిన
తోడవుల నువేడ్క మీఱంగఁ దొడఁగి చనిరి
మున్నుమున్నుగ దేవళమునకు నంత. 17

గీ. అవ్వధూవరులను దేవతాలయమున
కపుడు గురువులు బంధువు లహర్జనులు
నాదరంబునఁ గొని చని యనువు మీఱు
పీఠములఁ గూరుచుండంగఁ బెట్టి రెలమి. 18

గీ. ఏమిచిత్రమొ కోవెల కెల్లవారు
జరుగునంతట దానివైశాల్య మపుడు
వారిసమ్మర్ద మోర్వఁగ వశముగాక
తాను నెచ్చటి కేనియుఁ దరలఁ బోలు. 19

చ. వరునకు సర్వభంగులను వారక లోఁబడి యుందు నంచు న
వ్వరిణయవేళలన్ సఘువుఁ బల్కుట యుక్తవిధాన మయ్యున
క్కరణి వచింపఁ జేయుటకుఁ గా నతిసంశయలోలవృత్తులై
గురువరు లాండ్రొరుల్ గొణుగుకొంచు వితర్క మొనర్చి రల్లనన్.

ఉ. అక్కట యెల్లవారిఁ దనయాజ్ఞకు లోఁ బడఁ జేయురాణి తా
మక్కుజతో నిజప్రకృతిమండలమానవసంనివిష్టుఁ డౌ
నొక్కనియాజ్ఞలో మెలఁగు చుందునటంచు వచించు మన్నచో
నెక్కరణి న్వచించు నిది యెట్లు పొసంగు నటంచు నేర్పునన్. 21

ఉ. ఆమెసమీపదేశమున కల్లన నేగి గురుండు వల్కె నో
స్వామిని యిందు భర్తకు వశంవద నన్వులుకుం దృజింపఁగా
నీమది కిష్ట మే యనిన నిశ్చలవృత్తి వచించె నెల్లచో
భామల కెట్టు లట్టుగ వివాహవిధుల్ నడుపం దగుం జుఁడీ. 22

గీ. తంతులో నించుక యు వీడఁ దగదు రాజ
ధర్మమం దట్టు లుండఁగ దారధర్మ
మందుఁ దక్కటిచానలయట్లు నేను
భర్తృవశగామినిని నొట పాడి గాదె. 23

మ. అనినన్ సర్వజనంబు లప్పులుకులన్ హర్షాన్వృతస్వాంతు లై
విని తన్మార్దవశాంతిధర్మరతుల న్వేమారు గొండాడఁ ద
జ్జనకభ్రాత గుణౌఘసంవిదితుఁ డౌనస్సెక్సునామాంకితుం
డనివార్యప్రమదంబునం బొదలి కన్యాదానముం జేసె న
వ్వనితారత్నము నాలుబ ట్టమితలాభం బంచు లో నెంచఁగన్. 24

ఉ. వీరలకుం బరస్పరము వేడుక నీశ్వరుఁ డిచ్చు నన్న యా
శీరవముల్ జయధ్వనులు చె న్నగుమంగళతూర్యరావముల్
సారగుణాఢ్యు లిద్దటికి జక్కనియోగము గల్గె నంచుఁ గై
వారము సేయుమానవులవాఙ్నినదంబులు గ్రమ్మె నెల్లెడన్. 25

మ. గురువర్యుం డొకఁ డప్పు లేచి యనె విక్టోర్యాసతీ కోర్కె చేఁ
బరిణీతుం డయినట్టిభర్త గద యాల్బ ర్టీతనిం గూడి యీ
శ్వరసందిష్టవివాహయోగమునకున్ సంమోదముం జెందుచుం
దిర మౌచిత్తములోడ నుండెదవు గా దే రాగ మొప్పారఁ గన్. 26

గీ. ఎల్లభంగుల లోఁ బడి యిష్టవృత్తి
గౌరవంబును బ్రేమ యుఁ గల్గి సేవఁ
జేయు చారోగ్యమున నున్న జీర్ణుఁ డైన
వ్యాధి గల్గిన నొకరీతి నరయ వలయు. 27

క. మేలుగ మీ రిర్వురుఁ గల
కాలమునం దన్య మెల్లఁ గడ కొత్తి రహిం
దాలిమి నాత్మార్పణసం
శీలత నుండెద వె యనినఁ జెచ్చెర సతి యున్. 28

శా. ఆవైవాహికగేహమందుఁ గలవా రాసక్తిసంయుక్తులై
భావంబుల్ గణుఁగింపఁ జాలునిజసద్వాక్యంబులన్ వీనులం
ద్రావం బల్కె ధ్రువంబు గా నిపు డె యాత్మన్ భర్త కర్పించితిన్
దైవం బీతఁ డె నాక టంచు మృదుకంఠస్వాన మొప్పారఁ గన్.

చ. తనమది దీర్ఘలోచనపథంబున నెల్లరుఁ జూచుచుండ నా
తనికి నొసంగె నో యనఁ గ దామరసాయతనేత్ర ప్రేయసుం
గనుఁగొనె శీర్ష మెత్తి యతికౌతుకు లై జను లెల్ల నీసతీ
జనతిలకంబువాక్యములు సత్యము లంచును విశ్వసింపఁ గన్. 30

క. విధివిహితంబు గఁ బరిణయ
విధినడుపఁ గ నవ్వివాహవేది విడచి య
వ్వధువు వరుఁ డిష్టబంధుల
బుధులం బ్రణమిల్లి గురువిబోధితు లగుచున్. 31

శ్రీ విక్టోరియారాణి, ఆల్బర్టుప్రభువు. 129.

ఉ. స్యందనవర్యముల్ నృపతిసంఘము లప్పరివారుఁ గూడి యా
నందమునం గనుంగొన ననంతవిలాసముతోడ వారిద
స్పందతురంగముల్ శచియుఁ బాకవిరోధియుఁ బోలె నెక్కి రా
ణ్మందిర మేగుదెంచుతఱి మార్గము గ్రిక్కిరిసెం బురంబునన్. 32

వ. అయ్యెడ నప్పౌరు లెల్ల నొక్కుమ్మడిం దమనయనోత్పలంబుల వ్వ
ధూవరులపయిం జల్లుచుం దదేకాయత్తంబు లైనచిత్తంబులు మరలిం
చం జాలక యల్లనల్లనం జనుగునాశకటంబు దూరం బగుచుండం జిం
తాకులితు లగుచు నొండొరులుం దమలో ని ట్లనిరి. 33

సీ. పూవుతోఁ గూడినతావి చందంబున
దీపంబుతోఁ గూడుదీప్తి పోల్కి
ఫలమునుఁ జెందినపటురుచి కైవడి
మేఘంబు నంటినమెఱుపుఁ బోలె
బంగరులో నున్న పసిమి చాడ్పున మేలి
దర్పణంబున నొప్పుతళ్కు రీతి
మలయమారుతమునఁ గలచల్వ తెఱఁగున
నవనీజమున నొప్పుచివురు వలెను

గీ. ఈసరోజాక్షి యీతని నెనసి యుండె
రాజ్యలక్ష్మివిభూషిత రాణి తనకుఁ
దా వరించినవలపులదేవి యయ్యె
నితనిసుకృతవిశేషంబు నేమి చెప్ప. 34

క. తా నెల్లభూతలంబును
బూనినభూనాథ యయ్యుఁ బోలఁతి యు నితనిన్
వైనయికన్మూర్తి నాథునిఁ
గా నొంది నిజార్ప్రణంబుఁ గావించె నహో. 35

ఉ. చక్కనిచాన గోరుదురు చాన లటంచు వచింతు రట్లు గా
నిక్కడఁ గల్గె రాజ్యరమ యీలలనామణిఁ జెందె నీమె యున్
మక్కువ నాలుబర్టు నతిమాన్యతఁ దా వరియించెఁ గావునం
జక్కనివారిలో నితఁడు చక్కనివాఁ డని చెప్పఁ గాఁ దగున్. 36

గీ. ఇట్లు మూఁగినజనులచే నిరకటంబు
గాఁగ శకటంబు మెల్లనఁ గదలఁ గోశ
దశకమాత్రప్రమాణ మాదారిఁ గడచి
రాణివాసంబుఁజెంది రారాదవారు. 37

వ. తదనంతరం బామాసంబున నష్టావింశ దినంబున రాజ్ఞీశ్వశురుం డైన
కోబర్గప్రభుండు తనపుత్త్రిద్వయంబు లండనుపురంబున నునిచి తత్ర
త్యబంధు మిత్రాదులం దగురీతి నామంత్రించి నిజప్రదేశంబునకుం జని
నం బితృదూరంబునకుం గన్నీ రొలుకం జింతించుచునాల్బర్టు నమ్మహారా
జ్ఞీమణి యోదార్ప నామె కాంతం డిట్లనియె. 38

చ. జనకుని నీ వెఱుంగమిని సాంద్రతర మ్మగుతద్వియోగసం
జనితమహాభరం బెఱుఁగఁ జాలవు నా కటు లౌ నె దేవి యా
జననము గాఁ గ బంధుజనసంఘము వీడక యుండి యుండి గొ
బ్బున విడి యుండ నామదికిఁ బుట్టక యుండు నె తాప మెమ్మెయిన్ .

శా. సంతోషంబునఁ బుచ్ఛితిం దొలిదశన్ స్వైరస్థితిన్ నాకు నే
డెంతే పేర్మిమము గల్గుమానవులయం దెర్వెష్ట దక్కంగ న
త్యంతం బెల్లరు దూర మైరి గద నాయఁ దుండునీప్రీతి నో
కాంతా యీగతి నుంతు వేని మరతుం గా దే మదీయాప్తులన్. 40

మ. అనినం దేవి యుఁ జింత సేసె మది నాకై మత్ప్రియుం డక్కటా
జననిం దండ్రిని సోదరాదుల స్వదేశంబున్ విడెం గాన నీ
తనికై జాలి జనించె నాకు నిపు డాత్మన్ దేవుఁ డెల్లప్పుడున్
నను నేతత్ప్రియసమ్యగాచరణచింతన్ ధన్య గాఁ జేయుతన్. 41

ఉ. శక్తికొలంది నాప్రియుని సౌఖ్యము లోపము జెంద కుండ నా
స క్తి వహింతు నంచు దినచర్య లిఖించి సతీలలామ మ
యుక్తికి న్యత్యయం బొదవ కుండఁ గ నాత్మసుఖంబు నెంచ కే
భ క్తిని యత్నమున్ సలిపె భర్తృసుఖంబునకై త్రిశుద్ధి గన్. 42

ఉ. ఏలిక యైనయట్టితన కె ట్లటు గౌరవ మాత్మభ ర్తకున్
మేలు గఁ గల్గ నేర్పరచె మించినరాగము తోడ వార లీ
లీల మనోవిభేదములు లేక మిథఃప్రణయప్రచారముల్
దూలక నాఁడునాఁటగురితోఁ గవ గూడిరి సమ్మదస్థితిన్. 43

సీ. ఆరాణి రథమున నరుగు చుండె ననంగ
భ ర్తతో ననుమాటఁ బలుక నేల
యామె యింపుగ నాట లాడు చుండె ననంగ
నాల్బట్టతోఁ గూడ ననఁగ నేల

శ్రీరాజ్ఞి గానంబు సేయుచుండె ననంగ
ధవునితో నంచు నుడువఁగ నేల
రమణి చిత్రపటంబు వ్రాయుచుండె ననంగ
దయితుతో ననుమాటఁ దడవనేల

గీ యామె చదువంగ నాతఁడు నతఁడు జదువ
నామె వినుచుండు నిట్టు లన్యోన్యబద్ధ
రాగులై యుండియును నామె రాజ్యవిధుల
మేలుకాంచుచు మిక్కిలి మేలుఁ గాంచె. 44

క. రాజ్యక్రియాకలాపముఁ
బ్రాజ్యంబుగ నెల్లయెడల రాణికిఁ దోడ్పై
పూజ్యుం డాతఁడొనర్చె స
మజ్యాజన మెల్లఁ బొగడ మంత్రియుఁబోలెన్. 45

మ. ప్రకృతిక్షేమవిధానకృత్యము లెదం బాటించుచున్ స్వీయకా
ర్యకలాపాదృతి లేనివాఁ డగుటచే నాల్బర్టుపై నెల్లవా
రికిఁ బాణిగ్రహవేళకంటె నటుపైఁ బ్రేమాతిభారంబు న
మ్మిక యుం బెంపును గల్గె నట్లగుఁ గదా మేలౌగుణం బున్నచోన్.

గీ. స్వాధికారానుగుణము గా నాత్మధవుని
కఖిలరాష్ట్రస్థమనుజులకన్న మిగుల
గౌరవం బాదరంబు ను గలుగుచుండ
రాణి నియమించెఁ జేసిరి ప్రజలు నట్లు. 47

సెయింటుజేమ్సు ఆలయములో రాణిగారు, ఆల్బర్టుప్రభువు వివాహ మహోత్సవము. 10 ఫిబ్రవరి 1840. 132.

క. ఆయేటితొమ్మిదవనెల
నాయాల్బర్టువిభుఁ డంతరంగసభికుఁడుం
జేయఁ బడిరాచకార్యము
లాయాతఱి నడపుచుండు నతిదక్షుం డై 48

క. రాణి యుఁ బ్రియుఁడు ను నీగతిఁ
బ్రాణం బొక్కటి గ నధికరక్తత నుండన్
భ్రూణవతి యయ్యె నంతట
నేణాయతనేత్ర యాతఁ డెద సంతసిలన్. 49

ఉ. ఆలు ను భర్త యున్ వనవిహారకుతూహల ముప్పతిల్లఁ గా
నాలుగురథ్యముల్ గలఘనంబగుస్యందన మెక్కి సప్పటుల్
నాలుగుదిక్కులం గొలువ నాల్గవమాసపుగర్భవేళ భూ
పాలకగేహమున్ వెడలి పశ్చిమదిక్కునఁ బ్రొద్దు వ్రాలఁ గన్. 50

చ. ఒకగిరిచెంత నేగుతఱి నొక్కరుఁ డచ్చపలాక్షిపైనిఁ ద
ప్పక గుఱి నేసి బిట్టగు తుపాకినిఁ గాల్పఁ గ నాలకించి య
మ్ముకురనిభాస్య లేచి తనమో మటు ద్రిప్పి కనుంగొనం గ నా
యకుఁడు ను గొబ్బునం దిగిచి యారమణిం దనచెంతఁ జేర్చెన్. 51

గీ. అంత మానక మరలఁ గ నాదురాత్ముఁ
డాకెఁ గుఱిఁ జేసి వేఱుతుపాకిఁ గాల్చె
నది యు దైవానుకూలత నసలఁ దప్పెఁ
బట్టి రంతట నారాజభటులు వాని 52

శా. పాక్కుం దల్లి కఠోరవార్తవిని మమ్ముం గూర్చి నిక్కం బటం
చక్కంతామణి భర్తతోడ న తదీయాగారముం జెంది త
న్నక్కంజేరిచి యామె సంతసిల నుద్యానంపుత్రోవన్ రహిన్
బక్కంఘూ మనురాజగేహాంతరముం బ్రాపించె నత్తైరునన్. 53

క. కల రే యంతటిధీరలు
వెలవెలఁబారుట యె తక్క వెరునదు సతియా
కులత న్మరునాఁ డైనం
దలఁకుచు రథయాత్ర విడువఁ దలఁ పూన దహో. 54

శా. ఆవార్తల్ బురి నెల్లవో నొకమొగిన్ వ్యాపింపఁ బౌరుల్ జయా
రావం బొప్పఁ గ రాజదంపతులదుర్వారంబు గాఁ గ్రమ్మి తం
త్రీవార్తల్ ముఖవార్తఁ బత్త్రికలుఁ బృథ్వీపాలవిశ్వాసు లై
వేవే లంపిరి మిత్రబాంధవులకున్ వేగంబు గా హృష్టు లై 55

వ. అంత నెడ్వ ర్డాక్స్ఫో ర్డనం బరగు నానృశంసుం డపరాధవిమర్శం
బున నిర్భీకుఁ డై రాజ్ఞిపై నగ్నియంత్రప్రయోగంబు మత్కృతంబ
ని యు నిట్టి క్రూరకృత్యంబువలనం బ్రసిద్ధిఁ గాంచం గోరి యుద్య
మించితి నని యు వేఱుకారణంబు లే దని యు. వక్కాణించి కా
రాగారనిబద్ధుం డై ముప్పదివర్షంబు లుండి తద్దేశ నిస్సారితుం డై
యాస్ట్రేలియా ద్వీపంబునం జిత్రకారవృత్తిచే బహుకాలంబుం బు
చ్చె నిక్కడ. 56

చ. అలయికి దోఁచె మేన రుచిరార్ధము లిష్టము లౌట దప్పె వె
న్నెలదొరఁ బోలు మోమునకు నిం డగు వెన్నెలతేట మించ మైఁ
బలుచదనంబు గల్గె జనపాలన భారము గాఁ గఁ దోఁచె ని
చ్చలు శయనించి యుండఁ దలఁచెఁ దోఁచెనింతికిన్.

సీ. అతితుంగరాజ్యపీఠాధిరోహిణి యయ్యు
సతి యింతయరు గెక్కఁ జాల దయ్యె
నఖిలభూభారంబు నవలీలఁ దాల్చియుఁ
దొడవులు దాల్పఁగ బడలు చుండె
రాజకార్యము లెల్ల నోజ సల్పెడు రాణి
పరికర్మరచనకుఁ బ్రాలుమాలె
నరిరాష్ట్రములు గొనఁ బరువెత్తు నద్దేవి
యవనిపై నడు గిడ నలయు చుండె

గీ. నెంతఘనకార్యమును నిర్వహించి పలుకు
రమణి చెలులకుఁ దగు నుత్తరం బొసంగ
నోప దయ్యెను గురుగర్భయోగమునను
బాటవము లేక యున్న య ప్పడఁతిమిన్న. 58

చ. అతివలమిన్న రాజ్యభరణాక్షమతం గొనఁ దత్పితృవ్యుల
ప్రతిహతశక్తు లుండినను బాటి యొనర్పక యామె ప్రేయసుం
బ్రతినిధి గా నొనర్చి రఁట రాజ్యముసేయఁ గఁ బార్ల మెంటువా
రతనిగుణంబు లింకఁ గొనియాడఁగ నేటికి వేయిభంగులన్. 59

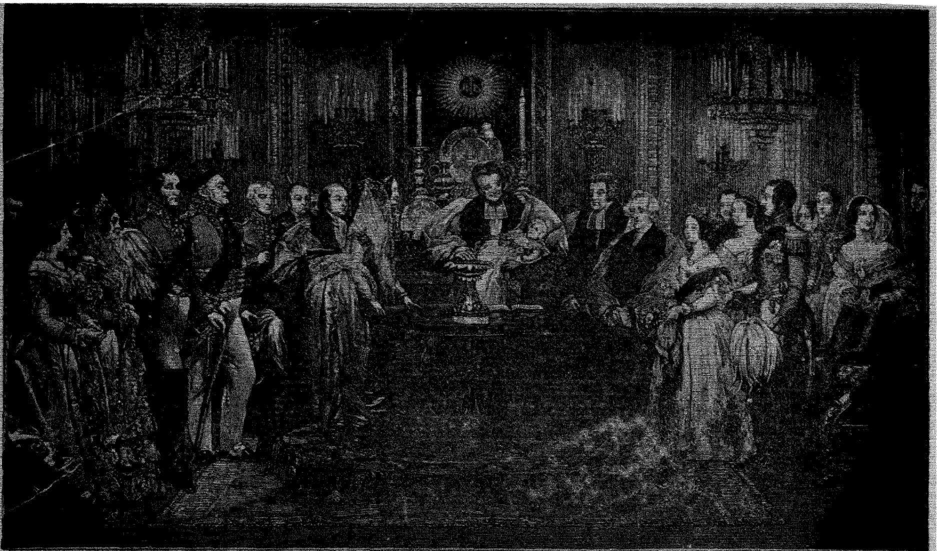
క. పదియెనిమిదిశతములనలు
బదియవవర్షమ్మునన్ నవంబరునెల ని
ర్వదియొకటవదినమున న
మ్ముదితకు జనియించెఁ బ్రథమపుత్త్రిక యంతన్. 60

క. ఆ నందన జనియించుట
నానందం బంత యింత యనరాక మదిన్
మేనుల నుప్పొంగించుచు
లోనణఁగక వారి నతివిలోలులఁ జేసెన్. 61

వ. తదనంతరం బా యేకచత్వారింశద్వర్షంబున ఫిబ్రవరి పదియవనాఁడు తమ పాణిగ్రహణోత్సవదినం బావర్తించుటం జేసి యా దంపతు లా ప్రథమాపత్యంబునకు విక్టోరియా యెడిలెయిడు మేరీలూయిసా యను నామంబు తత్తన్నామ సంస్కారంబున నొనరించి రిట్లానందంబున నాదినంబు గడచిన మరునాఁడు. 62

క. ప్రమదారామంబునకుం
బ్రమదయు భృత్యులును వెంట రాఁ జని విభుఁడుం
గమలాకరంబు పై నొక
హిమఘనమున లీల యొప్ప నేగుచు నుండన్. 63

ఉ. అంతటిలోఁ దటాలున హిమావరణంబు విభగ్నమై తటా
కాంతరగాధతోయమున నాతఁడు గూలఁగ సేవకుల్ నిజ
స్వాంతములందుఁ దొట్రిల నుపాయము దత్సమయోచితంబు గాఁ
జింత యొనర్చి రాణి దరిఁజేర్చె నవ్విభు వేగపాటునన్. 64

బక్కింగుహాముసౌధమున విక్టోరియారాణి గారి ప్రథమపుత్త్రికానామకరణ మహోత్సవము. ఫిబ్ర. 10-1841. 136.

ఆ. ఆమె యించుకంత యాలసింపక వచ్చి
విభుని మిత్తినోట వెలువరించె
నాయు వెన్ని యెన్ని యాపదలను గాని
యవలఁ ద్రోయుఁ గాదె యబ్బురముగ. 65

ఉ. దాదులు తల్లి యు న్మిగులఁ దత్పరతం దను వీడకుండి స
మ్మోదము మీఱఁ దెల్ల నగుపాత్తులపై శయనింపఁ జేసి దు
గ్ధాదు లొసంగుపట్ల సమయంబును దప్పక జాగరూక లై
యెదఁగ నాఁడునాఁట మది కింపు లొసంగెను బాల చూడ్కికిన్.

క. అల్లారిముద్దు సేయుచుఁ
దల్లియుఁ దండ్రియును సముచితప్రియకృతులన్
వల్లిని వనపాలుర వలె
నుల్లాసము మీఱఁ బెనుచు చుండిరి బాలన్. 67

ఆ. రాణి పిన్ననాఁడు రమ్యవస్తువు లెవ్వి
యాట లాడుకొనఁ గ ననువుపడియె
వానితోడ నిపుడు బాలికామణి యును
నాడుచుండి తల్లి ననుకరించె. 68

ఉ. భూపరిపాలనోద్యమముఁ బూని యు రాణి దినంబు దప్ప కా
పాపకు బుద్ధులం గరపి పాఠములం దగ బోధ సేయుచు
ద్దీపితసద్గుణంబులను దేజరిలం గ నొనర్చెఁ దల్లి వి
ద్యాపరిపూర్ణ నిర్మల పథంబున బిడ్డలఁ బుచ్చు టబ్రమే. 69

మ. పదియేనేఁడులప్రాయ మింతి బడయం బ్రఖ్యాతదేశాధిపుం
డదనం బుత్త్రుని విల్లియం ప్రిడరికు న్హర్షంబునం గొంచు సం
పదమేయం బగులండనాఖ్యపురముం బ్రాపించి యం దుండఁ గా
నొదవెం దత్తరుణీద్వయంబు మది నన్యోన్యంబు పై రాగముల్. 70

సీ. జనకాదులును వారిజాంపత్యమునకును
హర్షసంపన్నమనోజ్ఞు లైరి
కలికియాశయము ను దెలుపునంతను రాణి
యుపయామనిశ్చయోద్యోగ మడిగి
పదఁపడి షోడశాబ్దమునఁ బ్రథానంబు
బాల కష్టాదశవర్షమందుఁ
బరిణయంబు నొనర్చెఁ బౌరలమెంటులో
నాల్గులక్షలు హరణంబు మఱియు

గీ. హాయనంబునకు ను నయుతాష్టకంబు
రూప్యకంబుల నొసఁగంగ రూఢ మైన
శాసనముఁ గల్గె నీరీతి సకలమనుజ
సన్నుతం బొచ్చుఁ గళ్యాణసరణి జరిగె. 71

ఉ. యూరపుఖండమందు మఱియొక్కతె యింతసమర్థురాలు లే
దారయ నంచు నెంచుసతి నాతఁడు నాదగుభాగ్యదైవమీ
తీరున భూమికై యరుగుదెంచె నటంచు విభుందలంచు నా
సారసనేత్ర వారిమదిచందము రాగము నెంచ శక్య మే. 72

గీ. ఆమె కేకోనవింశతిహాయనముల
ప్రాయమున సంభవించెను ప్రథమపుత్త్రి(
డతఁడు రెండవవిల్లియం బనఁ గఁ బరఁగి
జర్మనీచక్రవర్తిత జరుపు చుండె. 73

క. ఆరాణిపుత్త్రికయుఁ దన
దారకులకు నేమరిలక తల్లియుఁ బోలెన్
సారతరవిద్య బుద్ధియు
నేరుపునం గరపుచుండు నిచ్చలు సద్ధన్. 74

క. ధాత్రీనేత్రికిబుత్రీ
పుత్రులుఁ దత్సుతులు వృద్ధి బొందుచు నిటు దౌ
హిత్రాదులు పెక్కండ్రై
గోత్రం బతివిదిత మయ్యె గోత్రాస్థలిపై. 75

శా. ఆరాట్పుత్రిక తల్లిఁ బోలి నిఖిలవ్యాపారనైపుణ్య మే
పారన్ శ్రీ గలదాన నంచు నవలేపావేశముం జెంద కా
కారవ్యాపృతిచిత్తముల్ సమము లై కాలం బ్రవర్తించుచుం
గారాబంబున బిడ్డల న్నిపుణులం గావించుఁ గర్జంబులన్. 76

క. దాసిం బిలువక యొకనాఁ
డాసనముం దా నె తెచ్చునంతం ద్వరతో
డాసిన చేటిం గనుఁగొని
యాసారసనేత్ర యిట్టు లనియెన్ నగుచున్. 77

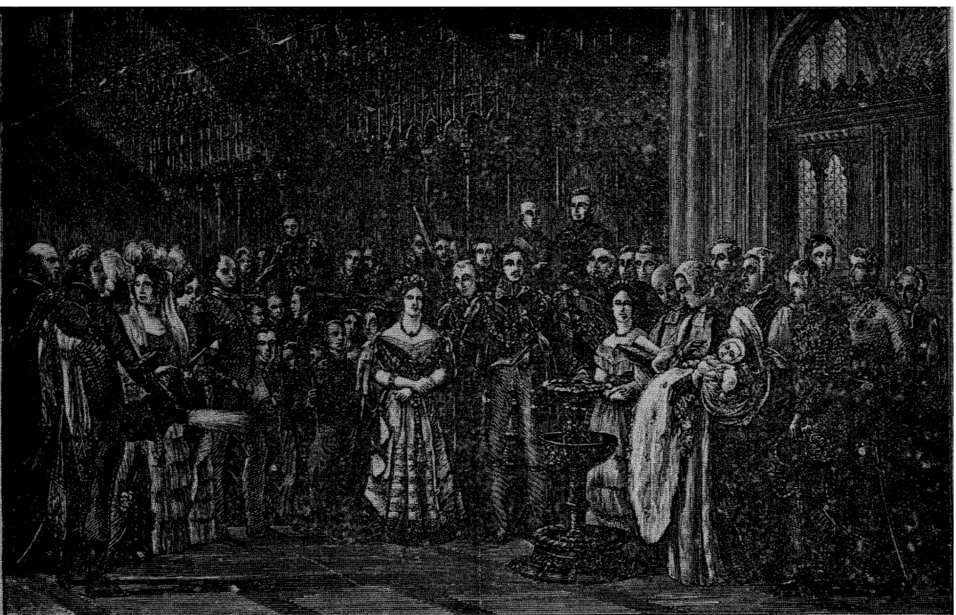
గీ. రాజ్యపీఠస్థ యైనట్టిరాజ్ఞి యయ్యె
రెండుచేతులఁ బీరముల్ రెండుఁ దెచ్చె
నొక్కనాఁ డిట్టికర్జముల్ పెక్కు జేయు
నప్పుడప్పుడు మాతల్లి యది కొఱఁతయె. 78

వ. ఇట్లారాచకూఁతురు కాలక్రమంబున శాఖోపశాఖల వెలసి వృద్ధిం
గాంచుచుండె నంత మఱి యు. 79

క. నలువదియొకటవయేఁటం
గలిగెనవంబరున సుగుణగణ్యుఁడు పుత్త్రుం
డలరాజ్ఞికి నదితికి ముని
బలభేదనుఁ డుదయ మొందు పరిపాటిఁ దగన్. 80

ఆ. కలిగె నుత్తరాధికారి రాజ్యమునకు
ననుచుఁ బ్రకృతిజనులు నంద రాని
సంతసంబుఁ జెంద జనని యు జనకుండుఁ
జెందునట్టిముదముఁ జెప్ప వశ మె. 81

క. పరిచారకాదిజనులకుఁ
బరితోషద్రవ్యవర్షపటిమంబున నా
దొరబిడ్డఁడు బుట్టినదిన
మురు వార్షికదివస మనఁగ నొప్పెం దలఁపన్. 82

ప్రిన్సు అఫ్ వేల్సు ప్రభువు నామకరణ మహోత్సవము. సెయింటుజార్జి ఆలయము. 141.

చ. ననననకౌతుకంబున ఘనస్థితి నాఁడొనరించినట్టియు
త్సన మది యిట్టి దట్టి దని తద్దయు వర్ణనఁ జేసి చెప్పినం
దవులును శ్రోతృమానసమనంబున నింతయొ యంచు సర్వముల్
విస్మృతి నొనర్పఁ జాల మిని వీడుట యుక్తము వర్ణనాంశముల్. 83

ఆ. తండ్రిపేరుఁ దల్లితండ్రిపేరు ను గూర్చి
యకుమారకునకు ననువు మీఱ
నాఖ్య యొసఁగి రప్పు డాలుబట్టెడ్వష్ణ
నాగ హాసల్ మెడఁద నాఁగ లేక. 84

మ. పని మీఱం దనమేనమామను లియోఫాల్డుప్రభుం గూర్చి తే
ఖను శ్రీరాజ్ఞి లిఖించె నాతనయునాకారంబుఁ జూడం గ నె
న్వనిఁ బోలం గలఁ డంచు వింత యగు సర్వప్రక్రియం దండ్రితో
నెన యౌఁ గాక యటంచు నిశ్చయము గా నీశుం బ్రశంసించెదన్.

ఉ. కొందఱు రాచబిడ్డలను గొల్చుచు భూరిముఖస్తవంబు లన్
మందులు వెట్టి వారి నతిమందులఁ జేయుచు నుంద్రు వార లుం
గ్రిందు ను మీఁ దెఱుంగక చరించుచు గర్వధురంధరత్వముం
జెందుచు దుష్కృతిప్రసనశీలురు జాల్మలు గాక యుందు రే.

శా. ప్రాలేయోరుఘనాంతరాళగత మాపాషాణముంబోలుచుం
బాలత్వంబున పృథ్వగతం బగుదురభ్యాసంబు నానాఁటఁ బై
కాలంబందు ను వెల్వరించుట కశక్యంబౌను గానన్ జనుల్
మే లౌకార్యములందు బాలురకుఁ గూర్మిం జూప నర్హం బగున్.

గీ. కాన నారాజమిథున మీక్రమ మెఱింగి
తమయపత్యములకు ను సద్ధర్మనిరతు
లైన పరిచారకుల నుపాధ్యాయవరుల
నేర్పరచి సద్గుణంబులు నేర్ప చుంద్రు. 88

శా. ఆయాల్బర్టువిభుండు రాణియు నపత్యప్రీతిచేఁ దా ముపా
ధ్యాయు ల్వారికిఁ జేయుబోధములు విద్య ల్వృద్ధి యా రీతి వా
లాయం బొప్పఁ బరీక్షజేయు నొకవేళం గొన్ని యంశంబు లిం
పాయుక్తు ల్బచరింపఁ దెల్పుదురు సమ్యగ్జ్ఞానసంసిద్ధికై. 89

ఉ. చెప్పఁ గ నేమి రాజ్ఞి మృదుశీలము బిడ్డలయొజ్జసాని యొ
క్కప్పుడు రుగ్ణ యౌ జనని కై యుపచార మొనర్పఁ గోఁ తా
నిప్పని వీడుకొందు నన నే మెనచింతుమ వీరిపాఠముల్
తప్పక సౌఖ్య మబ్బినపదంపడి ర మ్మని పుచ్చె నెమ్మదిన్. 90

క. పలుమరు నారాజ్ఞీమణి
కలవడి విధివశముచేత నాపద లెన్నే
తొలఁగి చనె నామెస్థైర్యము
నిలుకడ ధర్మానుగతి యు నేర్పుఁ దెలుపుచున్. 91

ఉ. కోవెల కేగి దంపతులు గొబ్బున వచ్చుచు నుండ ము న్వాలెం
డ్రోవను గృష్టుఁ డొక్కరుఁడు తొందరపాటున వారివైపునం
జేవడి గాఁ దుపాకి గురిసేయఁ గ దైవము కాచి యుండుటం
బావక మంట దయ్యె నట బండి యు రివ్వన నేగె నంతలోన్.

ఉ. తాలిమి ధైర్యముం గలుగుదంపతు లామరునాఁడు వెండి న
య్యాళికి నేగుచుండఁ గ గురాత్మకుఁ డంతటిలోఁ దుపా కినిం
దూలఁ గ మీఁ టె నద్ది యును దోఁచెను దైవము రాడ్భటాళి యా
కూళను బట్టి వానికడ గుండుతుపాకి యు లాఁచె నద్ధతిన్. 93

వ. జాన్ఫ్రాన్సి స్ననునీఘాతకుం డే యతీతదివసంబున జిఘాంసుం డ
య్యె నని యాల్బర్టు తదూహలక్షణంబులచే నిరూపించె నంత ధర్మా
ధినాథులా రాజద్రోహికి నామమాత్రావశేషుం డై యుండునట్టి
దండంబు నియమించిన నావృత్తాంతంబు నిజకర్ణగోచరంబు గాఁ గ
నాభూపాలికామణి కటకటం బడి యాదండనంబు మాన్పి ద్వీపాంత
రవాస శిక్షాపాత్రుం జేసె టాస్మానియాకుం బుత్తెంచె నట మున్న.

క. తమతో రథయాత్ర న్ని
త్యము విడ కేతెంచుయోగ్యదాసిం గని యా
ప్రమదారత్న ము వాఙ్మం
జిమ మొప్పారం గఁ జేరఁ జీరి నచించెన్. 95

క. వయ్యాళికేగుతటి ని
న్నయ్యరదం బెక్క నలవ దంటిని మదిలో
నెయ్యది దోఁచె నొ నీకుం
జయ్యనఁ బుల్లటిలె మోముచందం బవు డే. 96

చ. నిను వల దన్న కారణము నిశ్చయ మొప్ప వచింతు నొక్క దు
ర్జనుఁడు తుపాకికిన్ మము శరవ్యము గా నొనరించి సంభ్రమ
మ్మున బెగ డందు చుండ వెసఁ బోయెను గావున నా కపాయముం
బొనరచ కుండ మానఁ డనుబుద్ధి జనించె నసంశయంబు గాన్. 97

గీ. నేఁ దలంచినరీతి గా నేఁడు వాఁడు
మమ్ము సమయింపఁ గాఁ గోరి మరల నొక్క-
యగ్ని యంత్రంబు రగిలింప నచ్చెరువు గ
దైవవశమున నది యును దప్పి చనియె. 99

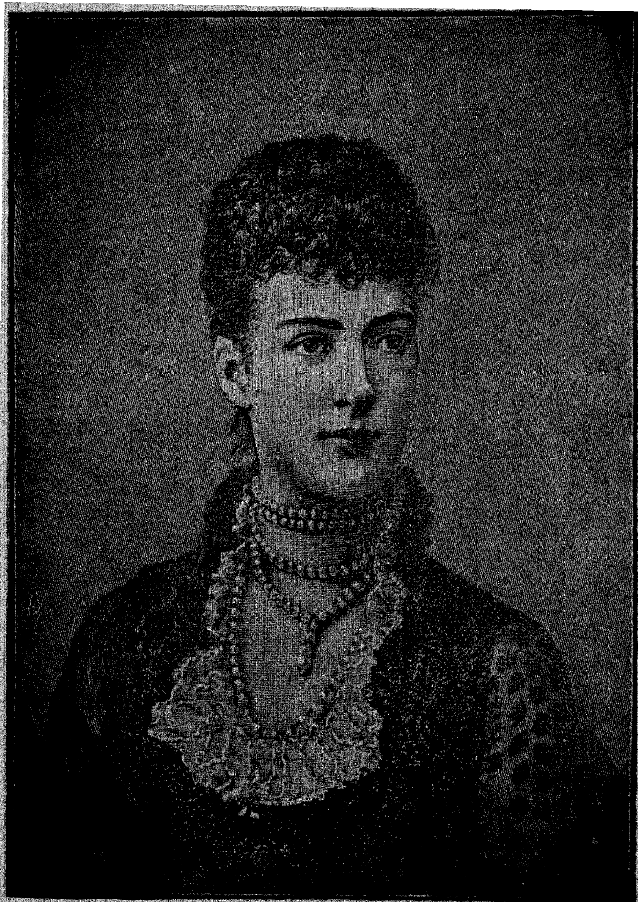
ఉ. దైవము నన్ను నేగతికిఁ దార్పఁ దలంచె నొ యట్టు లౌను గా
కీవెత నన్యులుం బడయ నేటికి నాకయి యంచు నెంచితిం
గావున నిన్ను మానిచితిఁ గాని యనాదరవృత్తిఁ గన్గి ని
న్నాఘనము వేఱు గాఁ గ నెడఁబాతు నె యంచు నచించె నెమ్మితోన్.

క. ఆనాఁటి రేయిఁ గుతుకము
తో నాటక మొకటి దంపతుల్ గనువేడ్కం
బో నచటివారు వారి య
నూనం బగుధైర్యగరిమ నుతియించి రొగిన్. 100

సీ. మఱునాఁడు తనమేనమామతో రథమున
దేశంబున కరుదేరుచుండ
మొనసి మధ్యేమార్గమునఁ దుపాకినిఁ గాల్చె
జాన్విల్లిబీను నృశంసుఁ డది యుఁ
దప్పె నద్దేవికి దైవమడ్డు గ నిల్వ
నెన్నిశస్త్రంబులు నేమి సేయు
నిల ధర్మమున నేలునేలిక కాపద
లంటమి ప్రజలభాగ్యంబు గాదె

వేల్సుప్రభువు, విక్టోరియారాణి ప్రథమ పుత్రుఁడు. 144.

వేల్సుప్రభ్వి, రాణీగారి పెద్దకోడలు. 145.

గీ. రాజఘాతం బొనర్చుదుర్నయుల మరణ
దండమును ద్రిప్పి వాని నుద్దండకశల
మోది కారాగృహంబున మూఁడువర్ష
ములు నునిచి రట్లు శాసనం బెలమి నయ్యె. 101

ఆ. కశల మోదు టరయఁ గడు దుస్సహం బగు
మరణశిక్షకన్న మరణమునను
గొబ్బునను దొరంగుఁ గ్రుక్కుడు ప్రాణము
విడచి విడువ కుసురు వెతలఁ గొనునె. 102

వ. అంత నాయాల్బర్టెడ్వర్డు యువరాజు పలుతెరంగు లైన విద్యావిశే
షంబు లనేకదేశికులవలన నభ్యసించి సుమేధోగ్రగణ్యుం డై మఱి
యు నిడింబరు పురమునం గల పాఠశాలం గొంతకాలంబును నా
క్స్ఫర్డును కేంబ్రిడ్జి యను నాఁ బరఁగు శాస్త్రపాఠశాలాద్వయంబునం
గొంతసమయంబును దత్తచ్ఛాస్త్రంబులం గఱచుచు సహపాఠుల సర
కు సేయక ప్రవర్తిల్లు చుండె. 103

క. పదియవమార్చి నతం డరు
వదిమూఁడవవర్షమున వివాహంబయ్యెన్
ముదితనలగ్జాంద్రన్ స
మ్మదమున డెన్మార్కుదేశమహిపతితనయన్. 104

ఉ. ఎక్కటిచక్రవర్తినికి నిష్టతనూజుఁడు రాజ్యపీఠిపై
నెక్కఁగ నున్న భూవిభుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు మేల్ యువరాజు నౌటఁ బెం
పెక్కనయట్టిబల్దార కహీనముదంబునఁ జేసినట్టియా
చక్కనిపెండ్లియుత్సవపు సంపద నే మని సన్నుతింప నా 105

ఆ. అతని కింపుమీఱ నాల్బర్టు విక్టరన్
జార్జిఫ్రిడరి కన నెసఁగుసుతులు
కన్యకలు ను మువ్వురు గల్గి రీగతి గాఁజ్ఞి
పౌత్రసతి యు నగుచుఁ బ్రబలె మిగుల. 106

క. ఆయువరాజుగుణంబులు
నాయు వరాతిజయ మీడితైశ్వర్యంబుం
బాయక జననికిఁ బోలెన్
వేయితెఱఁగుల నుతింప విస్తృతిఁ జెందున్. 107

చ. యువజననాథుఁ డాతఁడు సముత్సుకుఁ డై జను లబ్ర మొందఁ గా
వివిధపదార్థదర్శన సువేశ్మము నొండు రచింపఁ జేసి యం
దవిరళశిల్పవస్తువులు నచ్చట నచ్చటఁ గ్గి ధాన్యముల్
నవనవరూపభేదము లనంతము గా నిడె మాద్రికై తగన్. 108

మ. తలిదండ్రు ల్వాలె నీతఁడుం దనయపత్యంబుల్ లసద్విద్యలన్
వెలయం జేయుచు నొక్క దేశికునితోఁ బృథ్వీతలం బంతటం
గలయం జూడఁ గ నోడపైఁ బనిచె నాకాలంబునన్ నావికుల్
గలముం బుచ్చెదునట్టి నేర్పుల నెఱుంగం జేసె నానాఁటికిన్. 109

క. సిరిగలవార మటంచున్
దొరబిడ్డల మనుచు వీఁగుదురు పెరవా రా
దొరబిడ్డ లిర్వురున్ పయ
నరిసేనానాయకతలు దాల్చిరి వేడ్కన్. 110

ఆల్బర్టు, విక్టరుప్రిన్సు అఫ్ వేల్సు ప్రథమపుత్రుడు. 11 సంవత్సరము. 146

వ. ఇత్తెఱంగున మహారాజ్ఞీప్రథమపుత్త్రిం డగు నాల్బర్టెడ్వర్డు సంతతి ల
తికాప్రకాండంబు చివురించుచుండె నంత. 111

క. సదనులుఁ దతఁ డుదయించిన
పదియేడవ నెలను భూమి పాలామణికిం
బదపడి పుత్త్రీరత్నం
బుదయించెన్ బంధుజనుల యుల్లము లలరన్. 112

ఉ. ఆలి సనంగఁ బేరుఁ గని యాశిశు వాటల హాస్యనృత్తులన్
బాలిక యైనకాల మొకపాటిగఁ బుచ్చి క్రమక్రమంబునన్
మేలి వివేక మన్యులకు మే లొనరించెడిబుద్ధి గల్గి మే
ల్మేలనఁ దండ్రికి న్విశదలీల నొనర్చు మహోపచారముల్. 113

శా. నిస్సాపత్నత భూమి నేలునలరాజ్ఞీరత్న మక్కన్నియన్
హెస్సీదేశము నేలుఁ జేనిసుతుఁ డై హృద్యాత్మకుం డైనలూ
యిస్సంజ్ఞాకునిహస్తమందు నిడె భర్తృస్నేహ మొప్పార స
ర్వస్సౌశీల్యము లొంది బాల యఖిలాశాస్యస్థితిం దాలిచెన్. 114

ఉ. బిడ్డల నాత్మమాత నలెఁ బెంచుచు దీనులయిండ్ల కేగుచున్
సడ్డ వహించి వారలకు సాయ మొనర్చుచు సత్కృపం దెవుల్
పడ్డజనాళి నేదఁ దగువారల నిల్పుచు వైద్యశాలలం
జెడ్డలు సోఁక కుండఁ బరిశీలన సేయఁగ వచ్చి పోయెడున్. 115

ఉ. భామల వైద్యశాలపరిపాలిక రోగిణు లైనవారితో
నీమెను మీారెఱుంగుదు రటే యన నోర్వక యామె వీరికిన్
క్షేమమొకో యటంచుఁ బరికింపఁగ సోదరి నైతి నింతె కా
కీమెయి సన్నుతింపఁ దలఁ పేటి కటంచు వచించె ధీరయై. 116

చ. పరహితకార్యమే తనకుఁ బాటిగ ముఖ్యమటంచు నెంచునా
పరగుణ యందు నెల్లరును వారక మిక్కిలి గారవంబు నా
దరమును జూపు చంద్రుఁడు విదితంబు గఁ బూజ్యత నింద్యభావము
న్నరునకు నెంచి చూడఁ గ గుణంబు లచేఁ గద సంభవించెడున్.

ఆ. పూర్వకాలకృతము భోక్తవ్యమే కద
యెట్టివారి కైన నట్టిసుగుణ
సుతుఁ డొకండు సౌధపతితుఁ డై యీల్గుటఁ
గనులఁ జూచి వగలఁ గలఁగ వలసె. 118

క. నాల్గవయగస్టు నలువది
నాల్గవవర్షమున భూమినాథామణికిన్
నాల్గవయపత్య మాత్రేఁడు
గల్గెం దత్ప్రకృతిజనులు కౌతుక మందన్. 119

ఉ. నావికసేనకుం బ్రథమనాయకుఁ డై మహిమన్యవార్ధిసే
నానళి నేలె నాతని నొకప్పుడు క్రూరుఁ డొకండు చంపఁగా
భావనఁ జేసి కొట్టెను దుఃపాకి న టయ్యుఁ జికిత్స సేయుటన్
దైవకృపన్ విపద్దశకుఁ దప్పి యథాపుర మొందె సౌఖ్యమున్. 120

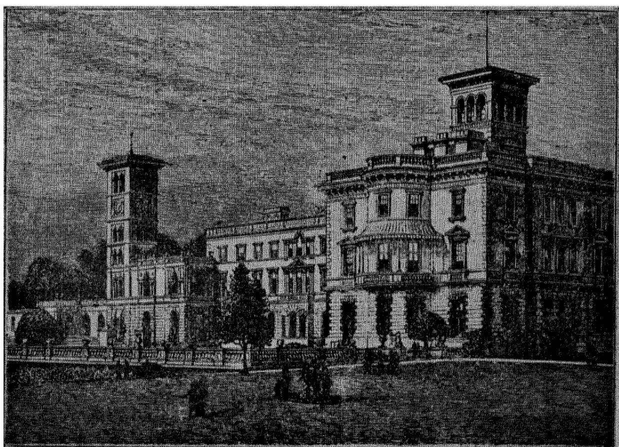
క. నారీగుణసమలంకృత
యా రుష్యాచక్రవర్తి యాలోమ్రెద్భూతన్
మేరీ యనఁ దగు నట్టికి
మారీమణిఁ బెండ్లి యాడి మహి నర్ధిల్లెన్. 121

ఆస్బ్వరనులోని సంతోషదినములు. 148.

రాణీగారి ద్వితీయపుత్రుడు, ఎడింబర్గ్ ప్రభువు. 148.

ఆస్బోర్ణ సౌధముం. 149.

చ. నలువదియాఱువత్సరమునం దగ నిర్వదియేనునాఁడు మెయ్
నెల నిలయేలునట్టిరమణీమణికిం జనియించెఁ గ్రమ్మరన్
నలినదళాయతాక్షి హెలినా యను పేరఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచి యా
కులము ననాకులం బగుచుఁ గోరికతోఁ గొనసాఁగుచుండఁ గన్.

శా. ఆరాద్రత్నము చిన్నవారికి జనవ్యాకీర్ణ మూ వీఁటిలో
నారోగ్యం బొనగూడ దన్ దలఁపుతో నాస్ఫో రనన్ పేరిర
మ్యారామంబును నిల్పి యందు నతిరమ్యం బౌ విశాలస్ఫటా
గారంబున్ రచియింపఁ జేసి నిలిపెన్ గారామునం బిడ్డలన్. 123

సీ. మరునిపెన్మ్రలికి రైయై మరునంపుమొలక వే
మఱుఁ గాముకులమది మరలుకొల్ప
దమనంబు విరహిబృందమనంబులకుఁ జాల
దమనం బొనర్చుచందమునఁ బొదలఁ
బొగడఁ గఁ దగినట్టి పొగడలు మే లైన
మొగడ లెత్తుచుఁ జాల నెగడుచుండ
మావులు సుమశరుఁమావులమొత్తము
తావు లగుచుఁ బలుతావు లీన

గీ. మఱియు మేలితరంబు లౌ మహిజలతలు
వెలయుచుండఁ గ నగ్గిము నలుదెసలును
నందనం బన మదికినానంద మెసఁగ
నలరఁ జేయించెఁ జూచువా రలరుచుండ. 124

సీ. తుమ్మెద ల్విరులపైఁ గ్రమ్మి మొత్తమ్ముల
ఝుమ్ము ఝుమ్మన రొదల్ జిమ్ముచోట్లు
పూజొంపములురాశిఁ బోసినకైవడి
గుజ్జుమ్రాఁకులవిరుల్ గొరలుచోట్లు
చల్లనిజలముల వెల్లువల్ జంత్రముల్
పెల్లుగాఁ బైపయిఁ జల్లుచోట్లు
పలువన్నెపూరేకు లిలఁ గ్రమ్మి చిత్రంపు
రంగవల్లిక లై చెలంగుచోట్లు

గీ. వాలుగొమ్మలు పుడమిపై వ్రాలి గాలిఁ
దూలుచును బాలకులతోడఁ గేళి సల్ప
కరణిఁ దోఁచెడిచోటులుఁ గల్గి యొప్ప
నట్టియాక్రీడ మది క్రీడ కనువుపడ దె. 125

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రి యట్టిప్రమదావనముం బ్రమదమ్ము మీఱఁ గాఁ
జల్లనిగాలివీచు నెటిసంజలఁ జక్కఁగఁ జూపుచుండ న
ప్పిల్లలు నొండొరు ల్గలసి ప్రీతి యెసంగఁగఁ గ్రీడ సల్పుచుం
బల్లవపుష్పమంజరులు మంజుశిఖావళి దాల్తు రింపుగన్. 126

ఉ. అం దొకమంటపంబుఁ బృథుకార్థము గా రచియించి వేఱుగా
నందపుచిన్నిపుష్పవన మందఱికి న్విరచింప వార లా
నందము మీఱఁ గా దినదినంబు ను నించుకసేపు చెట్లకుం
బొందుగ నీరు వెట్టుచును బోదులు దిద్దుచు నుందు రేపునన్. 127

గీ. తత్తదాఖ్యాంకితంబు లై తనరుచున్న
చిన్నదోహదకరణముల్ చేతఁ బూని
వారు పనిసేయు టొకయాట వలె నెసంగు
బాలకులచేష్ట సమ్మదావహము గాదె. 128

మ. జనకాజ్ఞన్ బహుశిల్పకర్మవితతిం జాతుర్యముం బూని య
మ్మనుజాధీశ్వరపుత్త్రు లన్యజనసంపర్కంబు లేకుండఁగా
ననుఁగా చక్కని చిన్నకోట నదియున్ వ్యాయామమై తోఁచఁగా
నొనరం జేసిరి వారియైక్యముఁ దదుద్యోగంబులుం జిత్రముల్. 129

చ. అచట రచించి రందపుమహానస మొక్కటి యందు బాలికల్
రుచు లెసఁగంగ నాత్మపరిరోపితవృక్షశలాటుముఖ్యముల్
పచనము చేసి స్వాదుతరభక్ష్యములన్ రచియించి సోదరా
ద్యుచితుల కెల్ల విందిడుదు రొక్కపు డింపుగఁ దింద్రు తాముగన్.

వ. ఇత్తెఱంగున నారాజార్భకులు చేఁత వాఁతనభ్యసింపం దగినవిద్యలం బ్రవీ
ణులగుచుండి రాహెలినా కన్యారత్నంబుచే నాగస్టెంబర్గు మహారాజ
సూనుం డగుక్రిష్టియన్ కుమారవరు నలంకరించి రాదంపతులుం బ్రా
ప్తాపత్యు లై వర్ధిల్లి రంత. 131

క. జననాయకునకు నలువది
యెనిమిదవది యైనమార్చి నిరువదియొక టౌ
దినమున లూయిస యనఁగ
లైను లోరన్ భర్తబాలకేల గ్రహించెన్. 132

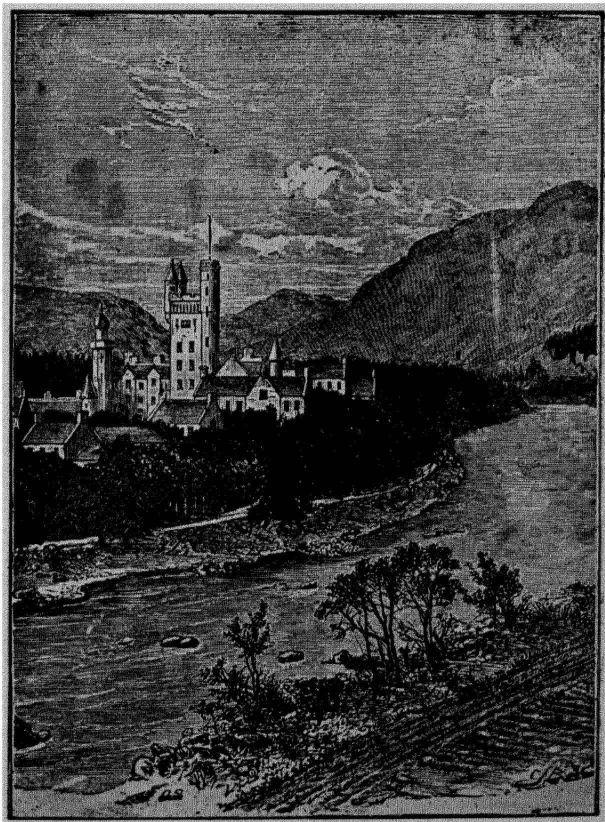
శా. ఇ ట్లాకన్నియ గల్గినట్టిశుభ మా నేఁటన్ మహారాజ్ఞి యున్
స్కా ట్లాండన్ విషయంబునందు విలిచెన్ ధారాళవాతంబు లా
పట్లన్ సొం పగుశైలదుర్గ మొకటిన్ బాల్మోర లన్ దాని నా
చె ట్లా ప్రాంతనదీతరంగములవాసి న్వర్ణనన్ శక్య మే. 133

మహాస్రగ్ధర.

సెలయే ఝ్ఝరీవ్రజసంధిన్ జిలజిలవొరుగం జేరి యం నాడుచుం గొం
డలసానుల్ ప్రాఁకుచున్ వేడ్కలు జివు రిడ దట్టంపుపూజొంపము ల్వే
న్నెల గాయం జిన్నిగోరుల్ నిలపి తునుముచు న్నిచ్చలుం బాలురాచెం
తలఁ గేళిం దేలుదు ర్మోదమున జననియుం దండ్రియుం జూచుచుండన్

సీ. అం దుండు సమయమం దాల్బర్టు రాణియుఁ
బేదవారలయిండ్ల కాదరమున
నరిగి తత్క్షేమంబు లారసి విందుల
కరణి నించుక యరమరిక లేక
తగువృత్తు లొసఁగి యింపు గ మేలుఁ బల్కుచు
నాతురవృద్ధుల కౌషధాదు
లిడి పాఠశాలల కేగి విద్యలు విమ
ర్శించుచుఁ బారితోషికము లొసఁగి

గీ. రమణుఁ డాఖేట మొనరింప రమణిశైల
తటవిహార మొనర్చునంతటను దేవి
యట్టిలుండి యు రాజ్యకార్యక్షణమున
జాగరూకత మరువదు సమయగతిని. 135

బాల్మోరల్ దుర్గము. 152.

ఉ. వేకువ లేచుచుం బ్రహరవేళ భుజించి విహార మాత్మకా
ర్యాకలనం బొనర్చి యపరాహ్ణము మంత్రులఁ గూడి రాజ్యతం
త్రైకమతి న్వసించి యటు స్యందనయాన మొనర్చి సంధ్యనం
గీకృతవిద్యలై నిశ నొగిన్ భుజియించి పరుండు రాజ్ఞి తాన్. 136

శా. భూమీపాలిక యొక్కనాఁడు శకటంబుం జెంది పో విల్లియమ్
హోమిల్ట న్సమభిఖ్యఁ జేసె హుతభుగ్యంత్రంబు నద్దీవి పై
నేమందుం దొలఁగించె దైవ మది యుక్ దీపాంతరావాసళి
క్షామేయాపద నొందె వాఁడు సతయేం ద్లంపూశకృతు ల్సహ్యు లే.

గీ. రాణి కార్థరుఁ గెన్నాటుప్రభువు నన
రెండు పేరుల నొప్పుసుతుండు గలిగె
నేమ నెలమొదటిదినమం దేఁబదియన
నష్టమునఁ దత్పురీజనుల్ హర్ష మొంద 138

వ. అనంతరంబున మాసం బతిక్రమింప నొక్కనాఁడు. 139

క. పినతండ్రి నామయావిం
గనుఁగొని యేతెంచురాణి కడకు న్వడిగాఁ
జని లెప్టె నెంటువే టనఁ
దనరెడువాఁ డొక్కకట్టెఁ దలపై మొత్తెన్. 140

గీ. రాణితలపైకుళాయి శిరస్త్రి మనుట
సార్థకంబు గ శిరముఁ గాపాడెఁ గాని
యిచట విధివ్రాఁత మంచిదం చెన్నుకరణి
గాయ మొక్కటి నొసటిపైఁ గాన వచ్చె. 141

గీ. అనృశంసకుఁ డున్మత్తుఁ డనుచుఁ గొంద
అనిరి తత్పక్షపాతకు లైనజనము
లట్టు లయ్యును హామిల్ట ననుభవించి
నట్టిదండంబునకుఁ బాత్రుఁ డయ్యెఁ దుదకు. 142

శా. ఆయాల్బర్టు జగంబునం గల విశిష్టాఘణంబులం బ్రోవుఁగాఁ
జేయ న్మానవు లెల్ల వానినిఁ బరీక్షింప న్మహావర్శనో
చ్ఛ్రాయం బైదుదినంబు లైదునెలలు న్సాగించె లండన్ పురిన్
డాయం బోయి రనేకు లేఁబదొకయేటం దజ్జనోద్యానమున్. 143

క. ఆకన్నాటువిభుండుం
బ్రాకటగుణ లూయిస యనుప్రష్యాధిపజం
జేకొని సుతుఁ డొక్కరుఁడు గఁ
దోకత్రితయంబు గాంచెఁ దొయ్యలియందున్. 144

క. మరలఁ ద్రిపంచాశద్వ
త్సర మేప్రెలుమాసమందు సప్తమదిన మా
ధరణీపతి కుదయించెఁ గొ
మరుఁడు లియోపా ల్డనంగ మహితాఖ్యుం డై. 145

క. ఆల్బనివిభుఁ డై యొప్పుచు
బల్బలమొందక యీ విద్యఁ బటుగుణగరిమన్
మేల్బంతి యగుచు నాతం
డాల్బర్టుం బోలి యుండె నాబాల్యము గన్. 146

వస్తుప్రదర్శనమునాటి ఆల్బర్టుప్రభువు. 154.

1851 శ్రీరాణీగారు ఆల్బర్టుప్రభువుగారిచే తెరువంబడిన లండను వస్తుప్రదర్శనము. 155.

వ. అలిమోఘోల్డ్సుకుమారుండు హెలినా రాజకుమారికయందు స్త్రీపుం సాపత్య యుగలంబుం బడసె మఱియును. 147

ఉ. ఏఁడులు నాల్గు నాఁడులవియేడు ను నాతనికన్నఁ జిన్న యై
వేడుక మీఱ సర్వపృథివీపరిరక్షణదక్ష యైనయా
చేడియ కుద్భవించె నొకచిన్నికుమారి బియాట్రిసంచుఁ బ
ల్కోఁడిమి గల్గునామమునఁ బొల్వనహించుచుఁ దాఁ గనిష్ఠయై. 148

క. జననికిఁ బ్రాపై యుండుట
కెనిమిదిఁయిర్వదియు నేఁడు లీచెలికరపీ
డన మెుల్ల కుండి హెస్సీ
టనుబాటెన్బర్గరాజు నాత్మజు నటు లై 149

గీ. పతిఁ గఁ జేకొని తనతల్లిభవనమందు
వాస మొనరించె నీమె వివాహకాల
మున కె రాజ్ఞికి మనుమలు మనుమరాండ్రుఁ
గలరు ముప్పదినలుగురు లలితరీతి. 150

ఉ. తామరతంప రై యిటుల దద్వరవంశము నాఁడునాఁటికిం
గోము వహించె దైవ మనుకూలము గావున నెన్నిసారు లో
యామహినేత్రికిం గలిగినట్టివిపత్తు తొలంగి పోయెఁ గా
కే మనవచ్చుఁ గాలగతి యెంతటివారికి దాట శక్య మే. 151

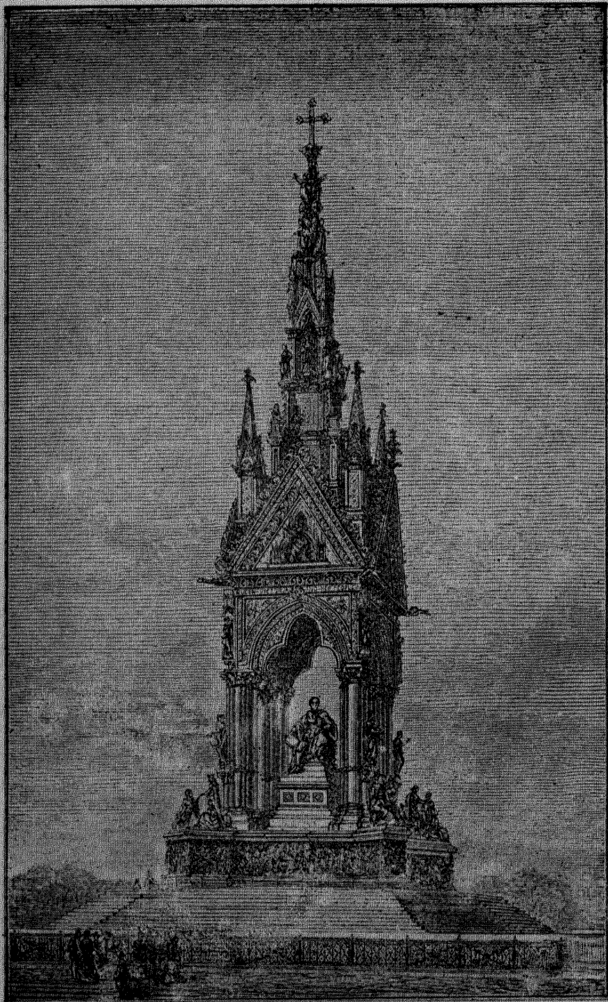
క. అష్టాదశశతకంబులు
షష్టియు నొక్కటి యు నైనసంవత్సరమం
దిష్టముల మార్చి మార్చియె
కష్టంబులఁ జూపమొదటికాలం బయ్యెన్. 152

ఉ. హా యిఁక నేమిచెప్పఁ దగు నంతటిదాఁక సుఖంబు లొందుచున్
హాయిగ నుండురాజ్ఞికిని ప్రాణపదం బగుతండ్రి బాల్యమం
దాయువు వీడ నక్కొ అఁత నందఁ గ నీక ముదంబు నొంద గాఁ
జేయుచునున్నతల్లియును జెందె వచింపనశక్య మౌ దశన్. 153

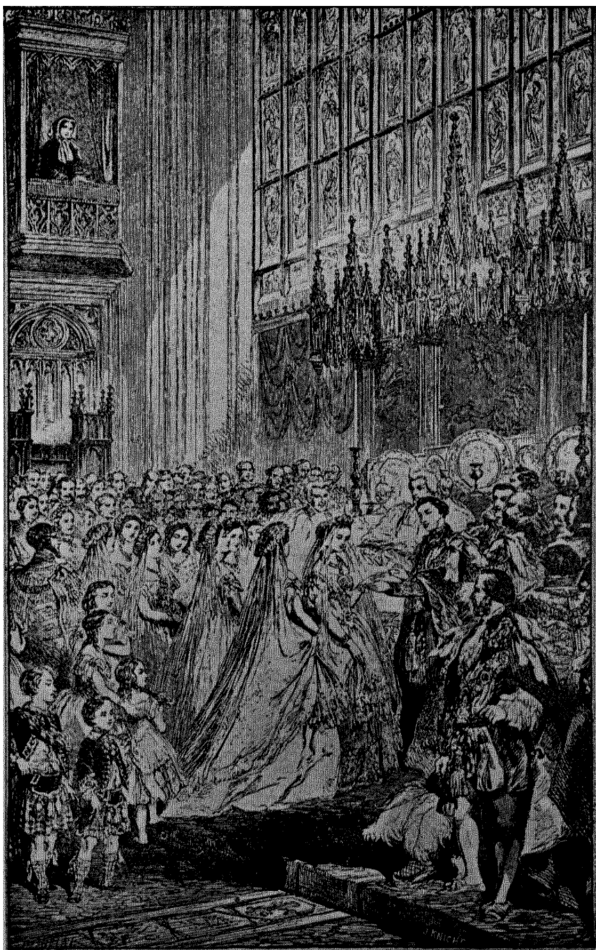
ఉ. చిన్నతనంబునన్ జనకుచేటు నెఱుంగక తల్లిపోవునన్
మన్ననఁ గాంచుచున్నసతి మాతృవిపద్దశఁ గాంచి యాత్మలో
నెన్నిదలంచి కుందె నొకో యేమివచింపను తల్లిదండ్రు లా
పన్నత నొంద ధైర్య మెడఁబాయక యుందు రె యెట్టిధీరులున్.

ఉ. అంతకు మించి భర్తృవిరహార్తి వధూజనదుస్సహంబు గా
వంతలఁ బెట్టు చుండుఁ గద వషన్ మతీశము గాక ము న్న య
క్కాంతకు నట్టిదుర్దశ యుఁ గల్గి వ్రణంబున నుప్పు జల్లిన
ట్లంతము లేనిశోకమున కగ్గము గాఁ గ నొనర్చె నక్కటా. 155

శా. ము న్నాల్బర్టు దినద్వయంబును లివర్పూ రేగఁగా నెంత యున్
ఖిన్నత్వంబున ప్రాకుమారుదొరకు న్నిర్వేదముం దెల్పుక
మ్మ న్నారీమణి వ్రాసి పుచ్చె నట యమ్మాడ్కి న్మనోనాథుఁ డా
పన్నుం డౌటకు నెట్టిదుఃఖమునకుం బాత్రంబు గా కుండు నో. 156

లండనులోని అల్బర్టు మిమోరియలు. రాణీగారిభర్తృజ్ఞాపకార్థమై
కట్టించబడెను. 156

ప్రిన్స్ ఆఫ్ వేల్సు ప్రభువునకును అలెగ్జాండ్రా రాణీగారికిని జరిగిన వివాహమహోత్సవము. 157

మ. అకటా యవ్వరదంపతుల్ దమకు నత్యాసన్న మానార్తిఁ గా
నక యయ్యేఁట నిజోపయామదినసానందోత్సవంబుల్ సము
త్సుకులై చేసి రెఱుంగ శక్య మగునే దుర్దైవకృత్యంబు ని
వ్యాకలత్వం బొనరించువాఁ డహో లతిప్రేమంబు నీ నేటికిన్.   157

సీ. అతిగుణశాలి యానాత్మేశుఁ బాసిన
నెవ్వగ కాయము నిలయ మయ్యెఁ
ప్రజలసంతాపంబుఁ బాపుకర్జంబున
జాగరూకత గల్గి సంచరించె
ఖనిజముల్ ద్రవ్వెడు మనుజశతద్వయం
బం దొకపెట్టు గా నడఁగి పోవ
వారికళత్రాదిబంధుజనంబుల
రావించి సాంత్వవాగ్రచన మీఱఁ

గీ. దత్తదుచితంబులైనవిత్తంబు లొసఁగె
భర్తృవిరహంబు గలనెల బాయ కుండఁ
దనదుదుస్తరశోకంబుఁ దడన దయ్యె
నౌర శ్రీరాజ్ఞి గుణరాశి యనఁగ నలరె.   158

చ. ఇలు వెడలంగ లేక చిర మేకత ముండి యు రాజకార్యముల్
గఁలతపడంగ నీక యొసకంబునఁ జేయుచు జ్యేష్ఠపుత్త్రిపెం
డిలి యగుచుండునప్పుడు గడిందివిషణ్ణత దేవళంబునం
దల యొకయింత వంచికొని దవ్వుగ నుండెను రాజ్ఞి యొక్కచోన్.

క. ఆదేవి దుఃఖవారిధి
నీదుచు నీరీతి నుండ నెడపక జామా
తాదుహితాపుత్త్రికపౌ
త్త్రాదుల విరహంబు మిగుల నలమట జేసెన్. 160

చ. అది యిటు లుండ నామె జననాది గ యోగము సేమ మాదృతిం
బదిలము గాఁ గనుంగొనెడు మాతులుఁ డౌలియొపోల్డు లేఁడు న
ర్వదియవనత్సరంబునను ద్వాదశమాసమునందు భూస్థలిన్
వదలి చనంగ నామెదురవస్థ నచింపఁ గ నేరిశక్య మా. 161

వ. అమ్మహీనాయికా రత్నంబు చెందరాని యిడుమలం జెంది ధైర్యం
బునం గాలంబుఁ గడుపు చుండె నంత. 162

సీ. ఇట్టి యుమ్మలికంబు లించుక పిడంగ
నొకనాఁడు నయ్యాళి నుండి వచ్చి
స్వభవనప్రాకారసరణి నేగుచు నుండ
నం దార్థరోకాన్న రనెడుతరుణుఁ
డొకచేతఁ జీటి యు నొకచేఁ దుపాకి యుం
గొని వచ్చి రాణిపై గురి యొనర్పఁ
దత్పరివారప్రధానుఁ డౌ జాన్జె ౦ౌను
వెనుక వచ్చి తుపాకిఁ గొనియె బలిమి

గీ. మఱి యు రోజరుమెక్లీన్‌సమాఖ్యుఁ డామె
విండ్సరుపురంబునకు నేగువేళ రథము
నందుఁ గాల్చెఁ దుపాకి నయ్యది యుఁ దప్పె
దైవకృప గల్గ నాపదల్ దప్పు టరు దె. 163

ఆ. అందు నొకనిఁ గళల నడిపించెఁ జెఱసాల
యొక్కపర్ష ముంచి యొరుని వెట్టి
యగుటఁ దెలసి రాజ్ఞి యభిమతమ్ముగఁ జెఱ
నునిచి రెల్లవారు నుచితమనఁగ. 164

క. మును పాకకాలం బగు పది
యెనిమిదిశతములనునలునదెనిమిదియనయే
టిని మొదలు రాణి జేసిన
ఘనకార్యమ్ములను నరుసఁ గడక నచింతుణ్. 165

ఉ. యూరపులో మహీధవుల నొల్లక యెల్లప్రజల్ స్వతంత్రతఁ
గోరి చరించుటన్ మిగులక్షోభము గల్గినదాని నోర్వఁగా
నేరక ఫ్రాన్సుదేశధరణీపతి ఫాన్సు పీఁడు పీడుచుం
బేరును మార్చి స్మిత్తనెడు పేరును దాలిచి చేరె లండనున్. 66

వ. అక్కటా ఫ్రాన్సుదేశాధినాథుండగు లూయిసు ఫిలిప్పు సకుటుం
బమ్ముగా నెట్టియిడుమలం గుడుచుచుండె నో మనము తద్దేశ
వాసులకు విరుద్ధాచరణలంపటుల మని తెలియకుండం దాటస్థ్యం
బు నటించుచు నాతనిన్ సాహ్యగతిఁ బోఁచుట యావశ్యకంబు మఱి
యు స్వప్రయోజనంబుకన్నం బ్రజానురాగం బధికంబు గాఁ దలంచు
వారి యన్యోన్యశాసనంబులం గీటునంబుచ్చు కుంద మని తనమాతు
లునకుం గమ్మ యనిచి రాజ్ఞీమణి యాతని గౌరవించి కాపాడం
దొడంగె. 167

గీ. దేశసంక్షోభ మిటుల వర్తింప నామె
వ్రాసె నయ్యేఁట సచివుతో భర్తతోడఁ
దలఁచి యిర్వదివేలలేఖలను నన్య
దేశరాజ్యప్రవృత్తులు దెల్పుచుండి. 168

శా. లండన్ పట్టణమం దొకప్పుడు నికాల స్సామరష్యామహీ
శుం డేతెంచి యను రాణి గౌరవమునం జూడం గఁ దుర్కీమహీ
శుం డౌనాసులతాను క్రైస్తవుల హెచ్చుల్ మాన్చి బాధించునం
చుండున్ రాజ్ఞి యుఁదత్ప్రధానులును దా ముదో్ౖరిషు లౌచున్ వినన్.

గీ. ఇట్లు సుల్తానుపైఁ గోప మెరియఁ జేసి
వెడలి రాణి యు సచివులు విడువ రాత్మ
పక్ష మింగ్లండుమానవుల్ బవరమునకుఁ
జాల రనుచుఁ దురుష్కదేశంబుఁ బట్టె. 170

గీ. అయినఁ గ్రైస్తవబాధల నణఁచు నెపముఁ
బూని టర్కియుఁ దద్రాజధాని యాచుఁ
దనరు కన్స్టాంటునోపిలుఁ గొనుచుఁ గృష్ణ
భూమిమధ్యసముద్రాంతభూమి నేలి. 171

కం. చిరకాంక్షిత మగుహిందూ
ధరణిపయిం దుదకు వెడలఁ దలఁచి దురాశా
పరుఁ డై యుండుట నెంచుచు
వెర వొప్పఁ గ నపుడు రాజ్ఞి విజిగీషఁ దగన్. 172

చ. దురమున త్రుంచివారలను దోర్బలదర్పులు పాటిం బుచ్చె ను
ద్ధురగతి రష్యవార లురుదోర్బలు లయ్యును మంత్రిసైనికే
శ్వరులకుఁ గల్గు లోపమున వారల క్రాకిమియాదురంబునన్
జరిగెఁ బరాభవంబు పలుసారులు దుర్జయహూణసేనచేన్. 173

ఉ. ఇట్టిపరాభవంబునకు నెంతయు వంత మనంబులోపలం
బుట్టఁగ రష్యనాయకుఁడు పోయెను దివంబున కందు శస్త్రసం
ఘట్టితులైనవారలకు గాయము లెల్లను మాన్పి ధాత్రులం
బెట్టి యొనర్చె నొక్కసతి వేసట లేక మహోపచారముల్. 174

వ. ఫ్లోరన్సునైటింగేలను నాసతీమణి యొనర్చిన యామయావి సంరక్ష
ణంబు లక్షముఖంబుల నైనం బొగడఁ దరంబె యామెకు శ్రీ మహా
రాజ్ఞీమణి మగరాలం గూర్చిన పతకంబుఁ బారితోషికంబుగా నొసం
గెఁ దదనంతరంబ. 175

శా. బంగాళాభటు లుర్వి కేని నెదిరింపన్ వార లుత్సాహ మొం
దంగా దుష్టులతోడఁ గూడుకొని నానాసాహె బుద్ధిక్తుఁడై
పొంగన్ మానిచి క్రూరతన్ మనుజులం బోకార్పఁ గా నీక క్వా
న్పాం గన్ కేనిమతంబుతోఁ గలసి పూనెన్ రాజ్ఞి యంచద్దయన్.

ఆ. అందువలన సదయ యనుప్రభు వని జనుల్
హాస్యము గ నొనర్చి నట్టిపేరు
సార్థకంబు గాఁగ జరుపుచు నానాఁటఁ
దగినబిరుదు గాఁగఁ దాల్చె దాని. 177

శా. బాలస్త్రీజనముఖ్యబాధకులు భూపద్రోహముల్సేయు దు
శ్శీలుర్ దండ్యు లటన్న మీమతము నేఁ జేకొంటి నింగ్లాండుభూ
పాలోద్యోగు లనేకులుం బగలు దీర్పక్ మాన్పుయత్నంబున
న్నీలోఁ గూడితి నంచు రాఢ్రమణి యంపెం గమ్మ క్యాన్నింగుకై.

క. పదునెనిమిదిశతముల నేఁ
బదియెనిమిదివత్సరపు నవంబరునెలలోఁ
జదివిరి హిందూరాజ్యా
స్పదము న శ్రీరాజ్ఞి గొన్న ప్రకటన మెల్లన్. 179

వ. ఇ ట్లిట్లైడం బ్రకటించిన యీ పత్రంబున శ్రీరాజ్ఞీ గుణ విశేషములం
దెలుపు తద్వాక్యంబులం గొన్నింటిం జెప్పెద నె ట్లంటేని. 180

క. క్రీస్తుమతంబును మేము ప్ర
శ స్తం బని నమ్మినం బ్రజలస్వాచార
ధ్వస్తులఁ జేసెడుతలఁపున్
వా స్తనము గఁ బూన నంచుఁ బలుకుచు నుంటిన్. 181

మ. స్వమతాచారము లెవ్వ రేవిధమునం బాటించినన్ వారి న
క్రమదండార్హులఁ జేయ జాల మఱి ధర్మం బొప్ప రక్షింతు ను
త్తమపూజాకులధర్మమార్గములచెంతం బోవునుద్యోగులన్
నిముసం బోర్వక నిగ్రహింతు నిది నా నేమంబు వాక్రుచ్చెదన్. 182

ఆ. ఎట్టిజాతివార లేనియు నేతెగ
వార లేని యోగ్యతానమున
విద్యచేత సద్వివేకంబుచే నర్హు
లేని రాచపనుల నిడుదు మరసి. 183

ఉ. దేవునిసత్కృప న్మరల దేశము నెమ్మది నొంది యుండ హిం
దూవరదేశసంస్థితజనుల్ సుఖియించుపనుల్ రచించి లా
భావహమైనమార్గమున నందఱి నేలఁగ భూరిశక్తి మా
కీవుత సర్వశక్తుఁ డగు నీశ్వరుఁ డంచును మ్రొక్కి వేఁడెదన్. 184

క. ఈరీతిం దనయుద్యమ
మారాజ్ఞి సమస్తజనులు నానందింపన్
ధీరత బ్రకటింపఁ గ విను
వా రామెం బొగడి రధికవాగ్వైఖరులన్. 185

శా. హిందూస్థానమునం దొకప్పుడు ను ము న్నెన్నంగ లేనట్టికో
ల్వొందం బొప్పఁగ ఢిల్లిలో జరిగె మే లై డెబ్బదేడేఁటియా
దిం దానం బ్రకటించె లిట్టనను మంత్రిశ్రేష్ఠుఁ డారాజ్ఞికిన్
హిందూదేశపుచక్రవర్తిని యనన్ హెచ్చైన పేరబ్బుటన్. 186

చ. ఎనబదియేడుసంఖ్యగలయేఁటను దొంబదియేడువత్సరం
బున వరరాజ్ఞి రాజ్యమును బొందినయేఁబదియవ్వదేఁడు లొ
టను బహుళోత్సవంబులు కడంగి యొనర్చిరి హిందువుల్ మహీ
జనహితధర్మకార్యములు సల్పిరి యెల్లెడ రాణిపేరటన్. 187

గీ. అట్టిరెండవయుత్సవమందు నెల్లె
వనెడురాట్ప్రతినిధి నిఖిలావనీశు
లున్నసిమ్లానగరసభ నెన్ని మెచ్చె
రాణిసౌభాగ్యప్రస్తుతులు రాజ్యకృతులు. 188

సీ. ఇద్దేవి రాజ్యంబు నేలుకాలమునందు
దురము లెచ్చటనో నిద్దురను జెందెఁ
ప్రజలు సౌఖ్యంబునఁ బ్రబలుటఁ దత్సంఖ్య
బడిబడి హెచ్చి యిబ్బడి సహించె
మఱి యెల్లయెడ నదీమాతృకయై పండ
ధనధాన్యములు ను వర్ధనముఁ జెందె
ననురక్తి మీఱంగ జనుల నేలుచు నుంట
రాజ్యంబు నానాఁటఁ బ్రాజ్య మయ్యె

గీ. సేనలకుఁ గల్గు లెక్క యనూన మయ్యె
రమణఁ బుడమినిఁ బాలించు రమణి చిరము
నాయురారోగ్యములఁ జెంది యప్రతిహతి
నేలవలె నని కోరి రన్నేల జనులు. 189

మ. కలలో ధూమశతాంగధూమనౌకల్ తంత్రివార్తాదులం
దెలియం జాలనియెల్లమానవులకుం దేటయ్యె దేశస్థితుల్
బలిసెన్ సద్వ్యవహారముల్ బగఱచే బాధల్ గడల్ బట్టెఁ జో
రులపే ర్మాసెను రాజ్ఞి యేలుబడిలో ద్రోహంబు లారెన్ మహిన్ .

శా. సద్యంభస్స్రుతిచే మరుస్థలములన్ నామంబులున్ మాసె స
ద్విద్యాశాలలు వైద్యశాలలు మహిన్ వృద్ధిన్ సహించె న్మహీ
శోద్యోగంబులు హెచ్చుమీఱెఁ బదవుల్ యుక్తోరుఘంటాపథ
ప్రద్యోతస్థితిఁ దాల్చెఁ జేపడియెఁ జిత్రం బొప్పునిష్టార్థముల్. 191

రాణీగారి జూబిలీరూపము. 164

క. తనజనులమదియుఁ దనమది
యనువుగ నేకీభవింప నాసతినిజయా
ననమున ముదిమినిఁ బ్రజలం
దనిపెన్ గౌరవవివేకతత్పర యగుచున్. 192

చ. అతులితరాజ్యవైభవసమన్విత యయ్యుఁ బ్రజానురాగ సం
యుతమతి లౌకికాంగనకు నుద్దివహించుచు నుండునీమె స
న్నుతచరితం బె యచ్చటి యనూనచరిత్రలయందు దీర్ఘమై
మతిఁ గరఁగించె నెల్లరకు మాటికి మాటికి గణ్యమాన మై. 193

చ. మతములు నీతివిద్యలు ను మాన్పులు బోగలు రాచకర్జముల్
శతము సహస్ర మై జనులస్వాంతములన్ శిలలందుఁ జెక్కిన
ట్లతివిశదస్థితిన్ విడక యంటుట వెన్నెలఁ బోలెఁ జల్ల నౌ
చతురతదీయరాజ్యగతి సంస్మృతిఁ బాయదు మానవాళికిన్. 194

ఉ. ఆమె యొనర్చు నేలుబడికన్నఁ దదీయచరిత్ర మెల్లరున్
వేమరు సన్నుతింత్రు పృథ్వీధుర నీమె వహించునప్డు నీ
గ్రోమహిలోనఁ గ్రీత యగుక్రూరపుబానిసవృత్తి నాఁడునాఁ
డే మఱి పోయె నో శ్రుతికి నేనియు రాదు బ్రిటీషుసీమలోన్.

మ. ఇటు లీహూణమహీశరాజ్య మెలమిన్ హెచ్చొందఁ గా జర్మనీ
యిటలీఫ్రాన్సులరాజ్యముల్ విషమతాహీనస్థితిం బూనెఁ ద
క్కటిరాజ్యంబులపేరుమాత్ర మొకచోఁ గాన్పించె వాగ్ధుల్ పరి
స్ఫుటరీతిం గన రాక కొన్ని చెడె దుర్బోధస్వరూపంబు లై. 196

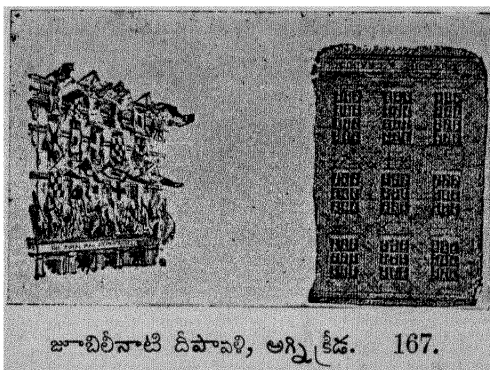
వ. ఇట్లనేకదేశంబు లనేక వ్యత్యాసంబులచేఁ జెడిపోయినను రాజ్ఞీ
మణి క్రమక్రమంబునఁ గాలంబు గడచుకొలందిం బ్రజానురాగ విశ్వా
సపురస్సరంబు గాఁ బ్రవర్తించుచు దేశాభివృద్ధ్యేకపరత్వంబున స
ర్వజనాదరణీయచరిత్రంబునం బ్రవర్తించు చుండె. 197

చ. ఒకయెడఁ గ్రుంకుచో నుదయ మొందును వేఱొకప్రక్కఁ బద్మనా
యకుఁడు తదీయరాజ్యమున నట్లగుటన్ రవి సంతతంబు వీ
డక పరమాదరంబునఁ గడంగి కనుంగొను నామెపాలనా
ధికత నటుంచుఁ దోఁచఁ దగు దేశము నేలె నిరాకులంబుగన్. 198

గీ. తొల్లి జార్జులు నల్వురు తుర్యవిల్లి
యమ్ము హానోవ రనువంశమందుఁ జిరము
రాజ్యభారముఁ బూని రీరాణి వారి
మించి బహుకాల ముర్విఁ బాలించె నహహా. 199

ఉ. అచ్చెరు వీవసంతసుమ మాతతరాజ్యమదాతపంబుచేఁ
బొచ్చెము లేక వాడుదలఁ బొందక సత్సుమనోమనోజ్ఞ మై
హెచ్చు వహించె సత్కవుల కెందటి కేని యుఁ దద్గుణంబులన్
ముచ్చట గా వచింతు మనుపూనిక చెల్లు నె సత్య మారయన్. 200

గీ. ఆమె చాతుర్య మే మొ ప్రజానురాగ
బీజ మొక్కటి వెదఁ జల్లి పృథులమనుజ
విశ్వసనభూరుహంబులు వేలకొలఁదిఁ
గాఁ గ మొలపించి నానాఁటఁ గడఁగి పెంచె. 201

జూఁబిలీనాఁటి దీపావళి, అగ్నిక్రీడ. 167.

వ. ఇట్లు సకలజనమనోహ్లాదం బతిశయింపం బృథ్వీమండలం బేలుచున్న విక్టోరియామహారాజ్ఞీమణికి నేకోనసప్తతివర్షంబులును ద్రాజ్యాధికారంబునకు నేకోనపంచాశద్వత్సరంబులుం గడచె నందుఁ బంచాశం బగు షడశీత్యుత్తరాష్టాదశ శతవర్షంబున జూనుమాసంబున నేకవింశవాసరం బుత్సవోచితం బయ్యె రాజ్ఞీనిదేశం బగుట నా మరుచటి వత్సరంబున. 202

క. జూబిలియుత్సవ మెసఁగెఁ
జాబిలి వెలుఁగాచు నిఖిలజననాథులు నా
నాబలికరులయి కనుఁగొని
రే బలియున కైనఁ గలవె యింతటివేడ్కల్. 203

శా. శ్రీరాజ్ఞీమణి యుత్సవాగతజనోత్సేకంబు వాతాయన
ద్వార మ్మం దరసెన్ దదీయజనవాత్సల్యంబు స్పష్టంబు గా
నౌరా యిర్వదిమైదువేలజనులన్ హర్షించి హిందూస్థలిం
గారాగారనిబద్ధుల న్విడచి రాకాలంబునన్ వేడ్కకై 204

ఉ. ఏమరుపాటు లేక ప్రజ నేఁబదివర్షము లొక్కరీతి ను
ద్దామదయాస్వభావము ను ధర్మముఁ దప్పక యేలినట్టియా
ధీమతికిం గృతజ్ఞతను దెల్పుట కయ్యెడ మంచివేళఁ గా
నేమని చెప్పనచ్చు జను లేపునఁ జల్పిన వాక్సుమంబులన్. 205

శా. వేలున్ లక్షలుఁ గాఁగ నచ్చుటికి నై విచ్చేసి యున్నట్టిభూ
పాలాదుల్ దగ నొక్క టొక్కటెనిఁ గాఁ బాలొందియారాజ్ఞిస
చ్ఛీలాదుల్ గొనియాడఁ దద్గుణగణ శ్రీసంఖ్య హెచ్చౌటచే
వేలున్ లక్షలు గాఁ గనొక్కఁ డొకఁ డే వేడ్కం బ్రశంసింపఁ డే

ఉ. అప్పురి రాట్పథంబుల జనౌఘము మోదరసంపు వెల్లువల్
దెప్పర మారటఁ గాలినడఁ దీరుగ సాఁగ దటంచు నెంచి పూ
దెప్పను జెందె నోయనఁ గఁ దీరుగ రత్నవిభూషణాఢ్య మై
యొప్పులు గుల్కు రాద్రథము నొందె మహీపతి స్వారి యేఁగఁగన్.

చ. ప్రకటితవాద్యముల్ నృపుల బంన్లను సతీశకటంబు లామెపా
త్రికలును మీఁగడం దొరసాని తే టగుతేజులఁ దేజుమీఱుత
చ్ఛకటము రా యథాక్రమత సాఁగిరి వెస్టుమినిస్టరాదికిన్
బ్రకటరసానుకూల మగు భావమునం బ్రజ వచ్చి చూడఁ గన్. 208

క. మాతువులు మేటిగృహములు
మేడలునుం బ్రతినినాద మిషమునఁదామున్
వేడుక మంగళగానము
బాడం గాఁ దొడఁగె శుద్ధ భావం బెసఁగన్. 209

క. వివిధరుచికలితకాచ
ప్రవిమలజాలాంతరముల భానుమరీచుల్
దవిలి యొకవింతగతిగెం
జెవినెటుసోఁకింతుఁ జూడఁ జెల్లుం దానిన్. 210

ఉ. ఈగతి దేవళంబునకు నేగి మహోన్నతవైభవంబుతో
బాగుగ రాణి బల్కె మహి భారముఁ బూనినపెక్కునాళ్ళ కే
నీగుడిఁ జెంది వెండి యును నీశ్వరుఁ గొల్వఁ గఁ గంటిఁ దత్కృపన్
సాఁగుచ నుండె రాజ్యము ఘనంబుగ వర్ధిలె నాఁడునాఁటికిన్. 211

రాణిగారి జూబిలీ పండుగ జూచుటకై నిరీక్షించుట. 168.

క. ధర్మాధర్మముఁ గను నెడ
నిర్మలగతి నాదుమదిని నిలచుచుఁ దత్త
త్కర్మములత్రోన లెల్ల స
మర్మకము గఁ దెల్పునట్టి మాన్యులఁ గొలుతున్. 212

గీ. అనుచుఁ బ్రార్థించుచో నవు డచట నున్న
వారిమేనులు పులకలు వారు టరు దె
యానుడువు లెల్ల వీనుల నానువారి
దేహములు గగ్గురించు సందేహ మేది. 213

వ. ఇట్లు కొంతదడ వయ్యెం దదనంతరంబ. 214

ఉ. రాజగృహంబుచెంత కమరం జనుదేరుచు నుండునప్పు డా
రాజనరాలి పైఁ గురియు రమ్యతరంబగుపూలవాన నీ
రాజనరత్నదీపికల రాజి యుఁ గన్నుల కింపుఁ బెంపుచున్
రాజిలె వేడ్కఁ జూడ నగరంబు నహించినకన్ను లో యనన్.

మ. చెలులుం జుట్టలు నర్హులుం బరిచితుల్ చిత్రోత్సవం బయ్యెడం
గలయం జూడఁ గ నెంచ టెంచదలఁకో యాగ్రామంబునన్ వచ్చినం
దెలియం జాలక యుండె నొక్కఁడు ను దద్ద్వీపివినిక్షిప్తదృ
ష్టుల నన్యంబున సోఁక నీక మదిలోఁ జొక్కం దదద్వైతతన్. 216

శా. ఆరాజ్ఞీమణియింటి కిట్టరిగ శేషాహంబు వేవేగఁ బో
నారేయుత్సవ మేమి చెప్పఁ గలఁ డయ్యారే సహస్రాస్యుఁడున్
తారామార్గము నంటఁ గా వెలుగుమొత్తం బై నపల్వంజులన్
ధీరుల్ కృష్ణనలక్షపక్షములు భేదింపంగ లే రైర హో. 21

సీ. రివ్వురివ్వున నంత రిక్షంబునకుఁ బోవు
తారబాణంబుల మేర యెంత
వివిధపుష్పోపేత వృక్షంబు లన నొప్పు
చిచ్చుబుడ్డుల నెన్ని చెప్ప నేమి
కణుదురుల్ రేఁగిన కైవడిఁ జెలరేఁగు
నల సిసింద్రీ లెన్న నలవియేది
శశిసహస్రము వెల్గు సరణిఁగాన్పించెను
పగలువత్తుల కెద్ది పాటిగలదు

గీ. చాలు నే నిట్లు వర్ణింప సాఁగు టేమి
కొంత కొంత వచింపంగ నింతపాటి
దనెడిబుద్ధిజనించు నో వినెడువారి
కకట! చెడఁ జేయుచుంటి నో రాపలేక. 218

చ. అపుడు సెయింటుగుబ్బలికి నందఱుఁ బంజులతోడ నేగి త
ద్విపుల తటంబులం గలసి విచ్చుచుఁ గూడుచు భూరివాద్యముల్
విపులయు నింగి భోరుకొన వెల్గఁ గఁ జేసిన వహ్ని యయ్యెడన్
స్థపుటితకీలజిహ్వాలను జూచి నభస్థలి నాకె నుద్ధతిన్. 219

ఆ. రేయి వచ్చు నని నిరీక్షించువారలు
తెల్లవారె ననుచుఁ దెలుపునట్టి
వారితోడఁ గొంతవా దొనర్చి రమేయ
నీప్తిచేత రాత్రిఁ దెలియ లేక. 220

క. లండనులో ముద్రక్రియ౯
నిండినయుత్సవము విరియు నెరయుచు హిందూ
ఖండమున నొప్పె నప్పుడు
పండితులకు నుడువ లేనిపాటిది యగుచు౯. 221

సీ. కచ్చిబీహారుభూకాంతుండుఁ దత్పతి
పరిషియాదేశభూపాలకుండు
మణికిరీటవిరాజ మానుఁ డౌహోల్కారు
హైదరుబాదుతోఁ దగునిజాము
అలసయాందేశుఁ డగుదేవనంగస
వరప్రకారనుమహీ వల్లభుండు
తేజమొప్పుజపాను రాజౌకొమాచు ను
మున్నగుహిందుభూ భుజులు నచ్చి

ఆ. రపుడు నూరుపెట్టె లంపిరి హిందువుల్
కాన్క లెల్లవారుఁ గలసి మఱి యుఁ
గాంత యొకయణాప్రకారము డెబ్బది
యైదువేలు పౌను లంపి రటకు. 222

సీ. స్కాట్లాండుదేశజుల్ కంచుతో శ్రీరాజ్ఞి
ప్రతిమ నొనర్చి యర్పణము సేయఁ
బ్రిన్సాఫువేల్సు స్థాపించె నప్పుడు రాణి
బహుమతు లొసఁగెను బహుజనులకు

విద్యార్థులకు గొప్ప విందులు గావించెఁ
బడఁతులకును మేలితోడవు లొసఁగె
వైద్యశాలలు మఱివిద్యలశాలలు
నుంపించె సమ్మోద ముప్పతిల్ల

గీ. ఇట్టు లుండంగ రొనుబదియొనిమి దేఁట
నాస్ట్రియా దేశమున కాదినరిగె రాజ్ఞి
యాత్మజుం డేలువేల్సు నకరుగ నందు
సన్నుతించిరి సర్వభూజానివరులు. 223

చ. ఇతరులఁ బోలెఁదన్ను సుతుఁ డెక్కుడుగారవ మొప్పఁజూచినన్
హితమతి దీనవల్ బలికి యింపుక నాదగుబర్వుఁ దగ్గఁ జే
సితి వని పుత్త్రినిం బొగడెఁ జెన్నుగ నెన్బదితొమ్మిదేఁట శో
భితగుణ తత్తనూజ యగు ప్రిన్సెసులూయిని సమ్మదంబుతోన్. 224

వ. పై పుద్యూకను వరునికిం బరిణయం బొనరించి యథోచిత కృతులం
గాలంబు గడపుచుం దొంబదిరెండవయేఁట. 225

గీ. పిండ రనువాని గారడి పృథువిశాల
మైన బాల్మోర లనునట్టి హాలులోన
మనుజనాయిక మనుమల మనుమరాండ్రఁ
జెంత నిడుకొని కనుఁగొనె స్వాంత మలర. 226

ఆ. ఆమె జన్మభూమి యైన కెన్సింగ్టను
నగరులోనఁ దత్తనయయు నామె
ప్రతిమ నిల్పె నిట్లు పదివర్షములదాఁక
లీలఁ జూపె జూబిలీమహంబు. 227

సీ. హిందుదేశపుకవు లెంగ షేనీ యుత్స
వంబు వర్ణించిరి బహురచనల
ని ష్లాల్లదేశస్థు లెంచి రింకొకవింత
గలదు రుష్యాదేశ కాంత యొకతె
బీద యయ్యును గోర్కె యేది యు లే కామె
నీక్షించి ముద మంది యేగనార
వృద్ధ యయ్యును దనయేర్పాటునకు భేద
మించుక లే కుండ సంచరించుఁ

ఆ. దన్నుఁ బెంచినట్టిదాదినలన వేగ
లేన నభ్యసించి వేవినంత
ధాతనస్త్రములను దాల్చి యిం పగుచోట
నల్పభుక్తిఁ జేసి యరుగ స్వారి. 228

చ. కడునడి వచ్చి రాజ్యగతకార్యములం గలకాగితమ్ము లే
ర్పడఁ బఠికించి ధర్మ మెడబాటును బూనక సంతకమ్ములన్
గడుకొని చేసి సౌధతలగామిని స్త్రైమె స్వీసుకా బెజీయనం
బడుసుమకుంజ మొంది యటుపై జను సాతిథి యాచు భుక్తికిన్.

సీ. ప్రిన్సెసుక్రిస్టియన్ పేరొందుకూఁతుతో
భుజియించి శతపదంబులను నడచి
తనరహస్యపుకమ్మలను వ్రాసి రాజ్యతం
త్రము దినచర్యపొత్తమున వ్రాసి

సద్గ్రంథములు కొన్ని చదువును జదివించుఁ
బైని హిందూస్థానభాషఁ గఱచు
విండ్సరునం దైన వివిధవస్తుప్రద
ర్శనమున కనువైనసన్నకుట్టు

గీ. మొదలు గాఁగల శిల్పముల్ పిదపఁ జేసి
నిలుచు నటుపైని రత్నాదివివిధవస్తు
వామె కొను ననునిశ్చయ మంది తెచ్చు
వర్తకులమానసంబులు వగవ కుండ. 230

సీ. అటుపిమ్మట విమర్శనార్థ మై వచ్చిన
గ్రంథము ల్పత్రికల్ గడఁగి చూచు
సంజప్రార్థన బంధుసఖిబాలకాదుల
కనుమోపబహుమతు లంపు చుండు
నిష్టజనంబుతో నిష్టభుక్తి యొనర్చి
గీతసత్కథల నంగీకరించుఁ
బరిమితవచనము ల్పలికి నిద్రించు నీ
గతి దినదినమును గడపుచుండ

గీ. వర్షదశకంబుఁ గడవఁ దొంబదియు నేడు
సంఖ్యగల క్రీస్తువర్షంబు జరుగు చుండ
నొక్కనాఁ డష్టవాహసంయుక్తరథము
నెక్కి యధికోత్సవంబున నేగుదెంచె. 231

డైమండు జూబిలీనాటి రాణిగారి రూపము. 175.

క. అష్టదిశాగతజను లతి
తుష్టిం బ్రాపించఁ గా నతులితోరుశుభా
విష్టం బై రాజ్ఞీ మణి
షష్టితమాబ్దోత్సవంబు జరిగెం బిదపన్. 232

గీ. అరయ డైమం డనెడు పేర నధిక మామఁ
దొల్లిటిది యైనజూబిలితోడ నిదియు
జరుపమునఁ జిన్నదయ్యును బరువునందుఁ
బంతె మొనరించి యధికతఁ గొంత జూపె. 233

క. నాయెడ జనులకు గలనిర
పాయపుభక్తికిఁ గృతజ్ఞభావముతోఁ ద
చ్ఛ్రేయముఁ గోరుదు ననుతం
త్రీయంత్రపువార్తఁ బుచ్చె దేశంబులకున్. 234

సీ. లండ నెల్ల గులాబిదండలతో నిండె
హిందుదేశంబున నెన్నఁ దగిన
ఘనుఁ డౌ ప్రతాపసిం గనువానినయ్యెడ
నతిముదంబునఁ జూచి రఖిలజనులు
గ్రాఫిక్కు మొదలుగాఁగలసభ లలరించి
రింద్రలోకమ్మున కెన యనంగ
మకుటధారణమహామహము తా వైయొప్పు
నబ్బిగృహంబున కరిగి యందు

గీ. నప్పటికి నిప్పటికిఁ గల్గువ్యత్యయంబు
పెండ్లి దాంపత్యసుఖము ను బిడ్డ లాదవు
టకట ప్రియమృతి బంధులయాపదలు ను
నాది గాఁ గల వెద నెంచె నశ్రు లురుల. 235

క. కలకత్తానస్సామున
నిలకంపము గల్గిచెలఁచె నీయుత్సవముల్
గలచోట్ల నెల్ల హిందూ
స్థలి నెంతటియుత్సవంబు జరుగక యుండెన్. 236

సీ. మేలిమహారాష్ట్ర మేలుగ్వాలియ లరు
వదిలక్ష లర్థంబు వ్యయము సేసెఁ
బది కొక్కఁడు గఁ జెఱఁ బడ్డవారిని వీడె
నీగతి జరిగె న నేకదినము
లపుడు విద్యార్థులయయుతంబునకు రాజ్ఞి
మతులు పొంగఁ గ బహుమతు లొసంగె
నాంగ్లేయకవివరుం డగువిల్లియంవాట్స
నధికవాఙ్మాధురి యలవరించి

గీ. వర్ణనముఁ జేసె నీయుత్సవమ్ము మిగుల
తెలుఁగుబాసను నాశక్తికొలఁది నేనుఁ
గొంత వర్ణించితిని బుధుల్ సంతసింప
రాజ్ఞిగుణములు మది ననురక్తి నిటుల. 237

ప్రిన్సెసు రాయల్.

“ ఉ. శ్రీరమణీయమూ కరుణఁ జిల్కెడు నైజకటాక్ష వీక్షణో
దారతలోకమేల నిలఁదా జనియించి యశంబుదేశముల్
గౌరరుచిల్ మనోహరముగా నొనరించెననన్ జెలంగు వి
క్టోరియ చక్రవర్తినికిఁ గోరిన సౌఖ్యము దైవ మీవుత౯. 238

సీ. ఏకళానిధి సుఖాలోకప్రసాదంబు
కువలయామోదంబు కుదురుపరుప
నేత్రప్రభారాశి యహీనప్రతాపంబు
చెలఁగి జడాశయశ్రీ లడంప
నేజీవనప్రద హితమహౌదార్యంబు
సద్దయాస్తోక హర్షంబు సేయ
నేచతురానన వాచాప్రచారంబు
వేదమై విబుధాళి వినుతిఁ గొనఁగ

గీ. నట్టి మనపాలి విక్టోరియాభిధాన
చక్రవర్తిని కిటమీఁది షష్టిహాయ
నోత్సవము కయి యత్నించు చున్న యట్టి
ధన్యులార! మహాజనమాన్యులార!. 239

మ. వినుఁడీ యో మహనీయులార యిపుడా విక్టోరియాచక్రవ
ర్తిని లోకైకపవిత్రచిత్రతరచారిత్రంబులన్ శ్రోత్రముల్
దనుపం గోరుచుఁ జిల్కపల్కులను సంశ్లాఘింతు సద్భారతీ
ఘను తౌటం దమ కింపుసొంపుఁ దొలఁకంగాఁ జేయు వేనా నుడుల్.

స్రగ్ధర.

ము న్నా యింగ్లాండుదేశంబున నెనఁ డనిలో
భోరునన్ భేరు లెల్లన్
మి న్నంటన్ భోరుకోల్పన్ జెదరి నరపతుల్
నీడలం గాంచుచుం బ
ర్వన్ నానాశావకాశప్రథితుఁ డగుచు నౌ
ప్పారె నాల్ఫ్రెడ్డు దీ గ్రే
ట న్నాథుం డామె సద్రాజ్యమునకుఁ దొలి భ
ద్రాసనంబున్ గడించెన్. 241

సీ. పిమ్మటఁదన్నా లోకమ్ములు పొగడఁగ
మూఁడవజార్జి తా భూమి నేలఁ
దరువాతఁ దనకీర్తి దశదిశల్ వ్యాపింప
నాల్గవజార్జి తా నేల నేలఁ
బిదప శౌర్యౌదార్య విదితుఁడౌ నాల్గవ
వుల్లియం బను రేఁడు పుడమి నేల
నటమీఁద నిజభోగ్య మగు మహాభాగ్యము
జగము నిరాతంకముగ భుజింప

గీ. భువి జనించిన సురరాజ భూజ మనఁగ
నఖిలసద్గుణమణిఖని యగుచుఁ గ్రీస్తు
శకము నిధి చంద్ర వసు చంద్ర సంఖ్యఁ దనర
నవని విక్టోరియారాజ్ఞి యవతరించె. 242

1887. విక్టోరియారాజ్ఞి.

ఉ. అల్లదె ప్రాజ్యరాజ్య మిఁక నల్లుకొనం గల దెల్లసీమలన్
దెల్ల మటంచుఁ దెల్పుగతిఁ దెమ్మరతమ్ముల కమ్మపుప్పొడుల్
చల్లుచుఁ బ్రాఁకె నల్దెసలఁజల్లని చూపులఁజూచి పోఁడిమ నా
వెల్లువలై చెలంగె నునువెన్నెల లుల్లము లుల్లసిల్లఁగన్. 243

మ. అట నానాఁట వళక్షపక్షశశిరేఖాభ్యున్నతిం గాంచి సం
కోచముల్ దైవకటాక్షవీక్షణములన్ గాల్మోపకుండన్ విశం
కటసౌభాగ్యసుభాగ్యముల్ వొలయ నా కల్యాణి శ్రద్ధాళువై
పటుశక్తిం గొన నేర్చె శాస్త్రములఁ బద్యాభాషావిశేషంబులన్. 244

సీ. ఇంగిలీష్‌భాషను ముంగలియడుగిడి
ల్యాటినుభాషను గోట మీటి
గణితశాస్త్రంబుల గడిదేరి చూపట్టి
దేశచారిత్రలఁ దేటుఁజూపి
వృక్షశాస్త్రము తన నిక్షేప మని తెల్పి
లక్షణములు తన పక్ష మె యని
ధర్మశాస్త్రంబుల మర్మంబు లరసి తా
సంగీత రసము లుప్పొంగి క్రోలి

గీ. పెత్తనంబు వహించెడాఁ జిత్తరువున
గుట్టుముట్టుల నెఱిఁగి యూఁ గుట్టుపనిని
శిల్పముల నందె వేసినచేయి యగుచుఁ
జిన్ననాఁటనె విద్యల వన్నెకెక్కె. 245

సీ. బీదసాదలఁ జూచి యాదరించెడు దయ
పుట్టువునాఁడె కన్పట్టి తెల్పెఁ
తిట్టువారల నైనఁ గొట్టరాదను తాల్మి
యుగ్గుబాలనె నేర్చి యుగ్గడించెఁ
గ్రూరుల త్రోవఁ జేరరా దను నీతి
వెన్నతోడ నె తగ నెన్న నేర్చెఁ
గిట్టని వారి కాల్మ్రొక్కెడు మగఁటిమి
తప్పటడ్గుల వేయు నప్పు డరసె

ఆ. మిన్ను విఱిగి మేని మీఁదఁ బడినఁ గల
నేని బెదరుగుండె యెఱుఁగ దయ్యె
నహహ యేమిచెప్ప నగు నామె వర్ణింప
నాదిఫణికి నైన నలవి యగునె. 246

ఉ. ఆ సుదతీలలామ సుగుణాళిసీమ బ్రిటానుదేశ సం
వాసులు పార్లమెంటుసభవారు స్వదేశవిభుత్వభద్రసిం
హాసనమందు నిల్పుటకు యత్నముఁ జేయుచు వెస్టుమిన్స్టరా
బీసదనంబు నందుఁ గడుఁ బేర్మినిఁ బట్టముఁ గట్టి రయ్యెడన్. 247

లయగ్రాహి

మంగళరవంబుల నెసంగు శుభవాద్యములు
రంగముల నాటలు చెలంగ రుచిరంబై
యంగనల పాటలఁ గరంగుచు మనంబు లల
రంగ సభవార లయులం గలయఁ జల్లన్

ప్రిన్సు లియోపాల్డు ప్రభువు.

ప్రిన్సెస్ హెలెన్ - ఆల్బని ప్రభ్వి.

నింగిని ప్రతిధ్వనులనుం గొలుపు బారులసి
రంగు లని గుండె లదరం గఁ గడు మోయుచున్
బొంగుచు మహాజను లోసంగెడు కిరీట మట
నంగి యల రాణి శిరముం గదియఁ దాల్చెన్.

ఆ. పదునెనిమిదన దగువత్సరంబున భద్ర
పీఠపదవి నడసి పేర్మిఁ గనియు
ధర్మభీతిచేతఁ దాఁ దలంకెను గాని
యాత్మలోన నుబ్బ దయ్యె నహహ. 249

చ. అటుపయి లోక మెల్లఁ గొనియాడఁగ జల్లఁగ నేల నేలి ప్రా
కటగుణసంపదం దనకుఁ గంటికి నింపును సొం పమర్చి కూ
కటులనుఁ గొల్చి పోల్చిన ప్రకారము కూర్చిన యాల్బరట్ ప్రభు
న్పటుబలధైర్యధుర్యుఁ బ్రియవల్లభుఁ గా వరియించె నంతటన్. 250

గీ. క్రమమునం గనె సుతులను విమలచిత్ర
చరితులను ననిధులనఁ బరగువారి
నందు మన యువరాజు ప్రిన్సాఫువేల్సు
ప్రథమపుత్త్రుఁడు గాఁ బుట్టె వచ్చె నిటకు. 251

శా. ఈరాజ్ఞీ విభుతామనోజ్ఞతను దా రీస్టిండియాకంపెనీ
వార ల్గ్గొని యిండియాప్రభుత కై ప్రార్థింపఁ గా నర్థిఁ ద
ద్భారం బూనుచు రామరాజ్య మనఁ గాఁ బ్రాజ్యంబుగా నొప్పహిం
దూరాజ్యమ్మును నేల నేర్చె నెట నే దోషంబు లేకుండఁ గన్.

చ. తొలుత మహమ్మదీయవిభు దోషమహాతపతప్త నిండియా
సలలితకల్పవల్లి జనసన్నుతపాలనదోహదక్రియా
కలన స్వదేశవాసులకుఁ గాంక్షితసత్ఫలసిద్ధిఁ గూర్పఁ గా
విలసిలఁ జేసెఁ గా! మహిమ వెల్లడిఁ జేయుచు నెల్లదిక్కులన్. 253

సీ. జారత్వ మనుమాట చాటుమాటునఁ దూఱె
దారులదోపిడి పేరడంగె
బందిపోటులవారు బొందలపాలైరి
కన్నగాండ్రకు నోట మన్ను వడియె
నన్యాయ మనుపల్కు వన్యభూముల కేగె
కూటసాక్ష్యము లెల్లఁ గూలిపోయె
వంచనగాండ్రింట మంచాలఁ బట్టిరి
లంచపంచము లన్ని పంచఁ దూఱె

గీ. దుర్నయము లెల్ల డొంకలఁ దూఱఁ జొచ్చె
నీతిబాధలు గతిలేక నూతఁ బడియెఁ
బక్షపాతము దరిలేక భిక్ష మెత్తెఁ
జక్రవర్తిని రాజ్యంబు సలుపునపుడు. 254

సీ. కాశికిఁ బోవుట కాటికిఁ బోవుట
యనుమాట రైలుబండ్లను దొలంగె
సాఁగినచో బండి సాఁగ కున్నను మొండి
యనుమాట రోడ్డుల నడఁగిపోయెఁ

విక్టోరియారాజ్ఞీ ప్రిన్సు ఆఫ్ వేల్సు, డ్యూక్ ఆఫ్ యార్కు, డ్యూక్ ఆఫ్ యార్కు కుమారుడు (రాణీగారి పుత్రుడు, పౌత్రుడు, ప్రపౌత్రుడు)

బంటుమాట యొకయేట గెంటుమాట యొకయేట
నను మాట కాల్వల నాగిపోయె
దూరపువార్తలు తీరని యూర్తు లౌ
నను మాట టప్పాల నణఁగిపోయె

గీ. శేరసారపు జనులు కుబేరు లైరి
నరుల చదువులు మూలననంబు లయ్యె
సకలవాసంబులును జిత్రశాల లయ్యెఁ
బ్రోడ యూ రాణి మన తోడునీడ కాఁగ. 255

గీ. కడుపులోఁ జల్ల కదలని కరణిఁ బ్రజలఁ
గన్నతల్లిని మఱపించి కాచి ప్రోచు
చుండుటం జేసి కొన్నాళ్ళ కిండియాకుఁ
జక్రవర్తిని యయ్యె దిక్చక్ర మలర. 256

చ. ఇదె సుదినం బటంచుఁ గవు లెన్నియొ సన్నుతులన్ రచింపఁ గా
నిదె సుదినం బటంచు బుధు లెందఱొ దీవన లందఁ జేయఁ గా
నిదె సుదినం బటంచు నృపు లెన్నొ మహోత్సవముల్ ఘటింపఁగా
నదె సుదినం బటంచు సుర లప్పుడు చల్లిరి పుష్పవర్షముల్. 257

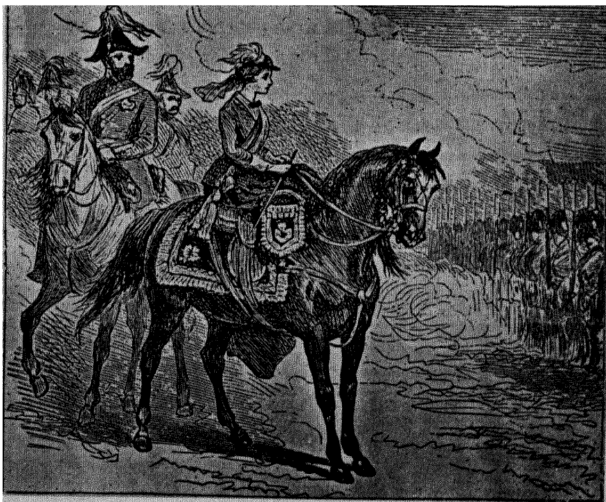
సీ. దానంబునకు రాని ధనము ధనం బౌనె
కొట్టులలోఁ బూడ్చి పెట్ట నేల
మానంబునకుఁ గాని మగఁటిమి మగఁటి మె
కత్తి కఠార్లచే పట్ట నేల

జ్ఞానంబునకుఁ గాని చదు వది చదు వౌనె
రేయుం బవలు నిద్రఁ బోయ నేల
సాయంబునకుఁ గాని కాయంబు కాయం బె
పెరుఁగుఁ బాలును బోసి పెంచ నేల

గీ. అనుచుఁ దలపోసి తలపోసి యాత్మలోన
నెందు నేనిఁ బ్రమాదంబు నొంద కుండ
ధర్మసరణిని సకల సత్కార్మగతులఁ
జక్రవర్తిని వర్తిల్లె సత్యకీర్తి. 258

సీ. గంగ గోదావరి కావేరిఁ గృష్ణలు
కట్టించి కాల్వలు క్రమము గాను
త్రవ్వించి జలములు తగ దొప్ప నూషర
క్షేత్రముల్ దివ్యసుక్షేత్రములు గఁ
జేసి బాటలు బండ్లు వాసిమీఱఁగఁ జూపి
ధర్మసత్రంబులు దార్ల నిల్పి
తంత్రివార్తలు పొగయంత్రముల్ నావికా
సూత్రముల్ దగునట్లు సూటిపఱచి

గీ. నట్టి యశమును వర్ణింప నలవి యగు నె
భరతఖండంబు నేలెడి ధన్యమూర్తి
ప్రజలఁ బ్రీతిగఁ బాలించి ప్రబలకీర్తి
నొందు మో యమ్మ సుజను లానంద మొంద. 259

రాణిగారు సేనను పరిశీలించుట.

గీ. వేడ్కతోడుత విద్వత్సరు విహారణంబు
సల్పుచును బీదసాదల సాకు నాఁడె
తెలిసె నౌదార్యగుణరాశి తెల్లముగను
గావు మో యమ్మ ప్రజలను గరుణ మీఱ. 260

క. వెనుకటి జూబిలి యుత్సవ
మున వేడుక లెల్లఁ గాంచి పుణ్యాశమునన్
మా మలరన్ మేదిని తా
ల్చిన డైమండ్జూబిలిం భళీ కనుఁగొనఁగన్. 261

క. అమ్మా నీ దయచేఁ గడ
యిమ్మానవు లెల్ల నెందు నే కొఱఁతలు లే
కి మ్మహి వర్తిలఁ గల్గిరి
సమ్మద మొందుచును సకల సౌఖ్యము లొలయన్. 262

ఉ. వర్తిలుఁగాత నెల్ల కవి వర్యులు సభ్యులు నుం గడుం గడున్
సార్థకు లౌచు రాజ్ఞి సరసంబులు గుల్కెడి చిల్కపల్కులన్
వర్తిలు కాన్పురె న్సిటను వాంఛలఁ దీర్చి ముదంబుఁ గూర్చుచున్
వర్థిలుఁగాత సూరిజనవర్గ మనర్గళరాజపూజ్యమై 263

మానిని. పావననామ మహామహిమాంతపాతకజాత వినీతమనో
భావిత చిన్మయరూప హిరణ్మయ భాస్వర భూషణభూషిత మూ
ర్తీ విదితామలకీర్తిని మామక దివ్య వచోరచనాకృత తా
రావళినిం గళమందు ధరించిన రాణినిఁ గావవె భవ్యకృపన్. ”

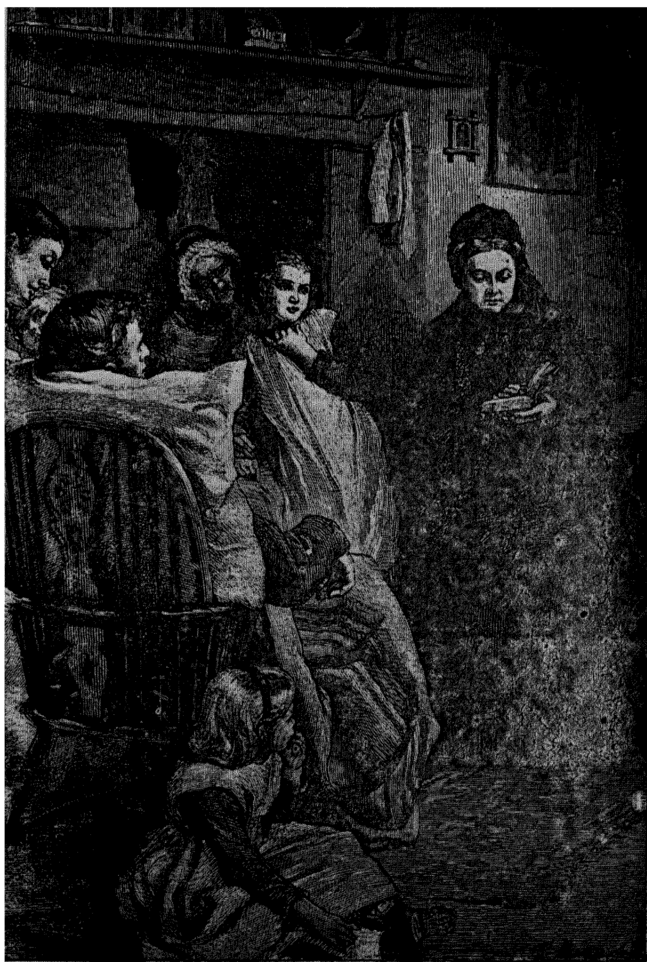
ఆ. సృష్ఠ యైనరాణి విక్టోరియాయని
పిలువఁ దగినయట్టి పెద్దలందు
గురువయస్కు సాక్సికోబర్గురాణి యై
రహి వహించు చుండె రాజ్ఞి నదెవ. 265

ఆ. దేశయాత్ర లరుగుతీపు ను మనుజుల
కుశల మరయునట్టికోరిక యును
ప్రాయి మరుగ నరుగ బలితంబు లౌచుండె
నీతివేత్రి భూమినేత్రి కపుడు. 266

శా. లోకాతీతమహోరురాజ్యరమతో లో నైరి శ్రీరాజ్ఞికిన్
లోకాతీతధనాఢ్యు లామె ముదలన్ లోఁ బడ్డ వా రారయన్
లోకం బెల్లెడ నిండి యుండిరి దురాలోకస్వరూపంబుతో
లోకాలోకము దన్ని దేశమునకున్ లో నై యడంగెన్ మహిన్.

గీ. మహిధవుల కెల్ల నిజశిరోమాలిక యగు
నమ్మహారాజ్ఞి యాజ్ఞ నిరాకరించి
యాఫ్రికాఖండమందు బోయరులు మేటి
యరు లయి యెదిర్చి కడఁగిరి దురమునకును. 268

క. ఆదురము యోధసంచయ
మేదుర మై మాడఁ జూడ మృత్యునకు మహా
హ్లాదమ్మున నటియించెడు
మేదిని యై వాక్యసరణి మేరన్ మీరెన్. 269

రాణీగారు, ఒక పేదవారింటికి వెళ్ళుట.

సీ. చెవులు చిల్లులు వారఁ జిఱుతుపాకులభూరి
రవము లెసంగఁగ రవలఁ బరపి
పెఠేలుపెఠేలునఁ బ్రేలుతుపాకుల
మొత్తంబులను బడమొత్త సాఁగి
గుభేలుగుభేలున గుండియల్ ప్రీలఁగ
గుండ్ల దెబ్బల శిరంగులను దాల్చి
జాడ గానఁగ రాక చయ్యన బైఁ బడి
తెరలించుమందులతిత్తిఁ గాల్చి

గీ. వీరి వారు ను వారిని వీరు మిగిలి
యుభయసేనలవారలు నొక్కరీతి
గుండెఁ దీసినబంటులై కండపిరికి
తనముఁ గానక పోరిరి ధైర్యగరిమ. 270

గీ. కూటయుద్ధంబులకుఁ జొచ్చుకొలఁదు లెఱిఁగి
కూటయంత్రంబులను దరికొల్పి మఱియు
గిరులపై నెక్కుదారి వేగిర మె పట్టి
హూణసేనలు పగవారి నొడియ సాఁగె. 271

చ. గడియలు గావు జాములు ను గావు దినంబులు గావు మాసముల్
బడి బడి సాఁగఁ గా వెనుక పాదముఁ బెట్టక రెండుసేనలుం
బిడుగులు దూలురీతి ననిఁ బేర్చుచుఁ జేయఁగ నందు మేదినిం
బడినమదేభవాహరథపత్తిగణంబు గణింప నేటికిన్. 272

క. పలుదెరఁగుల వర్ణింపఁగ
ఫలమే మగు నోడువారిపాటులు ననిలోఁ
గెలు పొందువారిశౌర్యముఁ
దలఁచెడువారలకు మదినిఁ దార్కొన వాక్కొ. 273

గీ. బోయరులు బోయ లనఁ దగి పొలుపు మాసి
రందు హతశేషు లగువార లలసి సొలసి
తెరపి లైయున్న చెఱసాల లొరసి మిగులఁ
జిన్నఁబోవక యుండఁగఁ జేసి రహహ. 274

సీ. పరిదొమ్మిదవశతాబ్దంబున బోయర్ల
కలనయ్యె నట వేలకొలఁదిజనులు
వలదుయుద్ధం బని పలుమరు వేఁడిరి
లార్డురాబర్టు సాలంబునందు
జయ మొంది శ్రీరాజ్ఞి సత్ప్రతిష్ఠ యొసంగ
నామె యాతనిఁ గొనియాడె మిగుల
బహరంపుదెబ్బలఁ బడి వైద్యశాలల
నుండువారిని రాజ్ఞి యుచితరీతి

ఆ. నాదరించి బాధ యణఁగ నే యొచ్చుట
గాయ. మొదవె మనసు గలఁగు చుండెఁ
దగుచికిత్స లెల్లఁ దగులుచు నుండె నే
యోపటాలమందు నెసఁగు దీవు. 275

శ్రీ విక్టోరియా మహారాజ్ఞి.

PHOTO BY RUSSEL & SONS.

క. నీ పే రే మని యడుగుచు
దాపునకుం జనుచుఁ బూలదండ గళమునం
బ్రాపించి తనకరంబుల
ప్రాపయ్యెన్ వారిమంచిభాగ్యంబులకున్. 276

చ. అవనిపనేత్రి కీర్తి విజయం బొదవం గఁ బ్రిటోరియామహో
త్సవ మతిరమ్య మౌచు వసుధాస్థలి నెల్లెడ సాఁగ దాని దో
నవనవచిత్రచిత్రపరిణాహగతుల్ వివరించి చెప్పఁగా
నవుఁ గద నూరువత్సరము లంతటిచాతురి గల్గె నేని యున్. 277

మ. అధికైశ్వర్యముఁ గీర్తిసంపద యు సమ్యగ్జ్ఞానసంపత్తి యున్
బుధవర్గంబులు వేయినోళ్ళఁ బొగడం బొల్పొంది సద్వైఖరిన్
వ్యథ లెల్లం దొలఁగించి భూమిజనులన్ న్యాయంబునం బ్రోచుచు
న్విధుతారోచిచ్ఛట యైనరాడ్రమణి యుర్విన్ సత్ప్రతిష్ఠం గనున్.

శా. పాడిం దప్పక భూమిధారణమహాభారంబునన్ రాజ్ఞికిన్
దోడై యామె నిదేశముల్ నడపుచున్ స్తుత్యప్రభావాఢ్యుఁ డౌ
గ్లాడుస్టన్ సమభిఖ్యమంత్రి యిహలోకంబున్ విధిప్రేరణన్
విడెన్ లోకము నెల్ల నంధతమసావిష్టంబుఁ గావించుచున్. 279

వ. అట్టి యతి దుస్సహం బగు వార్త నాకర్ణించి య ద్దేవి యిట్లనియె.

ఉ. నాపినప్రాయ మందు నొకనాఁ డొక చల్లని ప్రొద్దువేళ ఘం
టాపథ మందు స్వైరగమనం బొనరించుచు నుండ వృద్ధ యా
తాపసి యొర్తు నాదు కరతామరసంబును జూచి తల్లిరో
భూపరిపాలనక్షమతఁ బొల్చెద వీ వొనరించు సర్వలో
కోపకృతిం బ్రసిద్ధ మయి యొప్పును దత్సమయంబు భూమిలోన్.

ఉ. బాసట నీకు నౌచు ఘనభావముఁ గీర్తియుఁ గల్గి ధీరుఁడౌ
నీ సచివుం డొకండు మరణించిన పైనిఁ గొలందికాల మం
దోసతి నీవు వీడఁ గల వుర్వి నటంచు వచించె నట్లు గా
నే సకలంబు సత్యముగ నిందనుకన్ జరిగెం గ్రమంబునన్. 282

ఉ. కావున నేను నింక బహుకాలము భూతల మందు నుండ నం
చావిదితంబు గా జనుల కందఱికి న్వివరించు నంత న
ద్దేవి వచించు పల్కు లతి తీక్ష్ణము లై చెవిసోఁక బంధుమి
త్రావళి కెల్ల నష్ట హృదయంబులు వ్రీలె సహస్రభంగులన్. 283

ఆ. దేహపాటవంబు దీరెను రాజ్ఞికి
గృహము వెడలు శక్తి యుడిగె నంచు
నింతమాత్ర వార్త యెల్లర కహిత మై
యవనితలము నందు నావరించె. 284

గీ. అకట! నోటను వచియింప నలవిగాదు
ఘోరతర మాచు నెల్లరఁ గూల్చు వార్త
పిదప నొక్కటి విన నయ్యెఁ బిడుగుఁ బోలె
నప్పటి యవస్థ నుడువఁ గ నలవి గాదు. 285

క. కా దొకనినిఁ బదుగురినిం
గా దది వేవురినిఁ గాదు కా దయుతంబున్
మేదిని నెల్ల జనంబుల
వేదనలో ముంచె నాప్రవృత్తి యొకమొగిన్. 286

విక్టోరియా రాజ్ఞిగారి సంతానము.

ఉ. సర్వమహీప్రజం దనప్రజన్ బలె నేలినయట్టిరాజ్ఞికి
దుర్వచ మైనయట్టిదశ దాఁటెఁ గదా యతినిందనీయ మా
శార్వరివర్ష మాఘమునఁ జంద్రదినప్రథమద్వితీయనాఁ
డుర్వినిఁగల్గుమానవుల కోపనిదుర్దశ గల్గె నక్కటా. 287

సీ. అతిదూరదేశసంస్థితి గల్గి యుండి యు
నెల్లవారలఁ బ్రేమ నేలు చుంట
వచనమాత్రంబున వ్యవహారములఁ బలు
చక్కనిరీతిని జరుపు చుంట
జనసంఘముల నెల్లఁ దనకన్నబిడ్డల
కరణి నాదరమున నరయు చుంట
శత్రుమిత్రవిభేదసరణులఁ గావక
న్యాయమార్గంబున నడచు చుంట

గీ. తనదుపతి యైనవెన్నునిగానము లూని
మహి నవతరించినట్టిపద్మాసధూటి
యనఁగ నొప్పెడువిక్టోరియావధూటి
భామినీమాత్ర మనుచును బలుక వశమె. 288

మ. నలువా! యేమని దూఱువాఁడ నిను నెన్నాళ్లో విచారించి ని
శ్చలవృత్తిన్ సృజియించినావు గద యీసమ్రాట్శిరోరత్నముం
గలఁతం బెట్టితి విప్పు డామెఁ బరలోకం బొందఁ గాఁ జేసి నీ
తలతో నిట్టిసతిన్ సృజింపఁ గల వే తథ్యంబు చింతించు మా. 289

ఉ. ఓజలరాశిదుర్గవర! యోగిరిదుర్గములార! యిందు మీ
రోజ మెసంగ నష్టపడి యుండి విరోధుల నెల్ల నడ్డుచున్
రాజిలు చుండి నేడు మనరాజ్ఞిపయిం బడుమృత్యుశత్రు నే
యోజను లోనికిన్ విడచి యుంటిరి మీస్థితి యేల కాల్ప నే. 290

క. ఓమానితదుర్గములా
రా మిత్తిం జూచి మృగయుఁ డనియెదు మదితో
సామాన్యదృష్టిఁ జూచితి
రీమోసము మీకు నేటికేగతిఁ గల్గెన్. 291

ఉ. మ్రొక్కులదేవరా కలరె పూర్వము భూతల మేలువారియం
దొక్కరుఁ డైన నిట్టినృపుఁ డొక్కక్షణంబు ను నీవు జూతు వే
యిక్కడ రాణి యేలని మహీతల ముండె నటంచు నెంచ నేఁ
డక్కటయిట్టిరాజ్యమున కాయెఁ గదా పలుకారుచీఁకటుల్. 292

క. అమ్మా యీక్రియ వగచెడు
మమ్మున్ విడనాడి పోన మంచియె మాసౌ
ఖ్యమ్ములుఁ గష్టము లరయుచు
నెమ్మది సేయంగఁ దగిన నేర్పరు లెవరో. 293

ఉ. నీ కొకలోటు లే దనుట నిశ్చయ మీ వెట నున్నఁ జూడు మా
నీకయి దుఃఖ మొందునవనీజనులం దగ దిట్టిమాట యు
న్నాకు న దే మనన్ మనసునం బొడకట్టదు మెట్లు నీకు న
వ్యాకులచిత్రభోగముల నందెదులోకమునందు నుండఁ గన్. 294

విక్టోరియారాజ్ఞి. 2వ సంవత్సరము. తల్లి కెంటు ప్రభ్వి.

క. ఐనం బవలు౯ రేయి యు
నీనామముఁ దలఁచు చుంద్రు నిరతిం దేవీ
మానవులు నీగుణంబు లె
ధ్యానించుచు నుంద్రు దేవి యనుట రౌ గురి గా౯. 295

క. ఈవిద్యలు నీబుద్ధులు
నీవివిధసుఖంబు లెల్ల నీ వొసఁగిన వోఁ
గావున నీప్రజ లెల్లం
దావకనామంబు విడువఁ దలఁతు రె తల్లీ. 296

ఉ. భూపరిపాలనక్షములు భూపతు లియ్యెడ నెంద ఱెంద ఱో
యూపగ రానితాపముల నందుచు నుండిరి మాకు నీశుఁడౌ
నీపెదపుత్త్రుఁ డీవగపు నిల్పఁ గఁ జాలక యుండెఁ జూడుమా
మాపని యేమి యౌనితఁడు మాననిదుఃఖముతోడ నుండిన౯. 297

క. ఎంతటిరోగము లయ్యు న
నింతటిలోపల నె చొచ్చి యే పరచు నె యే
వింత యొ రాజ్ఞీమృతిస
త్త్రాంతం బవలీల జనుల నబలులఁ జేసె౯. 298

క. ఇడ రాని యాయు విడితివి
జడములకు ను జిల్వలకు ను సత్కృపతో నీ
పుడమిం బరిపాలించెదు
నొడయని కేఁ జాల వై తె యోదైనంబా. 299

సీ. సితపక్ష మయ్యె నసితపక్ష మని తోఁచ
గాఢాంధకారంబు గ్రమ్మ సాఁగె
మృత్యువు వెన్నంటి మీఁదఁ బడ్డవిధాన
గుండె లెల్లరకును గొట్టికొనియె
నిష్టగోష్ఠివార్త లించుకనవ్వులు
శబ్దమొక్కింత యు సమసి పోయె
యేవార్త వచ్చునో యీవేళ ననుచింత
దక్కువే శోకచింత దగుల దయ్యె

గీ. చెదరి పోయెడుగుండియ నదుముపోల్కి
హృదయముల హస్తములు సేర్చి రెల్లవారు
రాణి లోకాంతరముఁ జెందురాత్రిఁ దలఁపఁ
గాళరాత్రి యొ మనుజసంఘంబునకును. 300

శా. ఆరాజ్ఞీమణి స్వర్గ మొందె నని యత్యానందు లై యుత్సవ
ప్రారంభంబున దేవతావరులు తారాజువ్వలన్ భూమికిం
జేర న్వైడి రథోముఖంబు గ నవన్ నీరంధ్ర మై యయ్యెడం
దారాజాలము వ్రాలె మానవుల డెందంబు ల్గడున్ వ్రయ్యఁ గన్.

ఉ. ఏలినభూమి నెంద ఱొకొ యేలిక లెందఱొ పోయి రీగతిం
దాలిమిఁ దూలి నీ కయి వెత న్మనుజావళు లేడ్చు టెల్ల నీ
మేలిగుణంబుల స్మరువ మేకొనఁ జాలమిఁ గాదె యొవ్వరిం
జాలఁ గఁ జెప్పుకొందు రొకొ చన్న యెడన్ మహివారు సద్గుణాల్

గతించిన ప్రిన్సు ఆల్బర్టువిక్టరు ప్రభువు క్రిస్టియన్ యడ్వర్డు.

క. వినుఁ డీ చర్చల ఘంటలు
గణగణ మ్రోయంగ సాఁగెఁ గల దే మనుచుం
జను లెల్లఁ బెద్దపెట్టుగ
వనరిరి మాతృమృతి విన్న వారలఁ బోలెన్. 303

ఉ. నీపని పీడ కుంటి గద నీరజనాయక నీకు మోద మి
ట్లేపగిదిన్ మదిం గలిగె నింతటిరాణి గతించె మూఢు లా
రా పరమార్థము న్వినుడి రాణి మహోన్నతలోక మొందుచో
నేపున సద్విమానమున నేఁగఁ గఁ జూచితి నంత యేటికిన్. 304

క. ఎందఱు పుట్టి రో చచ్చి రో
యెందఱు భూతలమునందు నీవిక్టోర్యా
సుందరి కీడగు మనుజుల
విందు మొకో! కందు మొకో విధిసర్గమునన్. 305

క. పుట్టినదుఃఖము మనమున
నెట్టన నాపంగ నెవఁడు నేర్చును మనుజుం
డెట్టిదృఢత్వముఁ గల్గి యుఁ
గట్ట న్నిలుపంగఁ బొరలుఁ గా దె జలంబుల్. 306

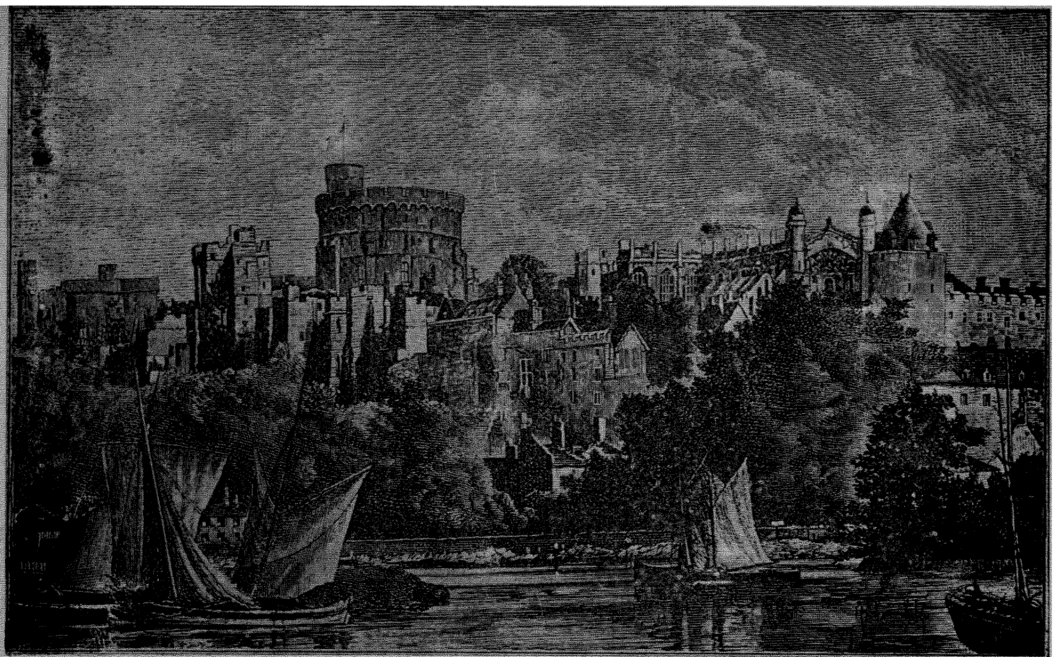
ఉ. ఇందు సమస్తభోగములు నిష్టగతిన్ సమకూరి యుండఁగాఁ
బొందఁగ నేల స్వర్గమును భూపతిరత్నమ వైద్యశాలలన్
మందు లొసంగి యెందఱిని మానవులం బ్రతికించి తీవు నీ
కందొకఁ డైన నాయు విడి యాపదు మర్త్యులభాగ్యహీనతన్. 307

క. కాలము నిల్వక వడి వడి
నేలా పరచెద వో పరచి యెం దేగెద వో
మే లైనవారి నేరిచి
యీలీలఁ సమయ జేయ నే వడి యెల్లన్. 308

సీ. నిను బ్రత్యహంబు ను నిద్ర లేపెడు సూర్యుఁ
డీపెద్దనిద్దుర లేపఁ డేల
ఇంపుక మొరయు నాలించెడునీ విప్డు
వీరిరోదనములు విన వి దేల
వెతఁ గల్గ నీ కడ విన్నవింతుము నేటి
యీ వెత వినుటకు నెవరు గలరు
నీకు నామోదంబు నెరపెడుపువ్వుల
వలపు లేటికి నేఁడు వలపకుంటి

గీ. వనుచు వగచిరి నీవు లోకాంతరమున
కరిగినట్టిదినం బెల్ల యుహములందు
నధికపాపిష్ఠ మై జను లందఱికిని
దలఁచఁ జెప్పఁ గ రాని దై కలఁతపరచు. 309

ఉ. ఎంతటిబుద్ధిశాలులను నేచుచు నెంతటిధైర్యయుక్త మా
స్వాంతము నైన వే కలఁచఁ జాలినలేమిడి నైనఁ బొందఁ గాఁ
గొంత సహింప వచ్చుఁ గద ఘోరతరం బగునీదుపంచతో
వంతము మూర్ఛఁ ద్రోసెఁ జెవిఁ దార్కొనుమాత్రనఁ దల్లి రాణిరో.

విండ్సరు సౌధము తేమ్సు నదీతీర ప్రదేశము.

చ. అపతారంబును వీడి నీ వరుగుచో నయ్యొయ్యొ నీపిల్ల లా
నవనీమానవు లేడ్వ వింత యగు నే యాపన్నతం గూలి యీ
వివిధోర్వీరుహముఖ్యము ల్వగపుచే వేసారున ట్లుండె ము
న్నవలీలం బ్రతివాక్య మిత్తు విపు డాహా మొఱ్ఱ లాలింప వో. 311

సీ. ఆకర్ణపూర్ణంబు లైనట్టినేత్రముల్
మేల్గులాబీవన్నె మెఱయుమేను
మేలిబంగరుపోల్కి మించినముంగురు
లందంపునగ వొప్పునధరపుటము
సదయ మై యొప్పారుహృదయప్రవృత్తి యు
నారాధనీయ మానాకృతి యును
మాననీయము లైనసూనృతవాక్యముల్
స్నేహంబు మున్నున్న చిల్కదృష్టి

గీ. మరువ నగు నమ్మ మాకు నోమాన్యశీల
నీకుఁ బ్రతినిధి గా మమ్ము నీసుతుండు
ప్రోచు దక్షత నైన నీప్రోపు మాకుఁ
బాదుకొని యుండి మది నెడఁ బాయఁ గలదె. 312

క. ఓమిత్త్రీ మానవులం
బ్రేమన్ రక్షించు చున్నశ్రీరాజ్ఞి దయన్
మామొఱ విని యును విడున వి
కే మనఁ గా వచ్చుఁ గ్రూరహృదయుఁడవు గదా. 313

మ. అకటా యిందఱియాయువుల్ గొనెడినీ కంతంబు లే దాయె నో
వికటాకారపుమిత్తి యొక్కఁడు ను నిన్వీక్షింప లే డయ్యె ద
ర్శకలక్షాన్విత మాచు నాకసముఁ జేరం జూచునమ్మేడలో
నికి నె క్లేగి తొ చూతు రేనియు భటుల్ నీప్రాణముల్ దీయ రే.

చ. ఋజుపథవర్తనంబ గుణహోనత శాంతి యుఁ గల్గి శత్రుభూ
భుజులను రాజ్యతంత్రములఁ బోరిత ముండియు నాదరంబునన్
సుజనులతోడఁ దుల్యము గఁ జూచినయీసుగుణాఢ్య రాణి వా
రిజభవుసృష్టి నెల్ల నలరించెఁ గదా తనవైభవోన్నతిన్. 315

ఉ. అన్నములేనివారు ను గదాతురదేహులు బిచ్చకుంటులుం
గన్నులు లేనివారు నధికశ్రమ మొందఁ గ లేకచావుకై
తెన్నులు జూచు చుండ నతిదీర్ఘతరాయువొసంగి లోకులన్
మన్ననఁ బ్రోచురాజ్ఞి మటుమాయముఁ జేసి తె క్రూర దయ్యమా.

చ. యమసమభిఖ్యచోరుఁడు జనావళికిం గన రాక వచ్చి య
ర్యమసమతేజ మొప్పెడునవర్ఘ్యతరంబగు కోహినూరువ
జ్రమునకు వన్నె వెట్టఁ దగురాణియనం దగుగొప్పరత్నము
న్నిమిషములోనఁ జేకొని చనెం దమముల్ జగ మావరింపఁ గన్.

ఉ. తీరనిక్షామబాధలను దేశవిపత్తులు గల్గుటన్ మహా
మారి మసంగుటం దెగినమానవులం దగువర్తనంబులం
దారుచునట్టిమేలిజననాథుఁడు లేమిని దైవ మీమె నీ
ధారుణిఁ బాపి న్యాయవుపదం బిడె నో పరలోకధారుణిన్. 318

సీ. సభ్యులారా! మున్ను సభలలో నేదేవి
నుతియింతు మాయమె స్వర్గతికి నేగ
సతులార! యేదేవి సర్వవిద్యలు మీకుఁ
గలిపించె నామె స్వర్గతికి నేగ
మతకర్తలార! స్వైరత మీకు నేదేవి
గతిఁ జూపె నామె స్వర్గతికి నేగ
జనులార! మన కెల్ల సౌఖ్యంబు లేదేవి
గలిగించె నామె స్వర్గతికి నేగెఁ

గీ. పెద్దలను బిన్నలను మఱిబీదవారి
ధనికుల సమానరీతిఁ గాఁ గనుచు లోక
మేలె నేదేవి యామె నేఁ డెల్లజనుల
మించునాపత్పయోనిధి ముంచె నకట. 319

శా. మారాజ్ఞీమణి మాకు నీఁ గలిగినన్ మమ్ముం బ్రసాదించు వే
మారు న్వేఁడెద మోయిదైవమ! మహిం బల్మానవుల్ జచ్చుచో
నీరీతి న్నిను వేఁడుచుందు మని నీ వెంచం గఁ బో కట్లు గా
దీ రాజద్గుణరాశి సాటి యగువా రెం దేని యు న్లేరు గా. 320

క. తక్కటి రాజులకంటెన్
మిక్కిలికాలంబు నేలె మిక్కిలి రాజ్యం
బక్కలరాజ్యముల కిను
మిక్కిలి యై రాణికీర్తి మించెం జగతిన్. 321

క. ఓయంతక నిను నిందలు
సేయంగా నేల మేము జేసినపాపం
బాయమఁ గొని పోయెంగద
చేయంగల దేమి మించఁ జేసినపనికిన్. 322

ఉ. మృత్యువు కాకికై పడిఁ దమిస్రముపోలిక నల్లనై హఠా
త్కృత్యము మీఱఁ బైఁ బడును తెల్లముగా నని నిందసేతు రా
మత్యనుకూలత న్మనము మానక తిట్టినఁ గొంకి పోవునే
ముత్యమువంటి రాణి కిటక మోసము తప్పఁ గఁ జేయువార మే.

గీ. ఎన్ని వగపులఁ బడిన నే మున్న దింక
రాణియంతటిగుణశాలి రాజరాజు
వెలయఁ గల్గెను ప్రిన్సపువేల్సు మనకు
మనుద మాతని దరిఁజేరి మనుజులార. 324

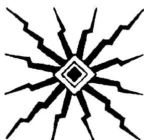
క. కోటీరనిహితచంద్రా
పాటీరస్వచ్ఛదేహ పటురుచిసాంద్రా
కొటీరవాసిమునిహృ
త్పేటీరత్నాయమానపృథుతరరూపా. 325

కవిరాజవిరాజితము.

శివ శివకృత్యసమాదర చిత్తవశీకృత తిగ్మశరాయితమా
భవ భవళాంగరుచిప్రతిపాదితతామరసాహితకోటిరుచీ
భవ భవపాశసహస్రనిరంతరబద్ధవిమూర పదానతవా
సవ సవనాశనరక్షణసాదర చారుసుశీతలదృష్టియుతా. 326

గద్యము.

ఇది శ్రీమన్మంత్రి ప్రెగడ వంశపయఃపారావార రాకాసుధాకరరాజ
బిరుదాంకిత భుజంగరాయామాత్యపౌత్త్రి హరితస గోత్ర పవిత్ర
దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయవరపుత్త్రి శ్రీమార్కండేయవర
ప్రసాదజనిత సరసాష్టావధానాది విచిత్ర కవితాధౌరేయ
బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ
ప్రణీతం బయినవసంతకుసుమ మను
మహాప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.
సర్వంబు సంపూర్ణము.
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

*